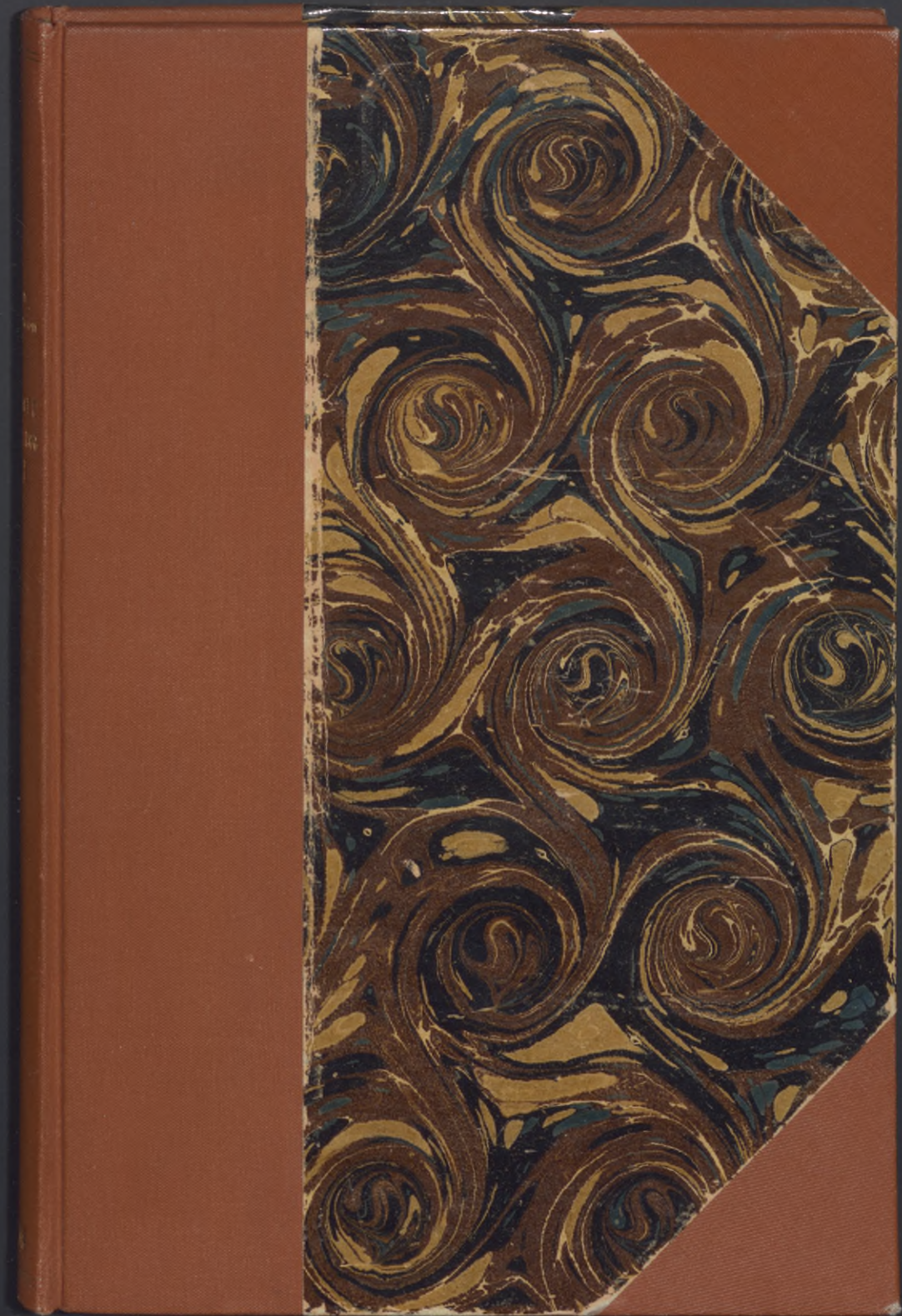

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

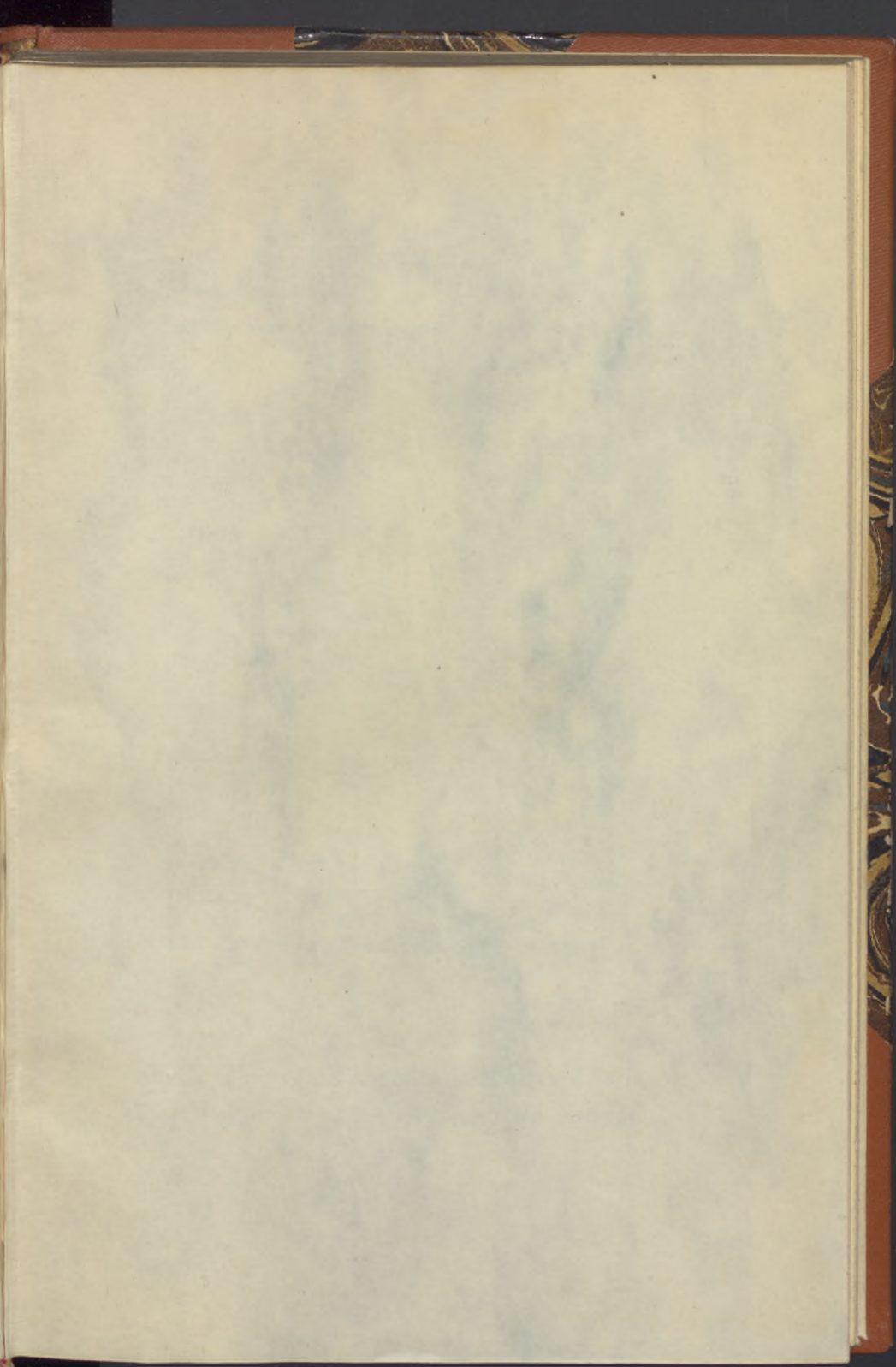

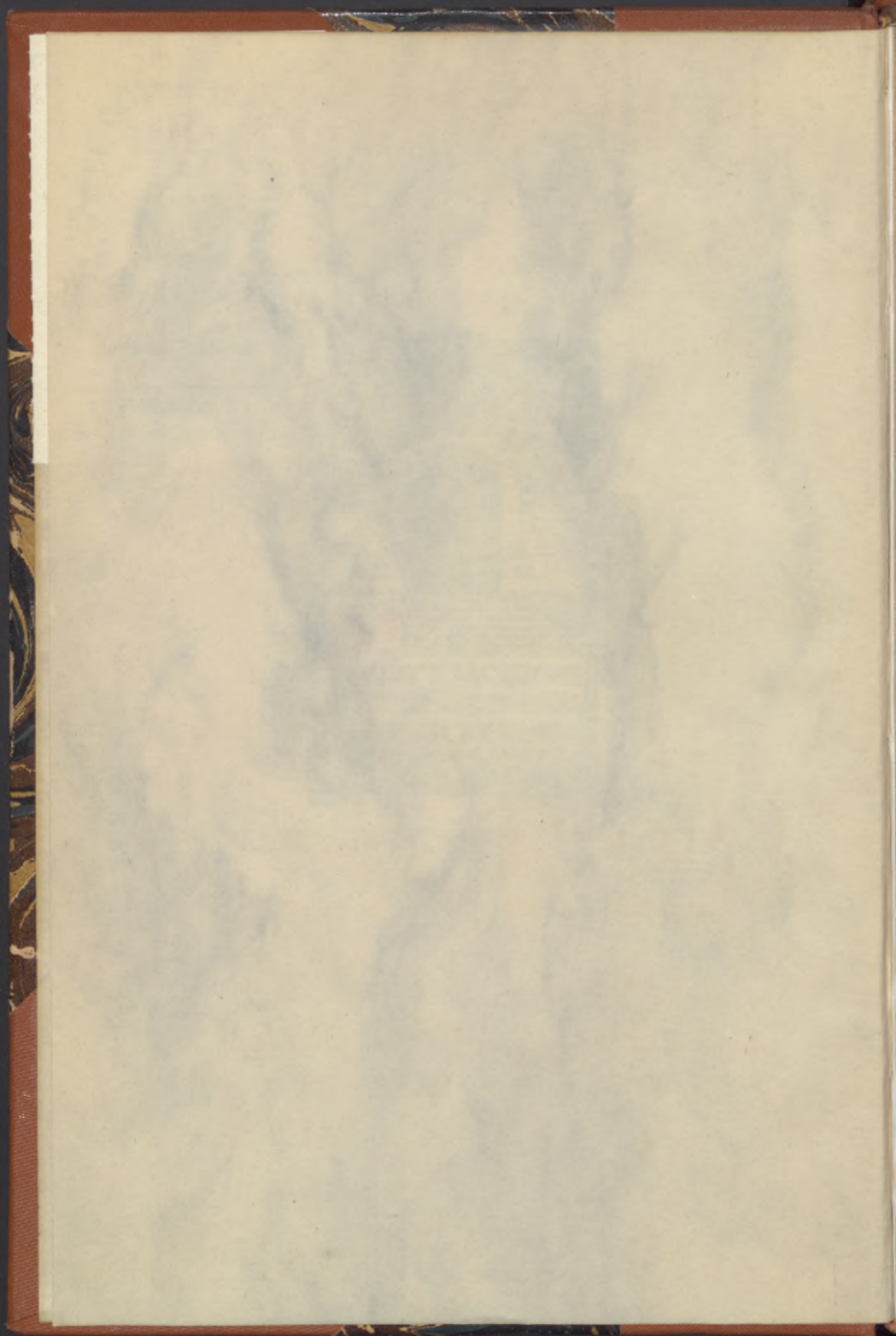
Allmänna Sektionen

Kommunik.
Sjöfart

30/

De kaert vāder zee

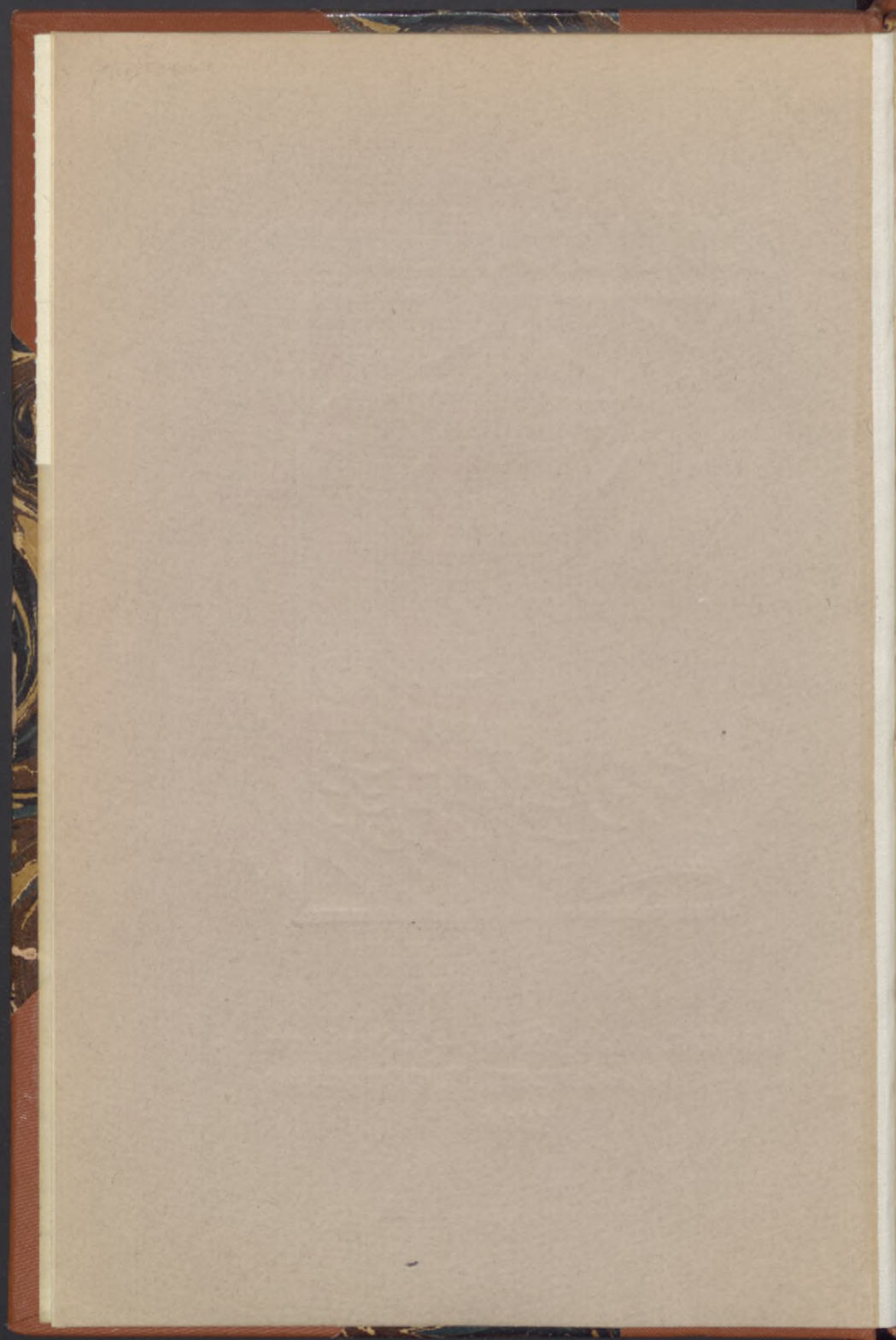
G. E. C. Gads forlag — København
Door Nederland: M. Nijhoff, s'Gravenhage
1914

7-4

GÖTEBORGS
STADSBIBLIOTEK

5-

DE KAERT VANDER ZEE

VAN JAN SEUERSZOOM (1532)

HET OUDSTE GEDRUKTE
NEDERLANDSCHE LEESKAARTBOEK

UITGEGEVEN DOOR

JOHANNES KNUDSEN

NAAR HET EENIGE BEKENDE EXEMPLAAR
BEHOORENDE AAN DE KONINKLIJKE
BIBLIOTHEEK TE BRUSSEL

G. E. C. GADS FORLAG — KØBENHAVN
VOOR NEDERLAND: M. NIJHOFF, S'GRAVENHAGE
1914

GEDRUKT IN 200 EXEMPLAREN

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKIÆR)
KØBENHAVN

FORORD.

Idet jeg udsender nærværende lille Arbejde, bringer jeg det Geografiske Selskab (HET AARDRIJKSKUNDIG GENOOTSCHAP) i Amsterdam og især Selskabets Formand, Hr. IJZERMAN, min Tak for det Bidrag, der fra Selskabets Side er bevilget til Bogens Udgivelse.

Især skylder jeg dog Hr. Dr. C. P. BURGER JR., Bibliothecaris ved Universitetsbibliotheket i Amsterdam, den største Tak for den utrættelige og uegennyttige Bistand, han fra først til sidst har ydet mig under Arbejdet, baade ved at give Raad med Hensyn til mange Enkeltheder, ved at oversætte Indledningen m. m. til Hollandsk og ved at gennemgaa Korrekturen — en Bistand, som har været mig desto værdifuldere paa Grund af Dr. Burgers indtrængende Kendskab til den ældste nederlandske nautiske Literaturs Bibliografi, hvorom hans interessante Studier i »TIJDSCHRIFT VOOR BOEK- EN BIBLIOTHEEKWEZEN« og »HET BOEK« bærer tilstrækkeligt Vidnesbyrd.

KØBENHAVN, i December 1913.

J. K.

INHOUD.

	Pag.
Inleiding.....	V
I. Tekst van »De kaart vander zee«, uitgegeven door Jan Seuerszoon in 1532	1
II. Systeem van indeeling voor »Die Kaerte van dye Suyder Zee«, uitgegeven door Jan Jacobszoon 1540.....	61
III. Systeem van indeeling voor »Die Caerte vander Zee om Oost ende West te zeylen«, uitgegeven door Jan Jacobszoon 1541.....	63
IV. Lijst van plaatsnamen in de leeskaarten van 1532, 1540 en 1541	79
V. Speciale zeevaartonderwerpen.....	100

INLEIDING.

MET deze uitgaaf werd aanvankelijk niets anders beoogd, dan het geven van een getrouwen afdruk van den tekst van het oudste gedrukte Nederlandsche leeskaartboek, dat ons bewaard is gebleven. Van dit boekje, »*De kaert vander zee*«, uitgegeven door *Jan Zeuerszoon* in 1532¹⁾, is slechts een enkel exemplaar, in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel, bekend. Bij het brengen van den ouden tekst in een voor wetenschappelijk gebruik geschikten vorm bleek het intusschen spoedig natuurlijk en wenschelijk, bij de afzonderlijke paragrafen verwijzingen te voegen naar de parallelplaatsen in het »*Seebuch*«²⁾ en »*Die caerte vander zee*«, uitgegeven door *Jan Jacobszoon* in 1541³⁾. Ten opzichte van het »*Seebuch*« was dit gemakkelijker te doen met behulp van de door den uitgever aangebrachte indeeling en de lijst van plaatsnamen, door hem aan zijn uitgaaf toegevoegd. Met betrekking tot »*Die Caerte vander zee*« 1541 bleek het daarentegen noodig, dat ik in mijn eigen exemplaar van *Rogges* facsimile-uitgaaf een dergelijke indeeling aanbracht, die tevens dienst kon doen bij het maken van een lijst van plaatsnamen. En om mijne verwijzingen voor anderen bruikbaar te maken, was ik nu wel verplicht, aan den tekst van »1532« een overzicht van mijn indeelingstelsel van »*Die caerte 1541*« toe te voegen. Ter wille der volledigheid nam ik daarbij »*Die kaerte van dye Suyder Zee*« 1540⁴⁾

¹⁾ *Moes*, De Amsterdamsche boekdrukkers en uitgevers, I, p. 118 (n. 87). *Burger*, Oude Hollandsche zeevaart-uitgaven, in »*Tijdschrift voor boek- en bibliotheekwezen*«, 1908, p. 251—255. — ²⁾ *Karl Koppmann*, Das Seebuch, Bremen 1876. *Burger* l. c. p. 246—251. — ³⁾ *Moes* l. c. I, p. 183 (n. 141). Facsimile-uitgaaf door *H. C. Rogge*, Leiden 1885. *Burger* l. c. p. 255—261. — ⁴⁾ *Moes* l. c. I, p. 181 (n. 140). Facsimile-uitgaaf door *H. C. Rogge*, Leiden 1885.

mede op. Ik hoop nu, dat mijn indeelingstelsel op deze twee boeken bijval moge vinden bij hen die zich met deze studien bezig houden; indien men er toe kon komen, het voortaan eenparig aan te wenden bij verwijzingen naar de teksten, dan zou een voelbaar bezwaar bij het gebruik van deze overigens zoo mooie en waardevolle uitgaven verholpen zijn¹⁾.

Burger (l. c. p. 252) maakt het waarschijnlijk, dat de »Kaert« van *Jan Zeuerszoon* gedrukt is in 1532, en in een onlangs uitgegeven studie over *Cornelis Anthoniszoon* (»Het Boek« 1913, p. 286—287) komt hij tot het vermoeden, dat deze verdienstelijke man — die met groote zekerheid kan aangewezen worden als de auteur van de leeskaart 1540/41 — wellicht ook reeds den stoot heeft gegeven tot de uitgaaf van 1532.

»De kaert vander zee« 1532 is in klein-octavo formaat, slordig in typografisch opzicht, met vele in't oog loopende zet- en correctiefouten. Afkortingen zijn in sterke mate aangewend; spelling, woord- en lettergreepverdeling, gebruik van hoofdletters, interpunctie en derg. zijn in hooge mate willekeurig. De stof is wel eenigszins geordend, wat inhoud en samenhang aangaat, maar typografisch is de geleiding van den tekst uiterst gebrekkig.

Het boek bestond ongetwijfeld uit 3½ vel druks (56 bladzijden); aan het eenige bewaarde exemplaar ontbreekt echter het laatste blad (p. 55—56), maar de verloren tekst

¹⁾ Voorzover men mijn indeelingstelsel bruikbaar mocht achten, zou ik willen aanbevelen, in de facsimile-uitgaaf van »1540« en »1541« de noodige cijfers aan te brengen: 1° Elk blad beneden aan de voorzijde zijn *signatuur* te geven (A₁, A₂, A₃ enz.); 2° bovenaan elke bladzijde het *pagina*-nummer te zetten; 3° de *Romeinsche cijfers*, die de *hoofdstukken* aanduiden, voor de opschriften te zetten, en bovenaan elke bladzijde het cijfer van het loopende hoofdstuk te herhalen; 4° de *paragraaf-cijfers* links op den rand te zetten voor den eersten regel van elke paragraaf; wanneer een doorlopende tekst verdeeld moet worden, worde bovendien in den tekstregel op het deelingspunt een streepje gezet. Zoowel om aesthetische als om praktische redenen behooren deze toevoegsels met rooden inkt te worden aangebracht.

kan met volkomen zekerheid aangevuld worden naar »1541« (*Burger* I. c. p. 255).

De hier gegeven afdruk van den tekst volgt het origineel letter voor letter, maar zoo dat alle verkortingen opgelost zijn, en dat geregeld voor de beginletters van alle plaatsnamen hoofdletters zijn gebruikt. In de verdeling van woorden en lettergrepen is een zekere consequentie ingevoerd, eenigszins in overeenstemming met de »Caerte 1541«. De interpunctie is door mij naar mijn beste inzicht aangebracht. De indeeling in hoofdstukken sluit zich geheel bij die van den oorspronkelijken tekst aan, behalve dat ik enkele hoofdstukken in meer stukken verdeeld heb. Bij indeeling van de hoofdstukken in paragrafen heb ik mij zooveel mogelijk gehouden aan de typografische schikking in het origineel; waar deze mij in den steek liet, heb ik mij laten leiden door inwendige logische overwegingen, maar met inachtneming van de indeeling van het »Seebuch« en de »Caerte 1541«.

Om deze oude teksten te kunnen gebruiken als grondslag voor wetenschappelijke gevolgtrekkingen, moet men ze punt voor punt aan een kritisch onderzoek onderwerpen, en het middel daartoe is allereerst eene vergelijking van de parallelplaatsen over en weer, tot in alle bijzonderheden. Om deze den lezer gemakkelijk te maken heb ik in den tekst van 1532 bij elke paragraaf *verwijzingen* gevoegd naar het »Seebuch« en naar »1541«, en op dezelfde wijze heb ik in het indeelingstelsel voor »1541« verwijzingen gevoegd naar het »Seebuch« en naar »1532«. In deze verwijzingen ligt echter niet altijd opgesloten, dat er bronverwantschap tusschen de betreffende plaatsen zou zijn; somtijds blijkt uit vergelijking juist het tegendeel.

Onder den tekst heb ik eenige *noten* geplaatst, waarin de voornaamste afwijkingen van den tekst in het »Seebuch« en »1541« zijn aangegeven. Ik bevond het echter niet slechts overbodig, maar ook ondoenlijk, dit critische apparaat ook maar eenigszins volledig te maken. Ieder die mijn uitgaaf wil gebruiken, zal toch gedurig den tekst naast de parallelplaatsen in de beide andere moeten leggen.

Eindelijk is achter in het boek een *volledige lijst* gegeven van alle in »1532«, »1540« en »1541« voorkomende plaatsnamen en een lijstje van zekere *speciale zeevaart-onderwerpen*.

Het houtsneetje op p. 60 is het *drukkersmerk van Jan Zeuerszoon*, door hem later gebruikt (1534—38), toen hij een eigen drukkerij had (het wapen van Amsterdam met als schildhouders twee paar gekruiste krukken, eene zinspeling op zijn lichaamsgebrek, en den daaraan ontleenden toenaam *Cruepel*). Het is gereproduceerd naar de door hem gedrukte wereldkaart, uitgegeven in »Het Boek« 1912, p. 291.

Vergelijkt men de twee handschriften in het »Seebuch« en de twee gedrukte leeskaarten 1532 en 1541 met elkaar, dan bevindt men, dat van de stof groote stukken in alle vier de teksten gelijkelijk voorkomen, maar andere slechts in twee of drie; eenige regelmaat kan hierin nauwelijks worden aangewezen. De verhouding is niet zoo eenvoudig, dat men die zou kunnen weergeven in eene formule als deze: Seebuch A < Seebuch B < 1532 < 1541, alsof de oudere tekst altijd geheel of ten minste grootendeels zou zijn opgenomen in den jongeren, en daar alleen zou zijn uitgebreid door een zeker aantal toevoegsels. *De vier teksten moeten beschouwd worden als zelfstandige, van elkaar geheel onafhankelijke redacties van dezelfde grondstof*, en de onderlinge overeenstemming is in zoo ver toevallig, als de vier redacteuren onafhankelijk van elkaar hebben gewerkt, zonder elkanders werk te kennen. Zelfs tusschen de twee gedrukte uitgaven schijnt er geen *rechtstreeksche* bronnensamenhang te zijn.

De overeenstemming tusschen de teksten doorloopt de geheele scala van bijna woordelijke gelijkheid af tot een nauwelijks waarneembare verwantschap, slechts kenbaar aan een enkele wending, een karakteristieke uitdrukking. Maar naast alles, wat op een gemeenschappelijken oorsprong wijst, vindt men bovendien in *al* de teksten een aantal stukken, die slechts in den eenen of den anderen tekst gevonden worden; nu eens zijn dit slechts heel

korte paragrafen, dan weer geheele hoofdstukken. Zoo is Seebuch B, 12,6 een unicum, dat niet eens weergevonden wordt in de latere veel vollediger gedrukte uitgaven van na 1550. Men zou verschillende interessante voorbeelden kunnen aanwijzen, dat waar de eene tekst een korte en onvolledige opheldering geeft, de andere een lange, uitvoerige en gedetailleerde handleiding biedt (b. v. Seeb. 5,6,10; 1532, 29, 4; 1541, 31,20-23; of wel Seeb. 8,3; 1532, 24,12; 1541, 26, 5; enz.). Bijzonder karakteristiek is het verschil tusschen: Seeb. 14; 1532, 26; en 1541, 35, die alle handelen over de »noordkust« d. i. de oostkust van Engeland.

De stukken, die gemeen zijn aan twee of meer van de teksten, vormen somtijds grootere of kleinere samenhangende reeksen, waarbinnen weer een vaste en bepaalde volgorde in acht genomen is, maar zóó, dat de eene of de andere tekst hier of daar een of meer paragrafen heeft ingeschoven, die in de andere niet worden gevonden. Dikwijls echter is een reeks paragrafen, die in den eenen tekst een samenhangend geheel vormt, in de andere redactie gesplitst en verdeeld over verschillende plaatsen, zoodat men onwillekeurig herinnerd wordt aan hetgeen geschiedt, wanneer men een spel kaarten dooreen schudt.

Hoe is nu deze merkwaardige verhouding te verklaren, aan den eenen kant deze in't oog vallende gelijkheid, aan den anderen kant dit willekeurige verschil?

Tegen het eind van de Middeleeuwen, toen de Nederlandsche scheepvaart grootere vormen begon aan te nemen, zijn de Nederlandsche schippers — misschien onder invloed van de Italiaansche portolanen — begonnen, hun eigen practische ondervinding van hun reizen in de west- en noordeuropeesche vaarwateren op schrift te brengen. En deel van deze aanwijzingen ontsprong uit hun eigen persoonlijke waarnemingen; maar natuurlijk hebben zij overal bij de plaatselijke bevolking eene menigte bijzonderheden kunnen vernemen — vooral betreffende de vaart in moeielijke vaarwaters, de landmerken, de getijden, enz. Zulke opteekeningen hebben zij dan te huis van elkander geleend en afgeschreven, dikwijls zeker op losse stukken papier, of ook in schrijfboekjes waarvan door het

gebruik de bladen licht konden losgaan en in de war raken (gepagineerd zullen ze meestal wel niet geweest zijn). Zoo heeft zich in den loop des tijds een gemengde verzameling gevormd van aantekeningen, waarvan dan de schippers, die ze noodig hadden, zich een deel wisten te verschaffen, de een meer, de ander minder, sommige in eenigszins geordende afschriften, anderen in geheel toevallige volgorde, nu eens geheel of gedeeltelijk in samenhangende schrijfboekjes, dan weer geheel of gedeeltelijk op losse bladen of stukken papier. Het zal er zeker ongeveer evenzoo mee gegaan zijn, als wanneer in onze dagen een huismoeder voorschriften verzamelt voor bakken, inmaken, koken, schoonmaken, handwerken, ziekenverpleging en huisraad van allerlei soort. Naderhand is het een bron van inkomsten geworden voor afschrijvers van beroep, schippers te voorzien met zulke geschreven »leeskaarten«, en daar deze afschrijvers weinig of geen vakkennis hadden, hebben zij heel onkritisch alles gecopieerd, wat hun toevallig in handen kwam; zij waren niet in staat de stof te verwerken of te ordenen — vandaar de talrijke herhalingen — en konden zich niet vrij houden van verkeerde lezingen, schrijffouten, verwisseling van namen, getallen, coersen enz.; ze sloegen vaak woorden of heele regels over, of herhaalden ze, in beide gevallen ten koste van de beteekenis. En zulke fouten plantten zich voort van afschrift tot afschrift door verschillende generaties. En we hebben geen reden om aan te nemen, dat deze afschrijverswerksaamheid tot stilstand zou zijn gekomen, zoodra er voor het eerst een gedrukte »leeskaart« was; integendeel zij is zeker voortgezet, zij het dan ook meer sporadisch, tot bijna in onzen tijd.

Het komt mij voor, dat op deze wijze alle verschil en alle overeenkomst tusschen de vier oudste Nederlandsche leeskaartteksten, die wij nu kennen, zich laat verklaren op natuurlijke wijze; en zoo verklaart zich ook de gedeeltelijke overeenstemming, die *Behrmann*¹⁾ meent te kunnen aanwijzen tusschen de Nederlandsche leeskaarten en

¹⁾ *Walter Behrmann*: Ueber die niederdeutschen Seebücher des 15. und 16. Jahrhunderts. Hamburg 1906.

deelen van de oude Italiaansche, Fransche en Engelsche zeilaanwijzingen. De gemeenschappelijke oorsprong, dien hij zoekt achter al deze werken (pag. 42), is die heele som van oude, aanvankelijk mondelinge, later in steeds grooteren omvang geschreven overleveringen, die natuurlijk voor een groot deel gemeengoed moesten worden voor de verschillende naties, welker scheepvaart dezelfde kusten en vaarwateren omspande. Zelfs wanneer zij elk voor zich hun eigen deel op schrift brachten, moest daarvan toch heel wat het gemeenschappelijke bezit van allen worden, ook zonder dat men eene rechtstreeksche vertaling uit de eene taal in de andere behoeft aan te nemen.

In elk geval komt het mij voor, dat Behrmann geen dwingend bewijs geleverd heeft, dat er zulk een zuiver literaire overbrenging van Fransche en Italiaansche zeilvoorschriften in het Nederlandsch heeft plaats gehad, ondanks de enkele aangewezen punten van overeenstemming. Daarentegen is er geen twijfel aan, dat de Nederlandsche gedrukte zeekaartboeken in de tweede helft van de 16^e eeuw rechtstreeks zijn vertaald in het Platduitsch en het Deensch.

Terwijl we dus moeten aannemen, dat het materiaal aan geschreven zeilaanwijzingen, dat verschillende Nederlandsche schippers in gebruik hadden omstreeks 1500, zeer ongelijk was zoowel in omvang als in hoedanigheid en in rangschikking, was het natuurlijk dat, toen men eens begonnen was gedrukte leeskaarten uit te geven, zich op den duur een vaste normaaltekst vormde, en tot dit punt in de ontwikkeling schijnt men genaderd te zijn met de door *Burger*¹⁾ aangewezen uitgaaf 1551, die tegelijk de eerste gedrukte tekst schijnt geweest te zijn, die voorzien was met afbeeldingen van *landverkenningen*. Enkele dergelijke landverkenningen zijn er ook al wel geweest in het geschreven materiaal, dat voor dien tijd in gebruik was; dit blijkt uit 1532, 24, 8, waarin als het ware zulk een figuur wordt aangewezen. Het is trouwens een hulpmiddel, dat zich om zoo te zeggen van zelf aan-

¹⁾ Tijdschrift voor boek- en bibliotheekwezen. 1909, p. 2.

biedt, vooral op plaatsen, waar de tekst zulke beschrijvingen bevat b. v. 1532, 37,²⁴. Ook primitieve »paskaarten« is men ongetwijfeld begonnen te teekenen, misschien reeds in het laatst van de Middeleeuwen; in elk geval wordt zulk een paskaart reeds vermeld in 1532 (pag. 2). Maar tot dusver kent men dergelijke Nederlandsche schetskaarten niet.

In zijne inleiding op het »Seebuch« (pag. XII) neemt *Koppmann* aan, dat de twee handschriften van de tweede helft van de 15^e eeuw zijn. Tenzij dit afdoend uitgemaakt is op palaeografischen grond, zou ik geneigd zijn te gelooven, dat zij minstens een halve eeuw jonger zijn, dus in werkelijkheid ongeveer gelijktijdig met de eerste gedrukte uitgaven, en vooral geldt dit van handschrift B, met de twee unica Kap. 12,⁶ (de coers van Skagen door Læsø Rende en Grootte Belt) en Kap 14 (de gedetailleerde beschrijving van de oostkust van Engeland). Immers in het algemeen moet men er van uitgaan, dat de overlevering, waaruit de leeskaarten hun voedsel trokken, rijker en vollediger zal zijn geworden, naarmate de tijd voortschreed, en dat zeer speciale en gedetailleerde inlichtingen derhalve moeten gebracht worden tot een later stadium in de ontwikkeling. Uitgaande van den inhoud is er ook geen reden, aan het »Seebuch« een wezenlijk hooger en ouderdom toe te leggen dan aan de twee gedrukte uitgaven.

En heel andere zaak is het, hoe oud de *afzonderlijke deelen* van den tekst zijn. Dat is een uiterst moeilijke vraag, die nauwelijks met eenige zekerheid kan beantwoord worden, en waarvan bovendien de beantwoording niet van bijzonder groot belang is. Veel belangrijker is de vraag, of men eenigen *invloed van de leeskaarten op de cartografie* kan aanwijzen, gelijksoortig met het verband, dat aangewezen is tusschen de portolanen en de kompaskaarten. Zulk eene verbinding vertrouw ik te hebben aangewezen (*Tidsskrift for Søvaesen* 1913) ten opzichte van *Cornelis Anthoniszoon*, en mijn vermoeden is na grondig onderzoek als juist erkend en met nieuwe argumenten bevestigd door *Dr. C. P. Burger* (*Het Bock* 1913, pag. 273).

De kaert vāder zee

Item dit is dye kaert vander zee, die duerck droech ende die kiel nat, ende is ghecorrigeert van de beste peloot vander zee ende is wter paeckaerte ghecorrigeert, ende elc cust op sijn gheset.

Item int eerste Heylighelant ende die Elue, ende voort al die Vreeske cust ende Ransserdiep ende Maersdiep, Mase ende Wielinghe, Hollant, Zeelant, ende Vlaenderen, ende Bartanien, Vrancrijck, Spaengien ende Enghelant, Noorweghen.

Item tot Dansick, tot Ryghe, ende tot Reuele, ende door die Belt te seylen.

Bi mi

JAN ZEUESSOON CRUEPEL
VANDER SCHELLING.

I. DIE HOLMS.

1. Item op die Holms staen seuen muelens, ende daer staet midden int lant Sinte Andries kercke, ende als ghi binnen dye Heuere comt, daer leyt een sandt, dat heet Dignisse, dat laet ghi ligghen aen stuerboort, dan so seylt ghi na Pilwieren buten lande. [Seeb. 11, 11].

2. Item buten den nieuwen sande daer leyt een sandt. [Seeb. 11, 12].

II. BOUENBERGHEN.

1. Item van Bouenberghen tot der Elue strect dat lant noort noortwest ende suyt suytoost, ende maken vol zee in allen hauenen suyden ende noorden maen, ende so doeghet op die Elue oock. [Seeb. 11, 13; 1541, 2, 1].

III. VRIESLANTS SIDE.

1. Item die cust van Vrieslants side strecket oost noortoost ende west suytwest tot Boorne-rijf toe. [Seeb. 11, 14; 1541, 3, 1].

2. Item Smalediep ende Heiligelande oosten suyden ende westen noorden. [Seeb. 11, 2].

3. Item Eyder ende Heylighelant noortoosten noorden ende is twee kenninghen. [Seeb. 11, 3; 1541, 3, 2].

4. Item Rijpen leyt van Heiligelant noortoost ten noorden ende is twee kenninghen. [Seeb. 11, 4; 1541, 3, 3].

5. Item Heylighelandt ende die Heuere strecket oost noortoost ende is twee kennin-ghen.

6. Item als ghi seylen wilt op die Heuere, so sult ghi gaen oost noortoost vant Heilighelant. [Seeb. 11, 9].

7. Ende als ghi daer voort comt, soo suldijt laten Huysen brenghen buyten Noorthouende dropel vanden Huysen¹⁾. [Seeb. 11, 10].

8. Dat seste dat is Heueringer kercke dat buten Noorthouende, dat ghise sien moget, so seyde dat beste diep in, ende so suldi dat langhe ryf aen bacboort laten liggen ende die luttike Hefte ende die grote Hefte aen stuerboort. [Seeb. 11, 10].

IV. HEYLIGHELANT.

1. Item Heylighelant ende Terschelling strecken noortoost ten oosten suytwesten ten westen. [1541, 4, 1].

2. Item suythauen moechdi inseylen op vijf vaem. [1541, 4, 2].

3. Item dat Heylighelant sult ghi niet naer comen dan van buyten op .ix. of .x. vaem van bi noorden. [1541, 4, 3].

4. Item daer staen twee stocken opt Heylighelandt, als dye ouer een comen, soo sijt ghi euen aen die steen, want aen dye steene tot sommige plaetsen ist seuen vaem diep. [1541, 4, 3].

5. Item Heilighelandt ende die Elue strecket suytoost ten oosten; item maket hoghe water suyden ende noorden. [Seeb. 11, 5; 1541, 4, 4].

6. Item dat Heiligelant ende Terschelling is .x. cleyen kenningen.

7. Ende dat Heyligelant ende Twert²⁾ is .ij. kenninghen. [Seeb. 11, 6; 1541, 4, 5].

8. Item als ghi seylen wilt op die Elue van³⁾ bi westen aensoecken wilt, so loopt op .xiiiij.

¹⁾ Seeb.: buten Northovede viff dorpe. — ²⁾ Seeb.: dat Werk; 1541: Twerck. — ³⁾ 1541: ende van.

vadem aent suyde lant also langhe, als ghi comt tot aen stick gront, so sijt ghi op die Elue. [Seeb. 11, 6; 1541, 4, 6].

9. Item van Heiligelant nader Elue oost suyt-oost tot Schoorhoec toe. Van Scoorhoeck tot de Buttersant oost ten suyden. Item van¹⁾ Buttersant lech ouer dat Voghelsant. Van die Butter tot dye Mosterton oost ten suyden. Van die Mosterton tot baeken oost aen op .vij. of .vij. vadem, niet nader aen suyt lant. Ende dan oost suytoost also langhe, als die .ij. toornen ouer een comen, dat is Oldenbroeck int lant te Halen voor die Medem. Dan oost na Brunsbutel toe, ende houdt dan dat noort lant tot die Stoer toe. [Seeb. 11, 7, 8; 1541, 4, 7].

V. VOL ZEE SUYDEN ENDE NOORDEN MAEN.

1. Item die ooster Emse strect west noortwest, Borchom torn suyden van yv, loopt aen die strant op vierdalf vadem. [Seeb. 11, 16; 1541, 4, 17].

2. Item die wester Emse strect oost ende west. Ende dat steenhuys op Rontrumme oghe suytoost van v, so seilt ghi die wester Emse in; vol zee suytoost ende noortwest. [Seeb. 11, 16; 1541, 4, 18, 19].

VI. IN SCHOLBALCH.

1. Item wilt ghi seylen van bi westen in Scholbalch, so hout dat steenhuys suytoost, soo loopt gelijc lanclijck oost in; ende als ghi comt euen Dircsant, so lopet oost ten noorden, want dar leyt een sant, dat heet dat Malesant, dat leyt van Dircsant ouer, ende loopet alle iaers zeewaerts in; aldus schouwet dat Malesant.

¹⁾ van om. 1541.

VII. RANSERDIEP.

1. Item wilt ghi seylen in Ransserdiep, so hout de cappe ende die toorn opter Schelling ouer een, also lange als ghi comet bi die ander ton, so hout oost ten noorden om die huecx wille van Peeters sande, want Ransserdiep oosten noorden strect nv ter tijt.

2. Item in Ransserdiep maect vol zee oost suytooste mane, ende suytlant vander Schelling suytoost ende noortwest vol zee. [1541, 4, 28].

3. Item die voorvloet ende dye achterebbe van die Ouerganck valt na der Schelling, ende achtervloet ende voorebbe na Vlielant.

4. Item van die ton van die Ouerganc tot Hobbensant ligghen suyden ende noorden.

5. Item Hobbensant ende Langhersant ligghen suyden ten oosten. [1540, 24].

6. Item Langhersandt ende Wolfhueck oft Harlinger Inschoet suyt suytoost, ende Wolfhueck ende Caesehueck suyden ten oosten, ende Caesehuec ende Schuttesant oost suytoost. [1540, 24].

7. Item Schuttesant ende die Midelegront suytoost ende noortwest. [1540, 24].

8. Item ton Middelgront ende ton Staeck suyden ende noorden.

9. Item Staeck ende die Creyle suyt suytwest.

10. Item die Creyle ende Croepelsant suit oost ende noortwest. [1540, 10].

11. Item Croepelsant tot val of Vrck oost suytoost.

12. Item van Vrck tot Tijcoort suytwest ende noortoost. [1540, 24].

13. Item Bornrif ende ter Noese suyden ende noorden. [1541, 38, 3; cfr. 1532, 37, 3].

14. Ende Vlielant ende Rief verscheyden .xi. grote kennege. [1541, 4, 30].

15. Item Hollantside strect suyden ten westen ende noorden ten oosten. [Seeb. 11, 32; 1541, 4, 39].

16. Ende wten Marsdiep na den Hoofde dat coerts suitwest ten suiden ende wel so suidelic. [1541, 4, 40].

17. Ende in Tessel maect vol zee die maen oost ende west in Meersdiep. [Seeb. 11, 23, 24; 1540, 36; 1541, 4, 41].

18. Ende dye wil seylen in dat Spaeniertsdiep in Tessel, die sal die cap ende die toorn op Huysduynen ouer een brenghen, ende seilen dan oost ten noorden aen, so loopt ghi dat rechte diep.

19. Ende die ton op die Bocbalige ende die ton op Wieringe liggen suyden ten oosten ende noorden ten westen.

20. Ende daer maect vol zee suitoost ende noortwest bi Wieringe ton.

21. Ende die ton op Staec ende Sogehoorn ligghen noortwest ende suytoost wel so suydelick.

22. Ende die ton op Sogehoorn ende die ton op Croepelsant liggen suytoost ten oosten ende noortwest ten westen.

23. Ende Croepelsant leyt ghelijck oost van Memelic.

VIII. DIE WIL SEYLEN IN DIE MASE.

1. Item de Mase strect oost suytoost ende west noortwest tottet hoeft toe. [1541, 5, 1].

2. Ende Sinte Katherinen opten Briel ende dat hoeft hout ghelijck ouer een, soo loopt ghi dat beste diep in, ende seyلت dan bi meylaen hen. [1541, 5, 2].

3. Ende voor dye Mase maket vol zee een suytweste suyde maen, ende binnen suyt suytwest. [Seeb. 11, 33; 1541, 5, 2].

IX. DYE WIELINCK.

1. Item de Wielinge wt te seilen, so suldi dat derden deel waters ligghen laten aen bacboort, also lange, als die kerc comet bi noorden aen den Abstoon van Middelborch op een half vaem na, so staet Oostmunster bi suiden den Abstoon also verre, als Coudekerck doet bi noorden, als die Abstoon so in den midden staet. Ende so staet oock bi noorden Coudekerck een toorn, ende die heet Westmunster, si staet bet dan een schipslencte bi noorden Coudekercke, ende als den Abstoon int midden vanden beyden voorscreuen toornen staet, so suldi loopen also lange ende houden also staende tot Arenburch een grote schipslencte buten Keysant, ende dan soo moet ghy Vlaenderen kiezen om die Pols willen om den anderen vastte mercken toe nemen¹⁾, so comt Weyndunen in een slecht gloeppe, ende dat glop mach twee schipslencten lange wesen int oghe, ende dan so suldi de smalle toornkens sien, ende het heet Weyndunen, ende setten te midden int glop, ende den toorncante naest om den diep waters willen, want wat noorden Pol²⁾ wat dieper water; also als den Heilighen voorscreuen sijn, ende als die Heilighen twee schipslencte verscheiden sijn, so moechdi Sint Lambert bi noorden aenden duynen brenghen, oft als ghi vri doorsien moget een half vaem verscheiden, ende houtse also vry buten alle wile. [1541, 7, 1].

2. Ende om die Wielinge tot vaten van buten in, so set Sint Lambert, alst voorscreuen is; so lange als die Heilighen aen malcanderen comen, so moechdi Sinte Lambert .ij. oft .iij. vaem noort wt brenghen, ende seilen dan op

¹⁾ 1541: anderen *mercken vast te nemen*. — ²⁾ 1541: wat *naer die Pol*.

de marcken van den Abstoorn, als voorscreuen staet int beginsele; ende of ghi den Abstoorn niet sien moghet, so gaet noort noortoost op een vloet also lange, als Arenburch binnen Sinte Lambert comt, so gaet recht int ooste noortoost. [1541, 7, 2].

3. Item voor die Wielinghe hoghe water suytwest ende noortoost. [1541, 7, 3].

X. KAYBANCK BINNEN SUYDEN ENDE NOORDEN.

1. Item om te weten vry te wesen van Kaybanck te seylen noort in der zee, soo suldi dat clooster tot Leswege bi westen dat huys Terdues houden een schipslencte, so moechdi op een leech water niet misdoen met een schip van drie vaem, ende dat huys Terdues is een grote plompe toorn.

XI. ZEELANT.

1. Item al Zeelantside strect dat lant suitwest ende noortoost, ende maect hooch water een suyt suytwesten suiden maen. [Seeb. 11, 34; 1541, 9, 1].

XII. VLAENDERS SIDE.

1. Item al Vlaenders side strect dat lant oost noortoost ende west suitwest, ende maect hooch water aent lant een suiden ende noorden maen, ende buten banckens suitwest ende noortoost. [Seeb. 11, 35; 1541, 10, 1].

2. Ende teghen al die cust van Vlaenderen ist niet dieper in den wtersten verwech dan .xxiiij. vaem. [1541, 10, 2].

XIII. DAT SWIJN.

1. Item wildi dat Swijn in lauereu teghens die wint, soo neemt een aftervloet ende voor-ebbe. [Seeb. 11, 36; 1541, 11, 1].

2. Ende als ghi wilt seilen in Heysdiep, so

suldi die .iiij. bancken¹⁾ van Heys, die by die molen staet, brenghen ouer choor tot Heys, soo seylt ghi dat beste van dat diepe, ende so gaet ghi ruym ghenoech vanden wtsande, ende so moechdi ouer een gaen na der Wellinge oost noortoost. [Seeb. 11, 37; 1541, 11, 2].

3. Ende Enchuysen, Busen ende dat Swijn loopt dat water ghelijck wt ende in. [1541, 11, 3].

XIV. DAT CLOCKEDIEP.

1. Als ghi wilt seylen in dat Clockediep, so suldi Westcappelen brenghen neffen Sinte Katherinenkerk ter Clocken, so seyldi dat beste diep in. Ende Sinte Katherinen toorn dat is den naesten toorn naest den water vander Sluys. Ende die ander toorn die staet te landewaert daer na Heys, ende daer na Blanckenborch, dat is een stompe toorn; daer na Oosteynde daer staen .iiij. toornen westwaert. [Seeb. 11, 38, 39; 1541, 12, 1].

XV. BARTANIEN.

Hier beghint de sterckinge van Bartanien ende die vol zee.

1. Inden eersten die Hoofden maken leech water suyt suiteoost maen ende noort noortwest. [Seeb. 13, 2; 1541, 28, 9; cfr. 1532, 35, 2].

2. Dat landt vander Siene dat strect suyt suitwest ende noort noortoost.

3. Ende Alrena ende Garnzee die liggen verscheyden .ij. kenningen. [Seeb. 13, 5].

4. Ende buten den Kiskas so moet ghi seilen noort noortoost ende suit suytwest, ende die Kiskas leit van den hoec van Alrena, ende langes die kust daer maect vol zee een suit suiteoost maen. [Seeb. 13, 6, 7].

5. Item die Garnzee ende Westpalen dat

¹⁾ Seeb.: verbaken; 1541: vier bakenen.

strect suitwest totten westen ende noortoosten oost verscheyden drie kenninghen. [Seeb. 13, 9; 1541, 19, 7].

6. Item tot Westpalen daer maect vol zee een oostweste maen, ende binnen maect leech water een suytooste maen. [Seeb. 1, 10; 1541, 23, 9].

7. Item van Westpalen totter Fore .ij. kenninghen, ende tot Fore daer maect vol zee oost noortooste maen. [Seeb. 13, 10; 1541, 23, 7].

8. Item vander Fore tot Sinte Mathijs dat is een kenning, ende die coerts is suytoost ende noort noortoost. [Seeb. 13, 12; cfr. 1532, 20, 11, 12].

9. Item tot Sint Matheus daer maect vol zee noortoost. [Seeb. 1, 6; 1541, 23, 6].

10. Item die Ventiers liggen een luttel buten Konketsoort. [Seeb. 13, 16].

11. Item die Henne leyt bi Bartram, ende houdt Kennisse buten die Blancmongijs, so moechdi niet misdoen aen de Henne, ende hout dan den hoeck van Konket buten den hoeck van Sinte Matheus, soo moechdi niet misdoen aen die Collengiers. [Seeb. 13, 17, 18; 1541, 15, 18; cfr. 1532, 20, 14].

XVI. BRESONT.

1. Item als ghi die Bresont in wilt seylen, so gaet oost suytoost om die Collengiers ende Messeniers te schouwen. [Seeb. 13, 20].

XVII. DIE TRADE.

1. Item als ghi wilt seylen van Sinte Matheus na dat Raes van Fontena, so gaet suyden aen dat oost, alsdan nacht is, ghi sult den Keyser opdoen, verscheiden een kenninghe. [Seeb. 13, 21, 22; 1541, 15, 19].

2. Item int Raes van Fontena daer maect vol zee noortoost ten noorden ende suytwest

ten suyden. [Seeb. 13, 23; cfr. 1, 5; 1541, 23, 5; 1532, 20, 17].

3. Van Fontena tot Pleymercken is verscheiden .viij. milen, ende dat coerts suytoost ende noortwest. [Seeb. 13, 24; 1541, 19, 4; cfr. 1532, 20, 17].

4. Pleymercken ende Gloeylant dat strect oost suitoost, verscheiden .vi. milen. [Seeb. 13, 25; cfr. 1532, 20, 19].

5. Gloylant ende Groij dat strect oost ten suyden, verscheyden .vij. milen. [Seeb. 13, 26; cfr. 1532, 20, 18].

6. Bollin ende Peccellies oost suytoost ende west noortwest, verscheiden .xiiiij. milen [Seeb. 13, 27; 1541, 14, 9].

XVIII. BARTANIEN.

Hier so vint ghi die stroomvallen langes de cust van Bartanien al omme.

1. Item tusschen die Cyemse¹⁾ ende die Bressont daer valt die vloet oost noortoost. [Seeb. 2, 1; 1541, 13, 1].

2. Ende van Fontena tot Sinte Matheus daer valt die vloet noorden ten oosten ende suyden ten westen. [Seeb. 2, 3; 1541, 13, 3].

3. Item van Sint Matheus totter Fore daer valt die vloet noorden ten westen ende die ebbe suyden ten oosten. [Seeb. 2, 4; 1541, 13, 4].

4. Ende van der Fore tot Liliban daer valt de vloet oost ten noorden. [Seeb. 2, 5; 1541, 13, 5].

5. Ende van Liliban tot Mariwaen daer valt die vloet oost ten suiden. [Seeb. 2, 6; 1541, 13, 6].

6. Ende van Sint Tillis binnen ende buten daer valt die vloet oost suytoost. [Seeb. 2, 7; 1541, 13, 7].

7. Item vanden eylande van Brijach tot

¹⁾ Seeb.: Seyms, Semys; 1541: Seyms.

Sinte Malox daer valt die vloet oost ten suyden. [Seeb. 2, 8].

8. Item van die Garnzee tot Kiskas daer valt de vloet oost sutoost hent tot een quartier tijts toe, dan so valt se voort oost noortoost. [Seeb. 2, 9; 1541, 13, 8].

9. Item een schip dat daer is bi¹⁾ die Kiskas daer valt die vloet noortoost ten noorden [Seeb. 2, 10; 1541, 13, 9].

10. Van Kiskas tot Berchvliet daer valt die vloet oost. [Seeb. 2, 11; 1541, 13, 10].

11. Van Berchvliet tot Seinhoofde daer valt die vloet oost suytoost, ende in den vaerweghe van .xvi. vaem, ende coemt dat lant nyet naerder dan twaelf vaem. [Seeb. 2, 14; 1541, 13, 13].

12. Van Berchvliet tot Struysaert daer valt die vloet oost noortoost .iiij. milen van dat lant. [Seeb. 2, 15; 1541, 13, 14].

13. Van Diepen tot Stepels daer valt die vloet noortoost ten noorden. [Seeb. 2, 16, 17; 1541, 13, 16, 17].

14. Van Stapels tot Bouen²⁾ daer valt die vloet noortoost. [Seeb. 2, 18; 1541, 13, 18].

15. Van Bouen²⁾ totter Nesse daer valt die vloet noorden. [Seeb. 2, 19; 1541, 13, 19].

16. Van Wouterslande³⁾ Greuelingen daer valt die vloet noort noortoost. [Seeb. 2, 21; 1541, 13, 21].

17. Item van Greuelinghe tot Duynkercken daer valt die vloet noortoost ten noorden. [Seeb. 2, 23; 1541, 13, 22].

18. Van Duynkercken tot Weinduuën daer valt die vloet noortoost. [Seeb. 2, 24].

19. Van Weinduuën tot Oosteynde daer valt dye vloet noortoost ten oosten. [Seeb. 2, 25].

¹⁾ Seeb.: bort an bort an; 1541: te Bertebart [I] aen. —
²⁾ Seeb.: Bonen, Bone; 1541: Buenen. — ³⁾ Seeb.: Wolters-
 lande to [1541: tot].

20. Van Oosteynde tot Sinte Katherinen valt dye vloet oost noortoost. [Seeb. 2, 26; 1541, 13, 23].

XIX. BARTANIEN.

Hier so vindi die sterckinge ende die coerts van die cust van Bartanien.

1. Die wil seylen van Sint Matheus ter Fore toe, die sal die kerck van Sint Matheus houden buten den hoec van Konketsoorde een bootlancs om der Pinges wille. [Seeb. 7, 5].

2. Die wil seylen in Abewrack, dye sal die grote rouzee¹⁾ laten oostwaert ende gaen suit suitwest, hent dat ghi comt bi dat lant, ende als ghi rudzee zeewaerts van v liggen hebt, so sult ghi seilen oostwaert al lancs den landen, ende als ghi so ingheseylt hebt een groot deel, so in dat middel van daer leyt een groote rudzee ondert water, maer si bacnet²⁾ altoos ende si leyt in dat middel van dat water, ende ghi moeten altoos laten ligghen aen welcke boort ghi wilt, ende als ghi dye rudzee een groot deel ghepast hebt, so moget ghi setten op .iiij. oft .v. vaem. [Seeb. 7, 6; 1541, 15, 29].

3. Item Goustaert ende Sintillis die strecken suitoost ende noortwest; in dese verwech sult ghi vinden .iiij. rudsen een halue mile vanden anderen, ende ghi moget bi den rudsen seilen op .iiij. boochschooten.

4. Ende die wil seylen op die Garnzee, die sal seilen op die hoec van Gruwe, ende dat is een hoec vanden west suytwest eynde, ende ghi sult seylen .iiij. oft .iiij. cakel³⁾ lanck aenden hoeck, dan soo suldi seylen al langes die landen, hent dat ghi siet dat casteel ende dat casteel dwaers van v leyt, so settet op .vi. vaem. [Seeb. 7, 10; 1541, 15, 34].

¹⁾ Seeb.: rudzen; 1541: rudsen. — ²⁾ Seeb.: brickt, breck; 1541: breket. — ³⁾ Seeb.: kabel; 1541: cabel.

5. Item wilt ghi seylen na Sierenburch, die sal setten voor dat casteel op .vi. vaem, soo sijt ghi bedect voor een west noortweste wijnt. [Seeb. 7, 11; 1541, 15, 35].

6. Ende wie wilt setten in die Hugis, die moet voorschouwen die noorthoeck, ende als ghy ghepast hebt den hoeck, soo sult ghi sien .ij. kercken westwaert van v, die een op dat hoge lant ende die ander beneden. Ende als ghi kercken ouer een ghebracht hebt, so settet met leghe water op .vi. vaem, met vol zee op .x. vaem. [Seeb. 7, 12; 1541, 15, 37].

7. Item die wil setten tot Kiehauwe¹⁾, die sal vanden lande Sienhoofden .ij. of .iiij. cabel lanc om der bancx wille, die daer buyten leyt, ende als ghi den hoeck ghepast hebt, soo sult ghi nemen enen slach vanden lande op .iiij. of .v. vaem, hent dat ghi comt voor Cans²⁾ ende hent dat ghi comt voor dat dorp, so settet op .v. vaem oft op .vi., ende die banck leyt van Seynhooft suytwest. [Seeb. 7, 13; 1541, 15, 38, 39].

8. Ende die wil setten voor Diepen, die sal setten voor dye stede ende brenghen dye kercke ende dye galghe ouer een ende setten op .x. vaem op hooch water oft op een leech water .vi. vaem. [Seeb. 7, 14; 1541, 15, 40].

9. Ende die wil setten onder Oldernesse, die moet setten voor Onderselle op .x. oft .xij. vaem; settet ghi verder, so vindet ghi al vol rudsen. [Seeb. 7, 16; 1541, 15, 42].

XX. BARTANIEN.

Hier so suldi vinden die streckinge langes die cust van Bartanien ende verscheidinghe.

1. Ende wilt ghi seylen van Sinte Matheus ter Fore, dye moet ghaen noorden ten westen. [Seeb. 9, 65].

¹⁾ Seeb.: Kredekans. 1541: die Kiskas. — ²⁾ 1541: Kiskas.

2. Item de Blancmungis ende Claesduinen strecken west noortwest ende oost noortoost.

3. Item Heysant ende Abbewrack oost noort-oost ende west suytwest. Also strect Heysant tot Westpalen verscheiden .xxiiij. milen. [Seeb. 9, 66; 1541, 19, 5].

4. Ende Westpalen ende die Trade ende Sintillis strecken oost noortoost ende west suytwest verscheyden .iiij. kenningen. [Seeb. 9, 67; 1541, 19, 6].

5. Ende Roekenisse ende Garnzee dat strect noorden ten oosten ende suyden ten westen verscheiden .vij. milen.

6. Ende de Kiskas ende Barchuliet ende Ronnewij dat strect oost ende west verscheyden .xiiij. milen. [Seeb. 9, 73; 1541, 19, 10].

7. Item Heysant¹⁾ ende Seynhoofde strect oost suitoost west noortwest verscheyden .xx. milen. [Seeb. 9, 75; 1541, 19, 11].

8. Item Heysant ende Kiskas strecken noort-oost ten oosten ende suytwest ten westen verscheyden .i. milen.

9. Item Bouen²⁾ ende Oldernisse strect noorden ten oosten ende suyden ten westen. [Seeb. 9, 83].

10. Item Oldernissen ende Wouterslant³⁾ noort-oost ende suytwest, ende .ij. bogeschoten vanden lande daer leyt een rudzee, daer ist diep met leech water een halue vaem. [Seeb. 9, 84].

11. Item vander Fore tot Sinte Matheus is een keninge, ende op de Trade maket thoochste water noort noortoost ende suyt suytwest. [Seeb. 13, 12, 13; cfr. 1532, 15, 8]

12. Ende vander Fore op de Trade dat coerts is suit suitoost ende noort noortwest, ende als ghi op dye Trade wilt seilen, so hout Sinte

¹⁾ Seeb.: Beyrvleit; 1541: Beruliet. — ²⁾ Seeb.: Bone. — ³⁾ Seeb.: Wolterslant.

Matheus buten den hoec van Konketsoorde; als ghi den toorn laet comen in die Sadulrudzee, so sijt ghi aen dat noorteynde vanden Hage¹⁾, ende die Hage strect langes die Trade, ende hout Sinte Matheus buten Konket van v. [Seeb. 13, 14, 15; 1541, 15, 27].

13. Item die Ventiers ligghen buten Konkets-oort herwaerts aen of luttel. [Seeb. 13, 16].

14. Item die Henne leyt buten den hoec van Bartram, ende so hout die muelen opten lande, dat ghi sien moghet, soo en moechdi niet misdoen; ende die Collengiers ligghen buten den hoeck van Claesduynen. [Seeb. 13, 17, 18; 1541, 15, 18; cfr. 1532, 15, 11].

15. Item die Fockeniers liggen ooc buten den hoeck van Claesduynen, ende daer tusschen ist al vol rudsen, ende daer moghet ghi wel binnen doorseylen, ende ghi moet herde seilen biden Fockeniers. [Seeb. 13, 19; 1541, 15, 16].

16. Item als ghi wilt seylen in Breetsonde, so sult ghij ingaen oost suitoost, moechdi niet misdoen aenden Colligiers oft aenden Messeniers, ende als ghi comet int Raes, so gaet van Sinte Matheus noorden ten oosten bi die duyster nacht. [Seeb. 13, 20, 21].

17. Item van Sinte Matheus in dat Raes is een keninge; in dat Raes maket vol zee noort-oost ten noorden, ende van Fontenaye tot Pleymercke dat coerts suit suitoost ten suydenwaert ende is een keninghe. [Seeb. 13, 22—24; 1541, 19, 4; cfr. 1532, 17, 2, 3].

18. Item van Gloylant tot Groye een keninghe, dat coerts is suytoost. [Seeb. 13, 26; cfr. 1532, 17, 4].

19. Item Pleymercke tot Gloye een lantkenninge, dat coerts is suytoost ten oosten. [Seeb. 13, 25; cfr. 1532, 17, 3].

¹⁾ Seeb.: Hagels; 1541: Haechs.

20. Van Groye tot Bollijn een kenninghe, dat coerts is suytoost. [Seeb. 13, 26].

21. Ende als ghi wilt seylen in die Baye, so hout die kerck opten hoge sande aen dat lant vander Colletten, so seylt ghy beste vanden diep in; als ghi den grauen insiet van Prindi, so siet ghi neffens den legge, so moechdi gaen aen dat lant vander Colletten inwaert op .iiij. vaem. [Seeb. 13, 28, 29; 1541, 15, 1].

22. Van Fontenaie tot Roesiel maect thoochste water suytwest ende noortoost, so ist aen die cust van Bartanien ende van Poytuwen in Garscongen, van Bayonen ende van Spaengien. [Seeb. 13, 31—33, 35].

23. Ende dye Baye strect oostelic noortoost. [Seeb. 13, 34; 1541, 15, 2].

24. Ende als ghi comt in Raes ende wilt seylen op die Trade, so hout den hoeck van Konkette byuten Sinte Matheus, soo seylt ghi dat beste vanden water.

XXI. VRANCRIJCK.

Hier so vindi die gront ende diepte langes die cust van Bardeus ende van Poytouwen.

1. Item inden eersten een schip, dat is op .xxvi. vaem buten den riuere van Bardeus suyt suytwest, die sal sien dye santbaye bi suyden hen. [Seeb. 10, 1; 1541, 16, 1].

2. Ende die wil seylen van de riuere Bardeus tot Roesiele ende coemt dat Porthuys in, ende sal dat lant niet nader comen dan .xviiij. vaem, ende coemt dat lant niet nader bi nacht. [Seeb. 10, 2; 1541, 16, 2].

3. Ende siet ghij suitwest van Bardeus op .xliij. vaem ende willen seylen toe die rieuere, so sal hi gaen noortoost, ende als ghi vindet, dattet diep is .xxij. vaem, so suldi sien een toorn, die leyt suytoost van die rieuere, ende dye heet Kardaen. [Seeb. 10, 3; 1541, 16, 4].

4. Item een schip, dat van Poytouwen op .xliij. vaem is, die sal wesen vanden landen van Poytouwen achtien milen, die gaet teghens dat lant. Ende als ghy sijt ghegist thien milen vanden lande, so sult ghi vinden .xliij. vaem diep. [Seeb. 10, 4, 5; 1541, 16, 5].

5. Item van Allone¹⁾ suytwest op .xxxij. vaem so suldi vanden lande wesen .vij. milen, ende op .xxij. vaem so suldi dat lant sien, ist claer gesichte. [Seeb. 10, 6; 1541, 16, 6].

6. Ende die cust van Poytouwen dye gront inder zee Allone²⁾ .ij. kenninge, daer suldi diep vinden .i. vaem. Ende suytwest in de zee van Allone .xviiij. milen daer leyt een legge, die is diep met leech water .iiij. vaem, ende si heet Arkanien. [Seeb. 10, 7, 8; 1541, 16, 7].

7. Item buyten Heys in die zee int ghesichte vanden toornkercke daer suldi diep vinden .xlviiij. vaem ende buten gesichte .liij. vaem. [Seeb. 10, 11; 1541, 16, 9].

8. Ende wilt ghi seylen buten den Kiliaes op .xvi. vaem, so gaet west noortwest, so doort ghi niet sorgen voor die Baerdse van Allone, ende buten die Baerdse is diep .xij. vaem, ende die coerts west noortwest; buten Heys suldi diep vinden .xxx. vaem. [Seeb. 10, 9; 1541, 16, 8].

9. Item tusschen Heys ende Bollijn suyt-oost ende noortwest, daer suldi vinden diep .xxx. vaem, ende inde zee in die vaerweghe daer suldi diep vinden .xxv. vaem. [Seeb. 10, 10; 1541, 16, 8].

10. Item die is buten Bollijn suytwaert op .lxxij. vaem, die is buten den eylanden .xxiiij. milen. [Seeb. 10, 13; 1541, 16, 10].

11. Ende van Bollijn na die Ciemse³⁾ en comt

¹⁾ 1541: sinte Helenen. — ²⁾ Seeb., 1541: Item in die zee van Olloen. — ³⁾ Seeb.: Seynis; 1541: Seyms.

dat lant niet naerder dan .i. vaem. [Seeb. 10, 17; 1541, 16, 13].

12. Ende die scheyt van Bollijn ende¹⁾ west ten noorden ende comt also verre als Gloylant, die salt diep vinden .lvij. vaem, ende een rudse, die daer leyt buten Gloylant, daer ist diepe binnen ende buten .xl. vaem, ende si leyt recht inden verwege. [Seeb. 10, 18; 1541, 16, 14].

13. Ende die is buyten Pleymercken op .xl. vaem, dye gaet west noortwest, die sal seylen buten die Ciemse²⁾. [Seeb. 10, 19; 1541, 16, 15].

14. Ende buten die Cyems²⁾ sullet ghi diep vinden .lv. vaem, ende comt daer bi nacht niet nader om die stertingers wille, die strect verre in die zee west suytwest .ij. milen. [Seeb. 10, 20; 1541, 16, 15].

15. In die zee buten die Ciemse²⁾ daer leyt een grote legge van grote rudsen, ende tusschen³⁾ die legge ist diep .vij. vaem. [Seeb. 10, 21; 1541, 16, 16].

XXII. RAES VAN FONTENA.

1. Item die is van Fontena .iiij. milen, die salt diep vinden .lxij. vaem waesachtich gront. [Seeb. 10, 22; 1541, 16, 17].

2. Van die Ciemse²⁾ die vaerweghe tot Heysant daer ist diep .lx. vaem, ende vaste bi Heysant sult ghi diep vinden .xlv. vaem, daerom ist daer quaet diepen. [Seeb. 10, 23; 1541, 16, 18].

3. Ende tusschen Heysant ende Selle daer ist diep .xlv. vaem inden vaerweghe noortoost ende suytwest. [Seeb. 10, 26; 1541, 16, 20].

4. Item siet ghi tusschen Heysant ende Seyms op .lxx. vaem, so sal die gront wesen cleyn swerte steenen ende groot root sant, so suldi moeten gaen noortwaert so lange, als dat ghi

¹⁾ 1541: ende gaet [= Seeb.]. — ²⁾ Seeb.: Seynis; 1541: Seyms. — ³⁾ 1541: tusschen die Seyms ende.

vindet die witte santgront ende lange dincgerkins daer onder, so suldi weten, dat ghi midden int Caneel sijt; vindi wit sant ende witte schelpen, die wat groot sijn, so leyt Heysant sutoost van v. [Seeb. 10, 35; 1541, 17, 7].

5. Die daer diepet tegens Heisant in die Caneel, die vindet wit sant ende schelpen daer mede, die wit sijn, ende cleinachtige dingeren gelijc naelden, soo leyt Heysant oostwaert van v. [Seeb. 10, 32; 1541, 17, 5].

6. Ende sijt ghi dye diepen nyet seker, so gaet noortwaert. Vint ghi dan dieper water, so sijt ghi die Seyms nader ende¹⁾ noortwert van Heysant. [Seeb. 10, 34; 1541, 17, 6].

7. Item die diepte²⁾ teghen die Seyms, dye sal vinden root sant ende cleyne steenen. [Seeb. 10, 30; 1541, 17, 4].

8. Item die diepte²⁾ teghen Fontena, die sal vinden root sant ende coerlen³⁾ daer mede. [Seeb. 10, 29; 1541, 17, 3].

9. Item die diepte²⁾ teghen die Pleymercken, die sal vinden sacht sant gelijc wase. [Seeb. 10, 28; 1541, 17, 2].

10. Item die diepte²⁾ teghens Gloylant, die sal vinden eenen swarten gront. [Seeb. 10, 27; 1541, 17, 1].

11. Item sijt ghi tusschen Heysant ende Lilibaes op .lx. vamen, daer suldi vinden steenkens als bouen⁴⁾, ende bijden gront soo suldy weten, dat ghy sijt aen dye Baertsche side. [Seeb. 10, 37; 1541, 17, 9].

XXIII. VRANCRIJCK.

Item hier so suldi vinden die sterckinge ende die verscheydinge van Bordeus ende van Poytouden.

¹⁾ 1541: droocht so is hi in die Caniele [= Seeb.]. —

²⁾ Seeb.: depet; 1541: diept. — ³⁾ 1541: swart. — ⁴⁾ Seeb., 1541: bonen.

1. Item die riuere van Bordeus ende Heys suytoosten suyden ende noortwesten noorden verscheyden .xxx. milen. [Seeb. 9, 29].

2. Ende die riuere van Bordeus ende die streckinge¹⁾ van Rotsiele int Porthuys strect suytoost ende noortwest verscheyden .xij. milen. [Seeb. 9, 27].

3. Item die instreckinge¹⁾ van de Kiliaese ende Heys strect suytoost ende noortwest verscheyden .vij. milen. [Seeb. 9, 30].

4. Item Sinte Katherinen kerc ende Allone die strect suytoost ende noortwest verscheiden .vij. milen. Ende die kercke Baerdse van Allone ende Peckeliers strect suytoost ende noortwest verscheyden .vij. milen. [Seeb. 9, 31].

5. Item dye wil seylen van Heys in dye Gaye²⁾, sal gaen noorden ten westen om der legge wille van rudsen, dye inden vaerweghe ligghen, ende comt dat lant van Peckeliers nyet naerder dan .xij. vaem, verscheyden .vij. milen. [Seeb. 9, 32].

6. Item coemt dat lant van Arinbastiers nyet naerder dan .vij. vaem. [Seeb. 9, 32].

7. Item dye rede van Heys ende die Baerdse van Allone die strect oost suytoost ende west noortwest verscheyden .vij. milen.

8. Item die toorn vander kercken van Heys ende Sintilgis strect oost ende west verscheyden .iiij. milen. [Seeb. 9, 35].

9. Item Heys ende Bollijn strect suitoost ende noortwest verscheyden .xiiij. milen. [Seeb. 9, 36; 1541, 19, 2].

10. Item die hoeck van Sinte Elenen ende Bollyn ende die Geerlande strect oost ende west verscheyden .vij. milen. [Seeb. 9, 37, 39].

11. Item wilt ghi setten voor Sinte Pauwels onder Bollyn, daer moechdi setten op .xij.

¹⁾ Seeb.: entringe. — ²⁾ Seeb.: Bage.

vaem; ende wilt ghi setten onder Passessoen, so moet ghi setten op .xv. vaem. [Seeb. 9, 39, 40; 1541, 15, 3].

12. Item die westhoeck van Bollyn ende Groy strect suytoost ende noortwest verscheyden .vij. milen. [Seeb. 9, 40].

13. Item Groy ende Groylant¹⁾ strect oost ende west verscheiden .vij. milen, ende in desen vaerwege daer leyt een legghe van rudsen tusschen beyden eylanden. Item die legghe die tusschen beyde eylanden leyt den derden deel nader Gloylant dan Groy. [Seeb. 9, 42].

14. Ende Bollijn ende Gloylant strect suyt-oost ten oosten ende noortwest ten westen verscheyden .xij. milen. [Seeb. 9, 43].

15. Item Bollijn ende die Pleymercke die strecken oost suytoost ende west noortwest verscheyden .xx. milen. [Seeb. 9, 44; 1541, 19, 3].

16. Item Gloylant ende Pleymercken strect oost ende west verscheyden .vij. milen, ende buten die Pleymercke te seylen so moet ghi gaen west ten suyden. [Seeb. 9, 46].

17. Ende een schip, dat vaste bi²⁾ die Pleymercke, die gaet west noortwest, die sal dubbelieren de Seyms. [Seeb. 9, 52; 1541, 16, 15].

18. Item dye hoeck van Pleymercken ende die legge van dye Seyms strecket oost suytoost ende west noortwest verscheyden .xij. milen. Ende die selue legghen ende Heysant strecken noorden ten westen ende suyden ten oosten, ende Fontena ende die selue legghen sijn verscheiden .ij. milen. [Seeb. 9, 53].

19. Item die seylen van Fontena buten die Seyms, die moet gaen suit suitwest alsoo langhe, als ghi daer teghens siet, dan gaet suitwest ten westen om der legghe wille, die leyt

---

¹⁾ Seeb.: Gloylant. — ²⁾ Seeb.: dat bort an bort *is* an; 1541: dat *is* buten.

anderhalf mile in die zee, ende tusschen die Seyms ende Heysant daer ist diep .i. vaem inden vaerweghe. [Seeb. 9, 54, 55].

20. Ende in die Sane tot Bordeus maect leech water een suyden maen. [Seeb. 1, 2, 3; 1541, 23, 4; cfr. 1532, 24, 3].

21. Item al die kust van Poytouwē ende Bartanien tot Fontenay maect leech water die mane suitoost. [Seeb. 1, 4; 1541, 23, 3].

XXIV. SPAENGIEN.

Dit sijn die hauenen langes die kust van Spaengien ende van Poortegael ende die getijden ende streckinge ende de milen.

1. Item die wil seylen in Ribadeus, dye sal inseylen den oosthoeck naest ende sal voort inseylen inden middel vanden water bet voor die santbay, ende daer mach hi setten .vi. of .vij. vaem. [Seeb. 8, 1; 1541, 25, 1].

2. Item die cust van Spaengien maect leech watere die maen suytoost totten Sanen toe van Bordeus. [Seeb. 1, 3; 1541, 23, 3].

3. Item in Sanen van Bordeus maect leech water die mane suyden. [Seeb. 1, 3; 1541, 23, 4; cfr. 1532, 23, 20].

4. Item van Ribadeus .vij. milen noortwestwaert daer leyt die voerde van Viuieris, ende die in Viuieris seylen wil van een suytwesten wint, dye sal inseylen biden westen lande, ende dat west lant is een hooch hoec, ende dan sal hi inseylen inde middel vander voerden, ende hi moet daer een goet stuc inseylen ende setten dan, daer hem best dunct, op .x. oft .xij. vaem. [Seeb. 8, 2; 1541, 25, 2].

5. Item van Viuieris noort noortwest .vi. milen leyt dye hoec van Ortegier ende is een hooch lant, ende buten aen die hoec daer staen .v. of .vi. rudsen oft in die zee wel twe kennige lanc vanden lande ende sijn hoghe

clippen, ende het is daer tusschen die clippen ende dat lant .x. vadem diep. [1541, 25, 3].

6. Item van die oostside van Oertegier daer is een tijt hauen, ende die gaet tot die stede Sinte Martijn, ende die daer voor varen wilt, die sal setten voor dat dorp Baring¹⁾, dat daer beneden voor dat casteel Oertegier leit, ende dats mer een vierendeel van een mile van de clippe suytwaert daer af, ende dat dorp sal noortwestwaert van hem ligghen. [1541, 25, 4].

7. Item Oertegier suitwest .iiij. milen daer leyt die hauen van Seueris ende is goede hauen ende gaet suitoost, ende inde suitside is een legen hoec, ende die daer inseylt, die sal hem houden in die suytside, want die noortside is rudtsachtich ende al vuyle, ende als hi een luttel ingeseylt is, so moet hi setten op .vi. of .vij. of .viij. vaem. [1541, 25, 5].

8. Item als men is noort noortoost vander Cape Prior .iiij. of .iiij. milen, so is die cape also gedaen, als hier gemaect staet. [1541, 26, 1].

9. Item dat vlack eynde is dat suytoost eynde, ende dat schoor eynde is dat noortwest eynden, ende dat leyt op die zee, ende dat is eenen hoghen berch, ende is bouen houelachtich. [1541, 26, 2].

10. Item als ghi zijt van dye Cape Prior noortwaert ende noorden ten westen ende ghi niet verre af en sijt, so is de cape bouen²⁾ dat hoge al gehackelt of daer volc op sate aen een regel ende elc een weinich van malcander, ende aen die noortoostside vander cape liggen .ij. santbayen herde bi malcander, ende aen die noortoost hoec vander cape leyt een regel van lege rudsen, ende midden in die regel leyt een grote rudse, ende die leyt oft een roec huys³⁾ ware, ende als ghi binnen der cape comt, soo

¹⁾ 1541: Karing. — ²⁾ 1541: bouen op. — ³⁾ 1541: rooc hoys.

leyter aen die suytside van daer een santbaye, ende bisiden in¹⁾ dye santbaye leit een lange²⁾ platten berch, ende die en is niet half also hoge als dat hoghe lant, dat daer after leyt, ende westwaert vant tsuyteinde van de platten berch liggen .ij. grote rudsen herde aen malcander, ende bi siden³⁾ die platten berch leit noch een santbay, ende een groot stuc bi siden³⁾ die santbay leit een wthoeck van die inwijck, daer die hauen leyt vander Stole⁴⁾. [1541, 26, 3].

11. Item als ghi wilt seilen in die hauen vander Stole⁴⁾, so suldi in die wijc seilen also lange, hent dat ghi die hauen open siet aen bacboort van v, ende als ghi daer in sult seilen, so suldi westlande naest seilen niet verder dan dorp vander Stole⁴⁾, ende settet daer, dan wat binnen ist al vlac. Item die hauen strect noortoost in, ende tis een goede hauen voor kraken, die suitwaert willen wesen. [1541, 26, 4].

12. Item die wilt seilen in die Croenghe, die sal gaen vander Cape Prioer suiden ten oosten nader Croenghe, ende als hi is binnen der Cape Prioer, soo sal hi dat oostlant naest seilen, want dat westlant is alte vuyle, ende hi sal sien suitwaert van hem wel .ij. milen verde staet een lege smale toren ende bouen plompe, ende hi en staet niet seer hoge bouen die zee, ende suitoostwaert vanden toren ontrent .ij. busseschoten wechs daer staet die stede vander Croengen, ende aen dat suytoost einde vander stede staet een slot ende een groue viercante toren ende en heeft bouen gheen cap, ende oostwaert van dat slot ontrent .iiij. scheepslencten leyt een lanctachtige roetse ghehaect, ende noort noortoostwaert af daer leyt een legghe van rudtsen, ende alst

1) 1541: bizuyden. — 2) 1541: laege. — 3) 1541: zuyden. — 4) 1541: Frole.

vol zee is, soo siet men .iiij. oft .iiij. rudsen bouen water als doppen, ende alst leech water is, soo siet mer¹⁾ veel al; ende suitooftwaert van dat slot omtrent .iiij. scheepslencten vant lant leyt een groen berchxken, ende daer staet een kercke op van Sinte Anthonis, ende dat stagheth oft een cleyn plat huysken waer, ende als hi den leghe toren ende die backe rudtse metter legge ende dat groen berchxken al te samen laten ligghen aent stuerboort van hem, ende als hij dat groen berchxken ghepasseert is, soo sal hi westwaert inseylen, tot dat hi beschut is vander zee, ende dan moghet ghi setten, waer ghi wilt ende hoe diep dat ghi wilt. [Seeb. 8, 3; 1541, 26, 5].

13. Die cape vanden Cronigen²⁾ ende Cyargen strecket noortoost ten oosten verscheyden .xij. milen. [Seeb. 9, 18; 1541, 20, 11].

14. Sesargien ende die Cape Prior oost oost verscheiden .vij. milen. [Seeb. 9, 19; 1541, 20, 12].

15. Sisargien ende die Store ende die hauen in de Store³⁾ strect oost verscheiden .xij. milen. [Seeb. 9, 21; 1541, 20, 13].

16. Item Sisarge leyt een stuck bi westen inde⁴⁾ Croenge, ende het is een cleyn eylandeken, ende bouen isset slecht; als ghi een stuck binnen der Cape Prior sijt, soo moecht ghi tusschen dat eylant ende Cisargen doorsien, ende opter Ciserge en is geen goede rede, want ten is daer niet schoon. [1541, 26, 6].

17. Item die wilt seylen in Monsi ende comt van bi westen⁵⁾, die sal vinden buten aenden oosthoeck een grote hoge rudse, ende die heet Vilein, ende daer bi staen hoge clippen ende zijn bouen scharp; .iiij. of .iiij. stater van an-

¹⁾ 1541: men se. — ²⁾ Seeb.: Turiane; 1541: Coriane. — ³⁾ Seeb., 1541: Frole. — ⁴⁾ 1541: die. — ⁵⁾ Seeb., 1541: oosten.

deren ende staen ouer een, oost suitoost ende westnoortwestwaert; omtrent .iiij. kenningen¹⁾ lanc daer af leit een rudse onder water, ende die sal hi laten aen stuerboort, ende hi sal de rudse sien barnen²⁾ van die legge, die inde middel vander voerder leit, ende hi sal ooc laten aen stuerboort van hem, ende als hi de rudtse gepast heeft, so sal hi gaen suit suitwest in. Ende dan sal hi sien de kerck van Onser Vrouwen biden westen van hem, ende dan sal hi gaen op die kerc toe, ende dan sal hi setten voor die stede tusschen die stede ende kercke op .vij. oft .viiij. vaem, als die kerc westwaert van hem staet. [Seeb. 8, 5; 1541, 26, 7].

18. Item die Cape Prior ende Ortegael strecken noortoost ende suytwest verscheyden .viiij. milen. [Seeb. 9, 20; 1541, 20, 14].

19. Item Cape Ortegael strecken oost³⁾ ende Fares⁴⁾ ende dye rudse van Butson⁵⁾ ende Mantisalqua⁶⁾ in Booskayen oost ende west verscheyden .viiij. milen. [Seeb. 9, 22; 1541, 20, 15].

20. Item die in Monsi seylen wilt van bi westen, die sal die cape te Carianen⁸⁾ houden buten der cape, die daer binnen leyt, ende tis een grote ende ront ende heet Botre, die lencte van een schip lanc, tot hi ontdecket heeft Onser Vrouwen kercke, ende als hi die kercke sien mach, so mach hi setten op .xij. oft .xv. vaem op die voerde, oft hi mach binnen seylen voor dat dorp op die beste rede. [Seeb. 8, 6; 1541, 26, 8].

21. Item daer leyt een legge van rudsen tusschen der cape van Vinstersterre⁹⁾ ende dye

¹⁾ 1541: kabel. [Seeb.: eyn bogenschote]. — ²⁾ Seeb.: breken. — ³⁾ strecken oost om. Seeb., 1541. — ⁴⁾ Seeb.: de Bragers; 1541: Brayeres. — ⁵⁾ Seeb.: Butzwen; 1541: Gossam. — ⁶⁾ Seeb.: Matisqua; 1541: Massisagho. — ⁷⁾ Seeb.: 80; 1541: .lxiiij. — ⁸⁾ Seeb.: Toriane, [Thuriaen. — ⁹⁾ Seeb., 1541: Finisterre.

Coriaen is¹⁾ een half mile in die zee; die wilt seylen in Monsi, die wacht hem daer af. [Seeb. 8, 7; 1541, 26, 9, 10].

22. Item tusschen die Vinstersterre²⁾ ende dye Coriane³⁾ leyt een grote santbay, daer ist goet setten op eenen oosten wint, ende hi salt setten op .x. oft .xij. vadem. [Seeb. 8, 8; 1541, 26, 10].

23. Item die wil setten onder Vinstersterre⁴⁾, de sal .ij. cabellanc af vander cape seilen ende goede wijle seilen, tot dat hi siet Onser Vrouwen kercke, ende hi sal setten bi neffen die kerck op .x. of .xij. vaem, ende als die cape westwaert van hem leyt, daer en is geen goede rede voor een suit wint, ende die gront en is daer niet te schoon ouer al van rudsen. [1541, 26, 11].

24. Item een halue mile besiden⁵⁾ die Cape Vinstersterre⁴⁾ daer leyt een goede hauen voor schepen, die suytwaerder willen wesen, ende heet Sege⁶⁾ ende leyt oost van die cape, ende om in die hauen te seylen so salmen bi dat noortlant seilen ende en comen den noortlande nyet te na, want het en is niet al te schoon te naken, ende als men comt van die hauen, daer leyt een swarte rudse nyet hooch bouen water, die salmen aen stuerboort laten ligghen ende seylen int middelwaert tusschen die rudse ende den hoeck, leyt⁷⁾ te Finisterrewaert, ende seylen alsoo verre noortwaert inden middele vanden water, tot hi sal sien een santbay aen stuerboort van hem, ende teghen die santbaye sal hi setten op .x. oft .xij. vadem, ende voorder in daer ist al vlack. [1541, 26, 12].

25. Item Finisterre oost .iiij. milen leyt die hoec Monteluer, ende in dese vaerwege ligghen

---

¹⁾ is om. Seeb., 1541. — ²⁾ Seeb., 1541: Finisterre. — ³⁾ Seeb.: Mongii, Munsige. — ⁴⁾ 1541: Finisterre. — ⁵⁾ 1541: bezuyden. — ⁶⁾ 1541: Zeehe. — ⁷⁾ 1541: die leyt.

veel rudsen aen beyde siden, ende men mach de rudsen meest wel sien, die hem deren moghen, ende Monteluer is een rode berch ende ront, ende daer staet een toornken bouen op, ende dat is die noorthoeck van die voerde van Moris. [1541, 26, 13].

26. Item die cape tot Vinstersterre¹⁾ ende Barlinx suyden ende noorden verscheyden .lxij. milen. [1541, 20, 6].

27. Item die wil seilen in Moris, die moet eerst biden²⁾ berch Monteluer inde middel bouen een valleyken brengen, ende als hi is voor die hauen, so sal hi gaen op Monteluer, so sal hi sien oost noortoost in; als hi is tegens Monteluer, so sal hi sien eenen anderen hoeck voor hem ligghen aen bacboort van hem ende sal van Monteluer seylen bet tot den anderen hoeck vast by in, dan sal hi terstont sien die stede westwaert van hem, ende soo sal hi seilen voor die stede op .xij. oft .xv. vaem. [Seeb. 8, 9; 1541, 26, 14].

28. Item die wil seylen in Pontefredre, die moet inseilen bi eylande van³⁾ heet Blededones⁴⁾ ende is een leech eylant, ende sal daer bi suyden inseylen⁵⁾, ende hi sal gaen oost noordoost wel .ij. milen verre, ende dan sal hi vinden middewaert vande hauen een⁶⁾ laten aen bacboort, ende bi suyden vanden cleynen eylande ende in dat eylant sal⁷⁾ hi sien eenen groten toren, ende dan sal hi seylen voor den toren ende setten op .vi. oft .vij. of .viij. vadem, ende wil hi setten onder tlant, dat midden in die hauen leyt, so sal hi setten, dattet eylant westwaert van hem ligget ende setten op .vij. oft .viij. vaem. [Seeb. 8, 10; 1541, 26, 15].

¹⁾ 1541: Finisterre. — ²⁾ 1541: den. — ³⁾ 1541: ende dat. — ⁴⁾ Seeb.: Dones. — ⁵⁾ Seeb.: twisschen Dones unde deme eylande van Bayonen. — ⁶⁾ 1541: een *cleyn eylandt ende hi sal dat*. — ⁷⁾ 1541: bi zuyden vanden eylande sal.

29. Item die wil van bi noorden inseilen onder dat eylant van Bayone, die sal naest die eylande seilen, ende in die noortwest hoec vanden eylande daer leit een rudtse onder water een cabellanc daer af, anders ist al schoon. [1541, 26, 16].

30. Item die wter zee comt tegen die eylande van Baione, so sijnt dan¹⁾ anders niet dan grauwe clippen te kennen, ende die daer binnen seilen wilt van bi suiden, die sal in²⁾ die rudsen aen die suitoost side vanden eilande totten eilandewaert laten liggen ende seilen dan binnen, ende beneuen dat middelste eilant, daer de Heremitaenge op staet tegen de grote santbaie, daer is de beste rede op .xij. of .xiiij. vadem, ende men sal den eilande also na setten, datmen dat noorteynde vanden eilant ouer dat ander lant heeft, dat daer noortwaert vanden eylande leyt. [1541, 26, 17].

31. Baionen ende Barlinx strect suyden ten oosten ende noorden ten westen, ende die Barlinx ende Roxcent strecken suyden ten oosten verscheyden .xij. milen, ende die Cape Pitsiers ende die Cape Roxcent strecken suyd-oost verscheyden .viij. milen. [1541, 20, 7, 5, 4].

32. Item die Cape Pitsiers ende dye Cape Ilgis tot Scten Ilgis strect suyden ende noorden verscheyden .vi. milen.

33. Item die wil seylen in Baione, die sal inseylen tusschen den eylande van Baione ende die Cape Paesalis³⁾, ende hi sal ingaen oost ten noorden, tot hi also verre in is als die ander cape, ende sal daer .ij. cabels lencte buten seilen, ende als hi geleden is den hoec, so sal hi sien dye stede ende seylen voor die stede ende setten op .x. vaem. [Seeb. 8, 12; 1541, 26, 18].

¹⁾ 1541: so en zijn daer. — ²⁾ 1541: al. — ³⁾ Seeb.: Palisalis.

34. Item daer ligghen .v. of .vi. rudsen in die hoeck van Paesalis¹⁾, ende die sal hi al laten aen stuerboort van hem, ende dye rudsen, die biden eylande ligghen, sal hi laten aen bacboort van hem, ende hi en darf nyet sorgen voor dat hi niet en siet. [Seeb. 8, 13; 1541, 26, 19].

35. Item .xiiij. milen besiden²⁾ dat eylant van Baionen leyt dye ruiere van Poorspoort. [1541, 26, 20].

36. Item die ruiere van Poortspoort is een goede tijt hauen, ende die daer in seylen wil, die moet hem houden aen dat suitlant ende wachten hem voor die rudsen, die liggen aen die enteringe van die hauen, ende is een cort leet in te seilen; die suyt side is leger lant dan die noort side. [1541, 26, 21].

37. Item .viij. milen bi siden³⁾ Poortspoort daer leyt de hauen van Feer. [1541, 26, 22].

38. Item die hauen van Feer is een tijt hauen, ende tlant biden water is leech dinnich⁴⁾ lant, ende om in die hauen te seylen so moet men die mercken nemen van tsuytlant, ende dat sijn in⁵⁾ backene van masten; als men dye een⁶⁾ bake ouer een hout also lange, went men daer bi comt, ende⁶⁾ dan salmen noortwaert daer af wiken na die singel, die in die noort side van die diepte leyt, ende daer mach men setten op .vij. of .viij. vaem. [1541, 26, 23].

39. Item .vij. milen besiden³⁾ die hauene van Feer daer leyt een hoeck van Teliat⁷⁾. [1541, 26, 24].

40. Item suytwaert van die hauen van Feer leyt een hoec van Teliat⁷⁾ ende is een schoon voorlant, ende van dye suythoec van Teliat⁷⁾ oost suytoost een mile daer leit Pensige⁸⁾ ende is

¹⁾ Seeb.: Palissalis. — ²⁾ 1541: bi zuyden. — ³⁾ 1541: bezuyden. — ⁴⁾ 1541: duynich. — ⁵⁾ 1541: drie. — ⁶⁾ ende om. 1541. — ⁷⁾ 1541: Teliac. — ⁸⁾ 1541: Pijlsage.

een tijt hauen, ende voort van dese hauen een quartier van een mile vanden lande daer leyt een banc van .vij. vaem, ende daer machmen achter varen op .xij. of .xiiij. vaem, het is goet ende schoon, ende daer leyt een dorp bi noortoost van die rede. [1541, 26, 24].

41. Item die setten wil onder Berlincx, die sal voor dye Heremitaenge setten op .xij. vadem, ende men mach comen van welcke side dat hi wil, want tis al schoon. [Seeb. 8, 14; 1541, 26, 25].

42. Item suyt suiteoost van dye Berlincx .xij. milen daer leit die hoec van Roetsen¹⁾, ende om desen hoec is dye rede Kaskalis, ende die daer seylen²⁾ wil, die mach setten waer dat hem best dunct, daer ist ouer al goet ancker gront ende gheen verschut van westen vinde. [1541, 26, 26].

43. Item van Kaskalis oostwaert .i. mile daer is de hoec van Sint Gillisen³⁾, ende dat is die noorthoec vande riuiere van Lissiboen; ende die bi die noortlanden inseylen wil, die moet inde middel tusschen die hoeck van Sint Gillisen⁴⁾ ende vanden sande die Malesop inseylen, tot dat hi is binnen die hoec van Sint Gillisen⁴⁾, so sal hi voort inseylen bi den noortlande tot Sint Katherinen baye toe, ende soo moet hi ouerwiken na den suytlande om der rudsen wille, die bi Rostiers⁵⁾ leyt een boochschote vanden noortlande, ende die rudse is op een hooch water onder ende een half getijde is si bouen. [Seeb. 8, 15; 1541, 26, 27].

44. Item Sint Katherinen kerc is de eerste witte kerc, die op dat noortlant staet van Sint Gillisen³⁾ oostwaert biden water, om⁶⁾ die ander kercke dat is Rostier, ende suitwaert daer

¹⁾ 1541: Rocxent. — ²⁾ 1541: rijden. — ³⁾ Seeb.: Gallis, Iligen; 1541: Gillien. — ⁴⁾ 1541: Gilligen. — ⁵⁾ Seeb.: Rostele, Rosteres, Rosters. — ⁶⁾ 1541: ende.

op .xiiij. vaem is goede rede voor allen winden. [1541, 26, 28].

45. Item die wil seylen in dat grote diep van Lissiboen ende comt van bi suyden, die sal dat sant van Malesop aen bacboort laten liggen ende alle die ander sande brekende aen stuerboort, ende hi sal nemen die witte santbay, die naest bi oosten den hoec van Sint Gillisen¹⁾ leyt, ende houden oost²⁾ ten noorden ende nemen de slach van Malesop op .vij. of .viiij. vadem, ende op dese mercke mach hi seylen tot baeyen toe van Sint Katherinen, ende dan sal hi dat watere deylen ende laten die twee deel aen bacboort ende dat derdeel aen stuerboort ende seylen also voor die stede Lissiboen; ende die wil setten voor die Cupers³⁾, dye sette voor die calcohvnen⁴⁾ ende roeyen⁵⁾ dwers waters ende setten daer v ancker op .xxiiij. vadem. [Seeb. 8, 16, 17; 1541, 26, 29].

46. Item die voor die vismerct seylen wil, en come den lande niet te na voor die Cupers⁶⁾, want daer leyt een rudse een goet stuc af, ende daer ist quaet liggen ouer al, om dat die stroom daer so draeyt vander ebbe, ende tis daer rudachtich⁷⁾; dat selue ghetide van Sinte Lucas. [1541, 26, 30].

47. Item een steenworp bi suyden vanden sande van dye Malesop isset .viiij. vaem diep, ende bi die santbay vande⁸⁾ suytside ist .xij. vaem diep op een schips lencte na den sande; ende die Sint Gillisen⁹⁾ diep wtseylen wil, dye wacht hem voor die ebbestroom, want dye valt seer teghens dat sant van Malesop. [Seeb. 8, 17, 18; 1541, 26, 31].

---

¹⁾ Seeb.: Gallis, Iligen; 1541: Gilligen. — ²⁾ 1541: noort-oost. — ³⁾ 1541: Cuypers. — ⁴⁾ 1541: calckouen. — ⁵⁾ 1541: toye. — ⁶⁾ 1541: cupers poort. — ⁷⁾ 1541: rudsachtich. — ⁸⁾ 1541: bi dat sant bi die [= Seeb.]. — ⁹⁾ 1541: Gilliens.

48. Item die wil seylen tot Sinte Vfes¹⁾, die moet hebben een half vloet ende moet gaen van dye Cape Pissiers²⁾ oost, so sal hi voor hem sien bi noorden hem een groot hooch lant, ende als hi dat grote hoge lant gheleden is, soo sal hi die hoec van de cape te Pissiers³⁾ houden een espelinc lencte buten dat hoghe lant ende sal also ingaen op dat merck, tot dat hi sal sien een toorn bi noorden voor hem, ende sal dan recht daer op gaen, tot dat hi in is tot biden noorden toorn, so sal hi een luttel bet afseylen inde middel vanden water ende setten op .x. vadem. [Seeb. 8, 19; 1541, 26, 32].

49. Item die wil setten op die cape tot Sinte Vincent, die sal den eersten hoec laten liggen ende seylen een mijle bet in onder den anderen hoec bi dat rode lant ende setten op .xv. of xx. vadem, ende die landen sijn beide al reyn, so dat een man wt den schepe op sant⁴⁾ soude moghen springhen. [Seeb. 8, 20; 1541, 26, 33].

50. Item die wil seylen voor Sint Lucas die⁵⁾ enteringe vanden riuiere van Ciuijgen⁶⁾ buten voor die hauen, die sal dye toren van Sint Lucas houden oostwaert van hem ende gaen in op .vi. vadem, sullen⁷⁾ bicans duren een mile; ende als hi comt op .vi. vadem, so mach hi setten; rechte uoort sullen die lootmans wt comen. [Seeb. 8, 21; 1541, 26, 34].

51. Item bi westen Sinte Lucas leyt een santbaye, daer machmen wel bi seylen op .vi. vadem ende setten dan, of men wil; lege water de maen suitooost ten oosten. [Seeb. 8, 22; 1541, 26, 35].

52. Item die wil seylen tot Calismalis, die

¹⁾ Seeb.: sunames, Uvens; 1541: Vues. — ²⁾ Seeb.: Pitfiris, Spygeris; 1541: Pitsiers. — ³⁾ Seeb.: Pitsyres, Spysseris; 1541: Pitsiers. — ⁴⁾ 1541: lant. — ⁵⁾ Seeb., 1541: *in die*. — ⁶⁾ Seeb.: Fyvilien, Siviligen; 1541: Ciuyjgen. — ⁷⁾ 1541: *ende die ses vadem* sullen [= Seeb.].

sal biden rudsen inseylen, die liggen bi westen Calismalis ende heeten die Prokers, ende sal die rudsen aen stuerboort laten ende seylen also inwaerts op .vi. vaem of meer; ende als hi is geseylt voor bi de Prokers .iiij. of .iiij. cabel lanc bet voort, dat die stede suytwaert van hem leyt, so sette hi op .iiij. of .iiij. of .v. of .vi. vadem, ende recht tegens die Prokers bi noorden ligghen rudsen ten haluen diepte, ende daer ist diep op een leech water onder halue vaem; leech water die mane oost suyt-oost. [Seeb. 8, 23, 24; 1541, 26, 36].

XXV. DIT SIJN DIE COERTSEN DWEERS OUER DE ZEE.

1. Item die cape te Clare ende die cape tot Coriane ligghen van anderen suyden noorden verscheyden .c. ende .xxvij. milen. [1541, 22, 1].

2. Item die toren van Wateruoerd leyt van die cape te Coriaen noorden ten oosten verscheyden .c. ende .xliij. milen. [1541, 22, 2].

3. Item die Cape Veys¹⁾ in Yerland leyt van die torne van der Croenge²⁾ noortwaert verscheyden .c. milen ende .xxiiij. [1541, 22, 3].

4. Item Sellay leyt van Cysergen noorden ten oosten verscheyden .c. milen ende .xxiiij., ende aldus te gaen sult ghi seylen .iiij. milen bi westen Sellay. [1541, 22, 4].

5. Item Heysant leyt van Cysarge noort noort-oost verscheyden .xcvi. milen. [1541, 22, 5].

6. Item die cape te Coriane ende Lijsaert liggen van anderen noort noortoost ende suyt suytwest verscheyden .c. milen ende .xxvij. [1541, 22, 6].

7. Item die Seyms ende die hauen van Ribadeus ligghen van anderen noorden ten oosten ende west ten suyden verscheyden .lxxx. milen. [1541, 22, 7].

¹⁾ 1541: Veyo. — ²⁾ 1541: Croonge.

8. Item die Pleymercken liggen van Viures noort noortoost verscheyden .lxxx. milen. [1541, 22, 8].

9. Item Musehoel leyt van Ortegier noorden ten oosten verscheiden .c. milen ende .vij. [1541, 22, 9].

10. Item Fontenay leit van Ortegier noort noortoost verscheyden .lxxvij. milen. [1541, 22, 10].

11. Item Groeyge¹⁾ leit van die hauen van Viures noortoost ten noorden verscheiden .lxxx. milen. [1541, 22, 11].

12. Item Bollijn leit van Ortegier noortoost verscheyden .lxxvij. milen, ende aldus te seilen so sult ghi comen .v. milen bi oosten Bollijn. [1541, 22, 12].

XXVI. ENGHELANT.

Dit sijn die getiden langes die noortcusten van Engellant.

1. Item suytwaert maect vol zee een noortweste maen ende buyten den Bast noorden ten oosten.

2. Item Berwijn is een tijt hauen, ende daer maect binnen vol zee suyden ten noorden ende buten noort noortoost.

3. Item tot Tynmuyden maect binnen vol zee noortoost ten noorden ende buten oosteliker.

4. Item int Teest maect vol zee oost ten suyden mane aent lant ende oost suytoost inden vaerwech binnen ende buten die Roetse.

5. Item die Roetse dat is een sant ende leit voor die Hommer²⁾, ende dye Spennens dat is dye noortside van dye Hommer.

6. Item in dye Vliet maect vol zee oost ende west, ende buten den Vliet opten Hommer maect vol zee oost ten suyden.

7. Item tot Blanckene³⁾ aen de kaye maket

¹⁾ 1541: Groey. — ²⁾ Seeb.: Hummer. — ³⁾ Seeb.: Blackene.

vol zee de maen oost ende west ende buten
suitoost ende noortwest.

8. Item in die Schilt maect vol zee oost ende
west.

9. Item van die Schilt suytwaert binnen den
sande so moetmen herde biden lande houden.

10. Item tot Wintertum inde rede daer maect
vol zee opt stilste suitoost ende wel alsoo suide-
lick ende aent lant suitoost ten oosten.

11. Item in die rede van Garremuden¹⁾ maect
vol zee suit suitoost, ende aent lant suytoost
ende noortwest.

12. Vijf milen sijn hier gerekent voor een
kenning op Enghelant, wantet hoghe leyt. [1541,
33, 22].

XXVII. HIER BEGHINT ENGHELANS SIDE. SORLINGE IN ENGELANT.

1. Item inden eersten die Sorlinghe Sellay
maect vol zee die maen oost. [Seeb. 3, 6; 1541,
27, 4].

2. Item die wil seylen in die hauen Sellay,
die moet houden den toorn in die middel van
die santbaye, ende hij mach daer setten op
.vij. of .viiij. vaem, ende die reden is by suyden.
[Seeb. 5, 14; 1541, 31, 29].

3. Item bi die Sorlinge Sellay ist diep .i.
vaem. Ende van die Sorlinghe Sellay tot Lys-
aert valt die vloet oost ten noorden ende de
ebbe west ten suyden. [Seeb. 4, 8; 1541, 29, 9].

4. Item Lijsaert leyt .ij. kenninge bi oosten
Sellay, dat coerts is oost noortoost inden rech-
ten vaerwege. [Seeb. 6, 37; 1541, 33, 12, 19].

5. Ende Heysant ende Lijsaert strect suiden
ende noorden verscheiden .xxx. milen.

6. Item tusschen Lijsaert ende inde Sorlinge
leyt een hauen, ende die heet Muysole, ende

¹⁾ Seeb.: Jermude, Jermode, Jerremode; 1541: Germuyden.

in die hauen maect vol zee die maen oost ten noorden. Ende die zee .iiij. of .iiij. milen in die rote maect vol zee die maen oost suitoost. [Seeb. 3, 7; 1541, 27, 5].

7. Item die wil setten in Mousole in die rede, die moet comen van bi westen bi eenen hoge berge, die is ront, op .vi. vaem, ende set daer, want set ghi op .vij. vaem, daer aen isset vol rudsen, ende bi noorden den berch dweers ouer leyt een steen¹⁾, ende daer suldi tegen setten. [Seeb. 5, 15; 1541, 31, 28].

8. Ende Musole ende Lijsaert leyt oost suitoost verscheiden .v. milen. [Seeb. 6, 39].

9. Ende Sorlinge, Lijsaert ende Golstart die voorlande strecken oost ende west, ende bi westen Lijsaert is een goede rede, dye oostwaerts wesen wil. Ende aen Lisaert ist diep .lv. vaem.

XXVIII. VAELMUDEN.

1. Die rudse bi oosten aen Lisaert die liggen van Vaelmuden suyden ende noorden. [Seeb. 5, 11].

2. Ende in Vaelmuden maket vol zee die maen oost ten noorden, ende .iiij. oft .iiij. milen buten in die zee maect vol zee die maen oost suytoost. [Seeb. 3, 8; 1541, 27, 5].

3. Ende die wil seylen in Vaelmuden, die sal die rudse laten aen welcke boort, dat hi wil; mer bi oosten de rudse is diepste water, ende als hi de rudse gepast heeft, so mach hi setten inden midden vander hauen of waer hij wil op .vi. of .vij. vaem. [Seeb. 5, 9; 1541, 31, 26].

4. Ende wildi setten bi Lisaert oft Golstart, ghi sult setten op .xxv. vaem, ende ghi sult dan leggen binnen den voorlande ende buten strooms. [1541, 32, 19; cfr. 1532, 30, 5].

¹⁾ Seeb.: wyth steyn; 1541: witte steen.

XXIX. VAWICK.

1. Item die Fore ende Doodemanshoofd strecken suyden ende noorden verscheiden .xxij. milen.

2. Ende Vawic maect vol zee die mane oost ten noorden ende buten oost suytoost ende binnen den voorlande suytoost ten suyden. [Seeb. 3, 9; 1541, 27, 8].

3. Ende van Vaelmuden tot Vawick een kenninghe. [Seeb. 13, 37].

4. Item die wil seylen in Vawick¹⁾, die moet vast biden oosthoofd inseylen, ende daer staet opt hoge lant op elcke side een kercke, ende als hi tusschen den beyde hoecken is, so sal voor die stede mer een schip²⁾, dat .ij. vaem diep gaet, dat moet hebben een derdendeel tijdes. [Seeb. 5, 10, cfr. 6; 1541, 31, 20, cfr. 21—23].

5. Ende die wil setten buten, om te verbeiden sijn getijde, moet setten op .vi. of .vij. vaem, dat dye kercke op dye oostside noort noortoost van hem staet. [Seeb. 5, 10; 1541, 31, 24].

6. Item dat coerts is oost noortoost inden rechten vaerwater.

7. Item tusschen Vawick ende Pleymuden leyt een tijde hauen, ende die heet Lynwijn³⁾, ende buten de hauen leyt een eylant ende heet Wolf⁴⁾; ende binnen den eylande is een goede rede op een suden wint, ende die daer binnen seylen wil, of die in die hauen seilen wil, dye moet comen van bi westen. [Seeb. 5, 7; 1541, 31, 18, 19].

8. Item Vawic ende Doodemanshoofd leyt deen vanden anderen suytwest ende noortoost. [Seeb. 5, 8; 1541, 31, 25].

¹⁾ Seeb.: [Valemude]. — ²⁾ Seeb.: so sal he holden an den myddel van der haven unde segelen vor de stede myt enem schepe. — ³⁾ Seeb.: Hinwin, Hynwyn. — ⁴⁾ 1541: Louwe.

9. Item Heysant ende Vawick strect noorden ten oosten ende suiden ten westen verscheiden .xxx. milen.

10. Ende Garnzee ende Dodemanshooft strect oost suytoost ende west noortwest verscheyden .xl. milen.

XXX. PLEYMUDEN.

1. In Pleymuden maect vol zee die maen oost ten noorden ende buten oost suitoost. Ende binnen den noorlande¹⁾ suytoost ten suyden. [Seeb. 3, 9; 1541, 27, 8].

2. Item die wil seilen in Pleymuden, die moet sijn voorschip houden op die hauen inden midden van die vol zee, tot hi comet bi dat eylant, dat men heet Christiaen²⁾. Ende wildi ondert seylen³⁾ setten, als ghi also verre siet als dat eylant, so moet ghi seilen vaste biden eylande op .x. vaem. [Seeb. 5, 19; 1541, 31, 14].

3. Ende die wil seylen in dat Oosters Couers⁴⁾, die sal seilen bi den noortwest hoeck also na als twee booten lanc, ende als ghi gepast hebt den hoeck een goet stuck, so sult ghi setten int middel vander hauen. [Seeb. 5, 20; 1541, 31, 15].

4. Item bi westen Pleymuden daer leyt eenen ronden caep ende heet Rammeshooft, ende daer af leyt een rudse .ij. milen in die zee, die heet Huselsteyn⁵⁾ ende leit van Rammeshooft suiden ende noorden. Ende van die hauen van Pleimuden leyt se suit suitwest ende noort noortost, si leyt wel .ij. milen in die zee. Ende teghen Pleymuden isset diep .xxx. vaem. [Seeb. 5, 5; 1541, 31, 16].

1) Seeb.: vorlande. — 2) Seeb.: Tristan; 1541: Cristam.
— 3) Seeb., 1541: eylant. — 4) Seeb.: Oster Kornes, Confers;
1541: Ooster Conueers. — 5) Seeb.: Hillenstein, Idensteyn;
1541: Ydensteyn.

5. Ende tusschen Lijsaert ende Golstaert comet den lande niet nader dan .xl. vaem. [1541, 32, 19; cfr. 1532, 28, 4].

6. Item van Pleymuden tot Golstaert .ij. kenninghen. [Seeb. 13, 39].

XXXI. DORTMUDEN.

1. Item Dortmuden maect vol zee die mane oost ten noorden ende buten oost suitoost. [Seeb. 3, 9; 1541, 27, 8].

2. Ende Golstart tot Poortlant valt die vloet oost noortoost ende dye ebbe west suitwest. [Seeb. 4, 12; 1541, 29, 14].

3. Ende van Lijn¹⁾ tot Poortlant in die Sac valt die vloet suitoost ende de eb noortwest. [Seeb. 4, 13; 1541, 30, 1].

4. Die wil setten onder Golster, die sal setten op .xiiij. vaem, ende bi oosten Goltstert is die rede. [Seeb. 5, 22; 1541, 31, 13].

5. Op Goltstert staen houelen oftet roeke husen²⁾ waren, ende van Goltstert tot Dortmuden is een halue kenninge, ende van Goltstert tot Dortmuden ist al santbaye, ende van Goltstert tot Dortmuden strect dat lant suyden ende noorden, ende buten den hoeck van Goltstert daer leyt een rudse. [Seeb. 13, 40, 41].

6. Die Fuere³⁾ leyt van Goltstart suyt suitwest. [Seeb. 13, 43; 1541, 19, 16; cfr. 1532, 31, 13].

7. Item inder zee van Goltstert suitoost daer af een kenninghe isset diep .lxv. vaem, ende die wil gaen suitoost van daer, die diepe rechte uoort, hi salt diep vinden .lxv. vaem, ende dese valsche diepen sijn tusschen Rockenes⁴⁾ ende Goltstert. [1541, 32, 14].

8. Ende tusschen Dortmuden ende Sintilghes int Caneel ist diep .lv. vaem. [1541, 32, 18].

¹⁾ 1541: Item binnen. — ²⁾ Seeb.: hopen hors. — ³⁾ Seeb.: Fure, Fore. — ⁴⁾ 1541: Roketuues.

9. Ende tusschen Dortmunden ende Poortlant leyt Torrisbaye. Die wil setten binnen den Torrisbaye, die sal setten op .vij. vaem, ende dan sal hi bedect ligghen voor een suytoosten¹⁾ wint, ende settet ghi op .v. vaem, so sult ghi bedect ligghen van een suytoosten wint. [Seeb. 5, 24; 1541, 31, 11].

10. Die wil seylen in Dortmunden, die sal seylen op Sinte Patrix kercke, die staet opten westhoec vander hauen, ende die sal seilen bider groter rudse, die leyt biden oostlande, om vule legge, die leyt tegen dat santbayken, ende als hi een stuck in is, so mach hi inseylen ende houden hem int midden vander hauen, want daer leit een rudse ondert water biden oostlande, mer si leyt verde in. [Seeb. 5, 23; 1541, 31, 12].

11. Van Dortmunden tot Poortlant isset .ij. kenninghen. [Seeb. 13, 45].

12. Goustert ende Diepen strect oost ende west verscheyden .lxx. milen²⁾.

13. Item die Fore ende Goustaert strect suit suytwest ende noort noorttoost verscheiden .xl. milen. [Seeb. 13, 43; 1541, 19, 16; cfr. 1532, 31, 6].

14. Item Berchuliet ende Dortmunden strect oost suitoost ende west noortwest verscheiden .xxxviiij. milen.

15. Ende die Garnzee ende Goustaert strect suytoost ende noortwest verscheiden .xxij. milen.

XXXII. POORTLANT.

1. Item Poortlant ende Goustaert ligghen deen vanden anderen oost ten noorden ende west ten suyden. [Seeb. 6, 48; 1541, 33, 7].

2. Item Poortlant ende Wolfoerde³⁾ strect oost ende west verscheyden .xiiij. milen. [1541, 33, 16].

¹⁾ Seeb.: sudsudosten; 1541: suytoosten. — ²⁾ Seeb.: viff kennynghe; 1541: .xxx. mijlen. — ³⁾ 1541: Wolfershorn.

3. Item teghen Poortlant mits int Caneel maect hooch water die maen suytoost. Ende die selue ghetide gaet tot den eylande van Wicht inden midden vander zee int Canneel ende in die rote. [Seeb. 3, 11; 1541, 27, 10].

4. Item int raes van Poortlant maect vol zee die maen suytoost ten oosten, ende in die rede van Poortlant maect vol zee die maen oost suytoost. [Seeb. 3, 12; 1541, 28, 1].

5. Berchuliet ende Portlant strecken suitoost ende luttel ten suyden verscheiden .xxv. milen.

6. Van Poortlant tot Wicht valt dye vloet oost ten noorden ende die ebbe west ten suiden. [Seeb. 4, 14; 1541, 30, 2].

7. Poortlant ende Renui strect suiden ende noorden verscheiden .xiiiij. milen. [cfr. 1532, 32, 13].

8. Ende die wil setten binnen Poortlant, die sal setten op .vij. vaem, dan sal de cape van hem ligghen suyt suytoost. [Seeb. 5, 25; 1541, 31, 9].

9. Ende van Poortlant tot Wicht twe kenninghe. [Seeb. 6, 50; 13, 46].

10. Item tusschen Portlant ende die Kiskas int Canneel ist diep .xl. vaem, ende een mile in de zee vanden eylande van Renui¹⁾ leyt een plaetse, daert diep is .lxxx. vaem, ende anders ouer alt Caneel tusschen Poortlant ende dit selue eilant ist meer dan .xl. vaem diep, ende dat sichte van Garnzee west noortwest daer af ist diep .lxx. vaem. [1541, 32, 12].

11. Poortlant ende Heysant strecken suytwest ende noortoost verscheyden .xlvij. milen. [1541, 19, 17].

12. Ende die wil setten binnen²⁾ Sinte Andries landen binnen der Naelden voor Pole³⁾, dye sal schouwen een stuck der Naelden, ende

¹⁾ 1541: Reneueer. — ²⁾ 1541: buten. — ³⁾ Seeb. B: Prolle.

hij sal inseylen voor een dorp, ende daer sal hi setten op een leech water op .iij. vaem, ende die Naelde sal van hem ligghen suit suytoost, ende dat water wast niet meer dan een vaem. [Seeb. 5, 26; 1541, 31, 8].

13. Ende Poortlant ende dat eylande van Renui strect suiden ende noorden verscheiden .xiiij. milen. [cfr. 1532, 32, 7].

XXXIII. WICHT.

1. Aen die Naelde van Wicht maect vol zee die mane suitoost ten suiden, ende dat selue getijde gaet tot Wolfsoore¹⁾ biden lande, ende .iij. oft .iiij. milen inder zee inden vaerwech maect vol zee die maen suyt suitoost, ende tot Sinte Elenen suit suitoost. [Seeb. 3, 13; 1541, 28, 2].

2. Ende tot Kalkesorde in die Hamele ende in Poortmuden maect vol zee die maen suiden ten oosten. [Seeb. 3, 14; 1541, 28, 4].

3. Die wil seilen in Wicht van bi westen, die sal recht seilen op die Naelde, tot dat hij daer vast bi comt, ende hi sal daer herde bi inseylen; ende als hi daer binnen der Naelden is, soo sal hi dat eilant schouwen een goet stuck om der leggen wille, die biden eylande leyt. [Seeb. 5, 27; 1541, 31, 6].

4. Ende wildijt setten onder den Cingule²⁾, die aen die ander side leyt, die sal setten op .vij. vadem ende toyen. [Seeb. 5, 28; 1541, 31, 7].

5. Die wil seilen vander Naelden tot Kalkesoorde, die sal laten die twee delen vanden wattere aen bacboort, ende hi sal inseilen, bet ende³⁾ sal die stede van Hamten buten den hoec van Kalkesoorde sien, ende dan sal hi sijn voorschip setten teghen die stede van Hamten,

¹⁾ Seeb.: Wolfshore, Wulvesoerde; 1541: Wolfershorn. —

²⁾ Seeb., 1541: Singel. — ³⁾ Seeb.: bet dat he.

ende hi sal setten daer tegen den hoec van Kalkesorde. [Seeb. 5, 29; 1541, 31, 7].

6. Ende die comt int Wicht bi oosten ende wil setten tot Sint Elenen op¹⁾ .vi. oft .vij. vaem tegen de kercke, ende wacht v voor den hoec van Sinte Elenen, hi is verre vuyl. [Seeb. 5, 30; 1541, 31, 4].

7. Ende Westpalen Wicht strect noortoost ende suytwest verscheyden .xxvij. milen.

8. Die wil seylen van Sinte Elenen, die moet gaen suit suitoost, om dat ghi diep hebt .xvij. vaem om Wegenbrugge wille. [cfr. 1532, 33, 15].

9. Die wil seilen van Sinte Elenen tot Kalkesort, die sal nemen den toorn van Portsmuden noort noortwest van hem, ende hi sal alsoo inseylen, tot dat hi dat tweedeel vanden water heeft tot den megelandewaert²⁾ om die vuyle legge, die leyt biden eylande, ende dan sal hi seilen lants den lande tot Kalkesoorde. [Seeb. 5, 31].

10. Ende van Wicht tot Beuesier ist .ij. kenninghen. [Seeb. 6, 51].

11. Van Wicht tot Beuesier valt die vloet oost ten noorden ende die ebbe west ten suyden, ende na den lande op .xx. vadem valt die vloet noortoost ten oosten ende dye ebbe suytwest ten suiden. [Seeb. 4, 15; 1541, 30, 3].

12. Ende tusschen Wicht ende Heeruliet³⁾ ist diep .xxxvij. vaem int Canneel, ende drie milen buten Wicht ist diep .xxxvij. vaem, ende tsal daer niet alte schone wesen om te setten. [1541, 32, 8, 9].

13. Barchuliet ende Swanenleue strect suyden ende noorden verscheiden .xvij. milen.

14. Syerenburch ende dat oost eynde van

¹⁾ Seeb.: *de sal setten up*. — ²⁾ Seeb.: *eylande wart*. — ³⁾ 1541: *Beuesier*.

Wicht strecken suyden ende noorden verscheiden .xviiij. milen.

15. Die wil seilen van Sinte Elenen, dye moet gaen suit suytoost, om dat ghijt diep hebben soudet .xviiij. vaem Wedenbruges wille. [cfr. 1532, 33, 8].

16. Van Wicht tot Beuesier biden maect¹⁾ lande maect vol zee die maen suiden ten oosten, inden vaerwech suiden, ende in die rede van Beuesier de mane suyt suytoost, ende buyten aen Beuesier die mane suyden vol zee. [Seeb. 3, 15, 16; 1541, 28, 5].

17. Ende die wil setten onder Beuesier, die salt setten op seuen oft acht vadem, ende dan salhi beschut wesen voor eenen west suytwesten wint. [Seeb. 5, 32; 1541, 31, 3].

18. Ende tusschen Beuesier ende Seynehouede ist diepe int Canneel .xxxvi. vaem oft .xl. vaem. [1541, 32, 7].

19. Ende dye wil setten voor die Seuen Cleue, dye sal setten op acht vaem, dan sal hi beschut wesen voor een noortoosten wint. [Seeb. 5, 33].

20. Item Beuesier ende Strusaert dat strect suyden ende noorden verscheyden .xx. milen.

21. Seynhouede ende Seuen Cleue strect suytoost ende noortwest verscheiden .xviiij. milen.

22. Berchuliet ende Beuesier dat strect suytwest ende noortoost verscheyden .xxx. milen.

23. Ende Beuesier dye Somme strect oost suytoost ende west noortwest verscheyden .xxi. milen.

24. Item Wegebrugge ende Wolford strect oost noortoost verscheyden .vij. milen.

25. Ende Beuesier ende Wolford strect oost ten noorden verscheiden .xviiij. milen. [1541, 33, 3, 15].

¹⁾ maect om. 1541 [= Seeb.].

26. Item Beuesier ende Dignesse strecket oost noortoost verscheiden .xij. milen. [1541, 31, 1; 33, 2, 14].

XXXIV. DIT IS IN DIE CAMER.

1. In die Camer ende Winckelzee ende .xij.¹⁾ ende Virlay maect vol zee die maen suiden ten oosten, ende buten in die zee inden vaerwech maect vol zee die maen suit suytwest. [Seeb. 3, 17; 1541, 28, 6].

2. In die rede vander Nijssse maect vol zee die maen suyt suytwest, op stilste die maen suyden, ende buten inden vaerwech suytwest vol zee. [Seeb. 3, 18; 1541, 28, 7].

3. Vander Nijssse tot Romenij bet inde Hoofde maect vol zee dye maen suitwest inden vaerwech. [Seeb. 3, 19; 1541, 28, 8].

4. Die wil seylen in de Camer, die sal houden Beuesier buten Virlay .ij. schepen lanck ende sal de mercke also houden, tot dat hi comt biden hoec vander Nijssse, ende hi sal vast biden hoec vander Nisse inseylen; mer een groot schip moet hebben een tweedeel tijdes. Ende een schip, dat .ij. vaem diep gaet, dat moet hebben een derdendeel tijdes. [Seeb. 5, 34; 1541, 31, 2].

5. Die wil setten onder Dignesse bi oosten aen op .x. vaem, die sal bedect wesen voor een west suytwesten wint. Ende die bet in seylen wil, die sal vinden een sant, daert op diep sal wesen anderhalf vaem op een leech water, ende binnen den sande salt diep wesen ses vaem. [Seeb. 5, 35; 1541, 13, 28].

6. Item van Beuesier tot der Nesse valt die vloed oost noortoost ende dye ebbe west suytwest, ende biden lande noortoost ten oosten ende suytwest ten westen. [Seeb. 4, 16].

¹⁾ Seeb.: Rye, Ryge; 1541: Rige.

7. Ende tusschen die Camer ende Pickerdien ist diep .xxv. vadem int Caneel, ende bi oosten Beuersier op .ij. milen naest diep .xxxvij. vaem. [1541, 32, 4, 6].

8. Ende die Camer ende dye Hoofden is .ij. kenninge.

9. Die Camer ende Diepen strecken suiden een luttel ten westen verscheiden .xxi. milen.

XXXV. DOEUEREN.

1. Item aen Doeueren maect vol zee dye maen suiden, ende die Duynes ende aen Tent maect vol zee die maen suit suitwest, ende aent lant suiden. [Seeb. 3, 20; 1541, 28, 10].

2. Ende midden int Hoofde maect vol zee de maen suitwest. [Seeb. 13, 2; 1541, 28, 9; cfr. 1532, 15, 1].

3. Van Virlay tot die Hoofden valt die vloet noortoost ten oosten ende die ebbe suitwest ten westen.

4. Ende tusschen Doeueren ende Wouterslande midden inden Canneel daer leyt een banc, daer in een leech water mer .iiij. vaem diep is, ende .ij. milen bi siden¹⁾ dese banc ist diep .xxvij. vadem. [1541, 32, 2, 3].

5. Ende int middel van de Hoofden valt die vloet noortoost ten noorden ende die ebbe suytwest ten suiden. [Seeb. 2, 22; cfr. 4, 18; 1541, 13, 27; 30, 5].

6. Die wil setten onder voorlant vant Tent, dye sal setten op .v. of .vi. vaem, die bedect sal sijn voor een suyden wint ende voor een suyt suytwesten wint. [Seeb. 5, 39; 14, 35; 1541, 13, 26].

7. Item Doueren ende Oudernisse strect suyt-suitwest ende noort noortoost verscheiden .vij. milen.

8. Doueren ende Dignesse strecken noort-

¹⁾ 1541: een half mile bi suyden.

oost ende suytwest verscheiden .vij. milen. [Seeb. 6, 54; 1541, 33, 1].

9. Dat voorlant van Tent ende Oosteynde dat strect oost ende west verscheyden .xx. milen.

XXXVI. HIER BEGINT HOEMEN IN NOORWEGHEN SEYLEN SAL.

1. Item waert dat sake, dat een man inseylen woude dat ooster gat bider Nesse, so sal hi vaste bijder Nessen inseylen op eenen oosten wint ende sal hem wachten voor die Bischopsboden, die leit midden in dat gat bouen water, ende wanneer ghi draghen latet door dat gat, daer ghi ligghen sult, daer leit een bode in, daer wachtet v voor ende settet achter dat lant, daer ghi wilt. [1541, 36, 1].

2. Item waert dat sake, dat ghi dat wester gat inseylen wout, so lopet bi Mercu in. Ende wanneer ghi een luttel inwaert comet, daer staget een cleyn werde daer voor dat gat, dat ghi daer siet midden door, ende wacht v voor die Schilt, ende lopet wat in ende settet daer v ancker. [1541, 36, 2].

3. Item waert dat sake, dat ghi in Scheresout¹⁾ inseylen wout, so sult ghi dat lant kennen bider Koe ende dat Calf, ende het is ghebroken lant, ende daer leyt een wtclippe, die heet Mels, ende een ander, die heet Sparm²⁾, ende als ghi dan inwaert comet also verre als dat hart, willet dye bode door seylen oft tusschen die twee boden ende dat ander lant door. [1541, 36, 3].

4. Item wilt ghi in Hessenesse seilen, so neemt dat west lant naest, daer leit een clippe, die heet Coggenage³⁾, daer wacht v voor, ende daer leyt een clippe, die Grawholm heet, die sult ghi laten liggen aen stuerboort, ende daer

¹⁾ 1541: Scheresont. — ²⁾ 1541: Sparul. — ³⁾ 1541: Cognagel.

staen .ij. stanghen op, ende als die .ij. ouer een sijn, so sijt ghi neffen die Coggenagel¹⁾, ende als ghi inwaert coemt, so leyt daer een bode aen bacboort; dat lant sult ghy kennen, dat is een hooch lant, ende oostwaert liggen dye Drommelinge, ende ghi siet die kerck van Maerden²⁾ wel. [1541, 36, 4].

5. Ende waert dat sake, dat ghi Maerden²⁾ niet crighen en cont, so sult ghi .ij. weken zees voorder loopen tot een ander hauen, die heet Longhe, daer een leit³⁾ ronde clippe voor, daer staet een waerde op met eender tonnen⁴⁾, ende houdet dat lant wel, daer die tonne op staet, een hant aen stuerboort, dat gat dat wijst, dat ghi van haer wijcken sout, dat daer een bode is, die leit op .v. ellen, die suldi schouwen. [1541, 36, 5].

6. Item waert, dat ghi in Caluesont inseylen woudet, so sult ghi bi een lant in lopen, dat heet Wijnghe, ende daer staen .v. waerden op, die middelste dat is dye hoochste, ende dat noortlant. Ende comt ghi wt den sonde, so sult ghi dat lant kennen biden Distel, ende dat sijn alte mael wtrudsen. Ende daer die .v. waerden op sijn, ende die middelste is die hoochste, soo sult ghi schouwen Distel een weynich, want ten is niet alte reyn, ende loopen noortwaert lieuer ten westen dan ten oosten daer omme, want dat lant is al reyne, dat ghi op dye clippen niet en seilet, de bouen water leit, also lange dat ghi die waerden sien moget, daer ghi after liggen sult. [1541, 36, 6].

XXXVII. VANDEN SWIJNE OOSTWAERT.

1. Item Walgheren ende Schuttenes⁵⁾ ligghen van anderen suyden ende noorden verscheiden .c. milen ende .iiij. [Seeb. 12, 2; 1541, 38, 1].

¹⁾ 1541: Cognagel. — ²⁾ 1541: Maerdo. — ³⁾ 1541: leit een. — ⁴⁾ 1541: eenre tonne. — ⁵⁾ 1541: Schutenes.

2. Item Walgheren ende dye Noose ligghen van anderen suyden ten westen ende noorden ten oosten verscheyden .xci. milen. [Seeb. 12, 1; 1541, 38, 2].

3. Item der Nose ende Bornrif liggen van anderen suyden ende noorden verscheiden .lix. milen. [1541, 38, 3; cfr. 1532, 7, 13].

4. Item der Noose dat¹⁾ Fart ligghen van anderen oost noortoost ende west suitwest verscheiden .lxxvij. milen. [1541, 38, 4].

5. Item der Noose ende holms voor Gherremuden liggen van anderen noort noortoost ende suyt suytwest verscheiden .lxxxii. milen. [1541, 38, 5].

6. Item Goetsche Sant leyt van Walgherren noortoost wel alsoo noordelick verscheiden .xij. milen. [1541, 38, 6].

7. Item Hollant strecket noort noortoost ende suyt suytwest, ende die wil van Goetsche Sande seilen buten die Haken, die moet behouden noorden ten oosten, ende het is van Goetsche Sande totten Haken .xvi. milen. [1541, 38, 7].

8. Item waert dat sake, dat een man quame neuen Hollant, dat hi dat lant saghe, soo sal hi dat kennen bi twee chooren²⁾ op een kercke ende hetet Sinte Albert, ende ghi moghet dat lant na genoech loopen op .viij. vadem alsoo verre, als ghi dat lant ruymen moghet op eenen westen noortwesten wint, dye waeyt daer dweers opt lant. [1541, 38, 8].

9. Item van de Haken tot Bornrif noortoost verscheiden .ix. milen. [1541, 38, 9].

10. Item Wangheroghe leyt van Bornrif oost noortoost verscheiden .xxvi. milen. [1541, 38, 10].

11. Item Heilighelant leyt van Wangheroghe

¹⁾ 1541: ende dat. — ²⁾ 1541: toornen.

noorden ten oosten versceiden .vij. milen. [1541, 38, 11].

12. Item dat Heigherdiep is diep .iiij. milen westwaert van Heilichlant dan .xi. milen daer af.

13. Item die Banc is .xxij. milen breed, ende si leyt .xxi. milen van allen lande. [1541, 38, 12].

14. Item dat Rif dat strecket van Yutlande oft westwaert in die zee, ende op .xx. vadem op dat Rif dat is suytwaert vander Nose versceiden .xxv.¹⁾ milen. [1541, 38, 13].

15. Item Bouenberghen leyt van Heilighe-lande noorden ten westen versceiden .xxvij.²⁾ milen. [1541, 38, 14].

16. Item van Bouenberghen tot den Holme noort noortoost versceiden .viiij. milen. [1541, 38, 15].

17. Item vanden Holme tot Robbekuk noort-oost versceiden .vi. milen. [1541, 38, 18].

18. Item van Robbekuck totten Harthals .iiij. milen, ende Harthals leyt af noort noortwest³⁾ ten oosten. [1541, 38, 19].

19. Item van Hartshals tot Scaghen .vi. milen. [1541, 38, 20].

20. Item Scaghen is een leech dwynich lant, ende Lakeley is een hooch lant, ende men mach ouer Scaghen sien, als men van westen comt. [1541, 38, 21].

21. Item Scagher rif dat strecket van Scaghen oost noortoost wel een half mijle in die zee. [1541, 38, 22].

22. Item van dat westeynde van Leson⁴⁾ een groote mijl daer af noortoost daer liggen die gronden van de Trendel ende zijn tot somsteden niet bouen anderhalue vadem niet diep. [1541, 38, 23].

23. Item Leson⁴⁾ is een leech slecht lant, ende

¹⁾ 1541: xv. — ²⁾ 1541: xxxviiij. — ³⁾ 1541: oost. — ⁴⁾ 1541: Lesou.

Aenholt dat is hompelic, ende dat rif strecket verre daer af. [1541, 38, 24].

24. Item Col is een hooch lant, ende het doet hem op aen .iiij. hompelen. [1541, 38, 25].

25. Item der Nose leyt van Scaghen west versceyden .xxv. milen. [1541, 38, 26].

26. Item Wederoe¹⁾ leyt van Scaghen noort noortwest versceden .iiij. milen²⁾. [1541, 38, 27].

27. Item Maestrant leyt van Scagen noort noortoost versceyden .x. milen. [1541, 38, 28].

28. Item Indinc³⁾ leyt van Maestrant suitoost ten suden versceiden .vi. milen. [1541, 38, 29].

29. Item Weertsberghen leyt van Indinc³⁾ suitoost versceiden .iiij. milen. [1541, 38, 30].

30. Item Col leyt van Weertsberghen suden ten oosten versceiden .ix. milen. [1541, 38, 31].

31. Item Breetoe is een hoge berch, ende westwaert van Breetoe leyt een lange hoge berch. Indic⁴⁾ is een wtclippe. [1541, 38, 32].

32. Item Wreetberghen⁵⁾ staet op⁶⁾ een wtclip waer, ende dat lant oostwaert van Weertsbergen is al heel, ende westwaert ist al zeer broken rudtsich. [1541, 38, 33].

33. Item die noortwaert van Calis is .iiij. milen, ende die wil seylen na den Reue, die sal gaen noort noortoost in wel also noordelijc tot op dat Rif op .xx. vaem, ende dat is versceyden .lxxxij. milen, voort oost⁷⁾ ten oosten totten Holme, voort noortoost na Scaghen. [Seeb. 12, 5; 1541, 38, 34].

34. Item van Scaghen tot Leson⁸⁾ suitoost ten oosten versceiden .vi. milen. [Seeb. 12, 7; 1541, 38, 35].

35. Item als ghi van Scaghen afsceyt ende wilt seilen na Leson⁸⁾, so sult ghi gaen oost suitoost. [1541, 38, 36].

¹⁾ 1541: Verdero. — ²⁾ 1541: drie kenning. — ³⁾ 1541: Nyding. — ⁴⁾ 1541: Niding. — ⁵⁾ 1541: Waertsberghen. — ⁶⁾ 1541: oft. — ⁷⁾ 1541: noortoost. — ⁸⁾ Seeb.: Lesoe. 1541: Lesou.

36. Item van Leson¹⁾ tot Aenholt suitoost versceiden .vij. milen. [Seeb. 12, 8; 1541, 38, 37].

37. Item van Aenholt binnen Colle suit oost tot Lappesant toe. [Seeb. 12, 9; 1541, 38, 38].

38. Item Anholt ende Colle liggen .vij. milen versceyden. [Seeb. 12, 9; 1541, 38, 39].

39. Item de Swijneboede liggen een goet stuc binnen Col, ende als ghi die Sont inseilen wilt, so hout dat slot tot Elsinborch buten den lande, so en moechdi daer niet misdoen. [Seeb. 12, 11; 1541, 38, 40].

40. Item Lappesant leyt een stic bi noorden Elsinvre aen die westside van die Sonde, ende en comt daer niet naere dan .vij. vaem, so en moechdi niet onderseilen. [Seeb. 12, 12; 1541, 38, 41].

41. Item Col ende Slinvre²⁾ liggen .iiij. milen versceyden. [1541, 38, 42].

42. Item van Lapsande tot Elfincburch³⁾ oost suitoost. [1541, 38, 43].

43. Item van Elsinvre tot dat Reefhol suden ten oosten versceiden vierdalf mijl. [1541, 38, 44].

44. Item van Draker tot Valsterbode tot Aenholt⁴⁾ is suden ten westen, ende als ghi niet sien en moghet tuschen dat slot tot Valsterbode ende de kercke, so sidi op dat droochste vanden reue. [Seeb. 12, 14, 15; 1541, 38, 45].

XXXVIII. DAT KOERS NA DANSICK.

1. Item van Valsterbode reue tot Borneholm oost ten suden. [Seeb. 12, 16; 1541, 39, 1].

2. Item langes Bornholm oost suitoost. [Seeb. 12, 17; 1541, 39, 2].

3. Van Borneholm tot Reuecolle oost ten noorden. [Seeb. 12, 18; 1541, 39, 3].

4. Item van Reuecolle tot Reyssehoofde oost noortoost. [Seeb. 12, 19; 1541, 39, 4].

¹⁾ Seeb.: Lesoe. 1541: Lesou. — ²⁾ 1541: Elsinvre. — ³⁾ 1541: Elsincburch. — ⁴⁾ tot Aenholt om. Seeb.

5. Van Reysehoofde tot Aarstersnesse¹⁾ oost
suitoost. [Seeb. 12, 20; 1541, 39, 5].

6. Item uan Aerstes¹⁾ tot Ouernoort²⁾ suyt-
oost. [Seeb. 12, 21; 1541, 39, 6].

7. Van Ouernoorde³⁾ tot Heel suyt suytoost.
[Seeb. 12, 22; 1541, 39, 7].

8. Item van Hele voor die Wisselt suytwaert.
[Seeb. 12, 23; 1541, 39, 8].

XXXIX. DIT IS NA RIJGHE TOE TE SEYLEN.

1. Item Ressehoofde tot Domenesse strecket
noortoost ten noorden suytwest ten suyden.
[Seeb. 12, 24; 1541, 40, 1].

2. Van Domenesse tot Duyn strect suytoost
ende noortwest. [Cfr. 1532, 39, 14].

3. Item van Ruyne totten meylande van Lief-
lant oost noortoost tot Knyen³⁾ toe. [1541, 40, 2].

4. Van Kinay²⁾ tot Sorchholm strect noort
noortoost ende suyt suytwest. [1541, 40, 3].

5. Van Sorchholm tot Parnan⁴⁾ strecket noor-
den ten oosten ende suyden ten oosten⁵⁾ ende
suyden ten westen. [1541, 40, 4].

6. Van Santwijck tot Borchholm leecht totten
Aertholm dat is .xl. milen, die koerts is suyt
suytwest ende noort noortoost.

7. Van Santwijck tot Seueroerde vanden
lande die coerts is noortoost ende suytwest
versceiden .xxi. milen.

8. Van Seueroerde⁶⁾ tot Kasroe⁷⁾ dat coerts
is noort noortoost ende suyt suitwest verscei-
den .xviiij. milen. [1541, 40, 6].

9. Item Faresont leynt van noortoost ende
.ij. weken zees bi een hoec ouer .vi. weken
zees van Oostergard.

¹⁾ Seeb.: Hagesternesne, Heghester neste; 1541: Aexsters-
nesse. — ²⁾ Seeb.: Vurenorden; 1541: Vuernoorde. — ³⁾ 1541:
Kina. — ⁴⁾ 1541: Perno. — ⁵⁾ ende suyden ten oosten om.
1541. — ⁶⁾ 1541: Suderoort. — ⁷⁾ 1541: Kaerlsoe.

10. De Oostergarde leit tot halue lande van Gotlant. [1541, 40, 7].

11. Van Borchholm tot Gotlant toe die coerts is noortoosten noorden. [Seeb. 12, 25; 1541, 40, 8].

12. Van Hoburch tot Winda oost noortoost vander Lanctlene¹⁾. [Seeb. 12, 26, 27; 1541, 40, 9].

13. Item tuschen der Luscoort²⁾ ende Domenesse ist .xij. milen weghe, mer vimmer schedet niet van die Koerlande side, dat moechdi leiden biden loode, ende wacht v ymmer voor Ocsels³⁾ siden, daer ghi moghet. [Seeb. 12, 28; 1541, 40, 10].

14. Dat corttusschen Domenesse ende der Dune suoost ende lieuer ten oosten dan ten suiden. [Seeb. 12, 29; 1541, 40, 11; cfr. 1532, 39, 2].

15. Ende die Rune moechdi onseilen op .v. vaem sonder misdoen. [1541, 40, 12].

16. Vander Winda tot Domenesse noortoost oosten. [1541, 40, 13].

XL. VAN REUELE TOT GOTLANDE.

1. Inden eersten van Reuel tot Roech⁴⁾ .vij. weken zees. [Seeb. 12, 30; 1541, 41, 1].

2. Ende .vi. bet tot Odisholme⁵⁾. [Seeb. 12, 31; 1541, 41, 2].

3. Ende .vi. to Sibenisse. [Seeb. 12, 32; 1541, 41, 3].

4. Ende .v. tot Dagheroert. [Seeb. 12, 33; 1541, 41, 4].

5. Ende .xviiij. weken zees tot Goetschen⁶⁾ Sande. [Seeb. 12, 34; 1541, 41, 5].

6. Vander .vij. weken zees tot Wysbu, wacht Kaertsoe⁷⁾. [Seeb. 12, 35; 1541, 41, 6].

7. Ende van daer .xij. weken zees tot Suidernodden. [Seeb. 12, 36; 1541, 41, 7].

¹⁾ Seeb.: Lantkloven. — ²⁾ Seeb.: Lantkloven; 1541: Luseroort. — ³⁾ 1541: Oesels. — ⁴⁾ Seeb.: Raghoe, Roge. — ⁵⁾ Seeb.: Wondeshome, Wodesholme. — ⁶⁾ Seeb.: Gotsche, Ghotschen; 1541: Gotsche. — ⁷⁾ Seeb.: Karlsoe, Karelsoe.

8. Vander Suidernodden .vi. weken zees totten Clippen. [Seeb. 12, 37, 1541, 41, 8].

9. Ende .xiiiij. weken zees tot Borneholme. [Seeb. 12, 37; 1541, 41, 9].

10. Ende nemet die koerts vanden Nerghen buiten Oedisholme toe lopen west suitwest, mits¹⁾ dat landt veer genoeg tot Dagheroert toe. [Seeb. 12, 38; 1541, 41, 10].

11. Ende vander suitwest ter sudenwaert na Kaerlsoe. [Seeb. 12, 39, 40; 1541, 41, 11].

12. Ende van Kaerlsoe suit suitwest tot Suidernodden. [Seeb. 12, 40; 1541, 41, 12].

13. Ende vander suitwest na Bortholme. [Seeb. 12, 40; 1541, 41, 13].

14. Ende Gotschen Sande moechdi rumen op .xix. vadem. [Seeb. 12, 41; 1541, 41, 14].

15. Om Kaelsoe²⁾ dat wterste vanden lande dat moechdi omme op .xij. vaem, behaluen int noortoost daer leyt een quet gront ende leyt harde biden lande. [Seeb. 12, 41; 1541, 41, 15].

16. Item als ghi wilt seylen int Santwijck, so loopt .iij. vaem een elle min. [1541, 41, 16].

XLI. DIT IS NA REUEL TO SEILEN.

1. Item van Bortholme na den Clippe .xiiiij. weken zees, dat coerts is noortoost. [Seeb. 12, 42; 1541, 42, 1].

2. Item van Kaerlsoe tot Wysbu voor die hauen .v. weken zees. [Seeb. 12, 45; 1541, 42, 2].

3. Item Wysbu tot Gotsen Sande .xij. weken zees, dat coerts is noortoost ten noorden. [Seeb. 12, 46; 1541, 42, 3].

4. Item Gotsen Sande tot Dagheroort .xviiij. weken zees, dat coerts is noortoost ten oosten. [Seeb. 12, 47; 1541, 42, 4].

¹⁾ Seeb.: so myde gy; 1541: mids. — ²⁾ Seeb.: Karlsoe, Karelsoe; 1541: Kaerlsoe.

5. Item van Dagheroort tot Sibernisse .v. weken zees, dat coers is noortoost; wiket v wat voor Sibernisse. [Seeb. 12, 48; 1541, 42, 6].

6. Ende van Sibernisse tot Oedessholme .vi. weke zees, dat coert is noortoost. [Seeb. 12, 48; 1541, 42, 7].

7. Van Oedisholme tot Roghe .iiij. weken zees, dat coerts is oost noortoost, lieuer ten oosten. [Seeb. 12, 49; 1541, 42, 8].

8. Item van Roghe tot Neergen .iiij. weken zees, dat coerts is oost noortoost, lieuer ten oosten. [Seeb. 12, 49; 1541, 42, 9].

9. Item van Naergen tot Reuele .iiij. weken zees. [Seeb. 12, 50; 1541, 42, 10].

XLII. DIT IS DIE KOERS DOOR DIE BELT.

1. Item van die Trauen tot Femeren .ix. weken zees, ende buten om Stabuy is .x. weken zees, dat coers noortoost ten noorden. [1541, 43, 1].

2. Item Stabuy is lanc .ij. weken zees, dat coers noortwest. [1541, 43, 2].

3. Item van Stabuy tot Langhelant .v. weken zees, dat coers west noortwest, ende teghen suiteynde van Langhelant daer leecht een hake, die schiet an Langhelant op een groote halve weke zees, ende daer salmen tuschen beide door loopen. [1541, 43, 3].

4. Item Langhelant is lanck .vi. weken zees, dat koers is noorden wel so oostelijck. [1541, 43, 4].

5. Item van Langhelant van¹⁾ Sproe is .iiij. weken zees, dat coers is noortwest. [1541, 43, 5].

6. Item van Sproe tot Rijens is .iiij. weken zees, dat coers²⁾ is noortwesten noorden. [1541, 43, 6].

¹⁾ 1541: toten. — ²⁾ Het verdere ontbreekt aan het bewaarde exemplaar van 1532 en is ontleend aan 1541.

7. Item van Ryns tot Rijssonesse is .v. weken zees, dat coerts is noorden ten westen. [1541, 43, 7].

8. Item van Rijssonisse tot Syroe .iiij. weken zees, dat coerts is noort noortoost, ende recht tegens Syroe ouer daer leit een eylant, dat heet Wedderoe, daer of strect een rif op een groote half weke zees tot Syroe, daer salmen tusschen Syroe ende dat rif door lopen. [1541, 43, 8].

9. Item van Syroe tot Steuenshoofft is .vi. weken zees, dat coerts is noort noortwest. [1541, 43, 9].

10. Item van Steuenshoofft tot Sebuy is .x. weken zees, dat coerts is noorden ten westen. Als ghi vaste by den lande zijt, daer zijn an bacboort de gronden van Jutlant, .iiij. of .v. vadem niet nader machmen se lopen, ende aen stuerboort leyte dat ryf van Lesou, dat machmen lopen op .v. of .vi. vadem, ende die Kille is .x. of .xi. vadem. [1541, 43, 10].

11. Item van Sebuy tot Schagen ist .vi. weken zees, dat coerts is noorden ten oosten, ende aen bacboort daer leit een cleyn eylant, dat hiet die Helms, dat salmen wachten. [1541, 43, 11].

DIE KAERTE
VAN DYE SUYDER ZEE
(1540).

Pag.

- (1) Titel.
- (2) 1. Item die wil zeylen van Amstelredam.
2. Item om te weten die mercke van muyersant.
3. Item die lants mercken, die huysen tyoort.
4. Item om te weten die mercke van dat oude kerchhof.
5. Item van Vrck na die hofstede west noordwest.
6. Item om te weten die mercke van die ton op die hofstede.
7. Item dye toorn van Coudum.
- (3) 8. Item die landts mercken zijn dat huys tot Memelic.
9. Item die kerck tot Memelick.
10. Item als ghi zijt te neuen die tonne.
11. Item om te weten die mercken van die ton op die kreyl.
12. Item om te weten die mercke van die ton op die vryeske plaet.
13. Item paenderga is een plompe torn.
- (4) 14. Item om te weten die mercke van dye ton, west van Worcom.
15. Item om te weten die mercken van die ton in die middelgront.
- (5) 16. Item dan ghaet noort noortwest.
17. Item om te weten die mercken van die ton Boelswaert.
18. Item als winaldom is omtrent die mast.
19. Item van dye ton op schuytesant.
20. Item van kaeshoec na wolfshoec.
21. Item van die ton op langersant.
22. Item om te weten die mercke van dye ton daer staen twee caepen op dat voetsant.
- (6) 23. Item van dys ton op hobbesant noorden.
24. Item van die ton op hobbesant zuyden.
- (7) 25. Item te haluen tusschen schuyttesant ende kaeshoec.
26. Dit is na Tessel. Item van dye kreyl na Wyingher vlaeck.
- (8) 27. Item om te weten die mercken van die ton, men siet .iiij. of .iiij. huysen.

62 DIE KAERTE VAN DYE SUYDER ZEE (1540).

- Pag.
28. Item twisck is een scherpe torn.
  29. Item van die ton na die ton op soghehorn.
  30. Item om te weeten die mercken van dye ton, dye molen comt.
  31. Item van seghehorn noort noortwest.
  32. Item van die derde ton.
  33. Item als ghi bi die nes comt.
  - (9) 34. Item als ghi .x. of .xi. vadem crijcht.
  - (10) 35. Ende als ghi verbi burchsant zijt.
  - (11) 36. Item in Tessel.
  37. Item int Vlie.
  38. Item ick soude v schrijuen.
  39. Item cleyne scheepen of boeyers.
  40. Item die door dat zuyderghat zeylen wil.
  - (12) 41. Item om reede te maken.
  42. Item die op of wt varen willen.
  43. Item hoe ende in wat manieren.
  - (13) 44. Item men sal weeten.
  - (14) 45. Item men sullen weten dat men alle iær.
  46. Item men sullen weten dat deese gaten.
  47. Item deese Kaerten sal nyemant nadrukken.
  - (15) Ende men salse te coop vinden op die oude Brugghe.
  - (16) Gheprent tot Amstelrenam: By My Jan Jacobs zoon Wonende inden Nijsel In dye vyer Heems Kinderen.
  - (17) Item die weten wil hoe veel die maen after dye zon of voor is.
  - (19—32) ITEM DIT IS DIE ORDINANCIE.
-

DIE CAERTE VANDER ZEE
OM OOST ENDE WEST TE ZEYLEN
(1541).

Pag.	Titel.	Seeb.	1532
(1)	Titel.		
(2)	I. DIT ZIJN DIE SEUEN EYLANDEN VAN JUTLANT.		
	1. Wtholm, Ameren etc.		
	II. BOUENBERGHEN.		
	1. Item van bouen Berghe tot der Elue. 11,13		2,1
	III. VRIESLANTS ZIJDE.		
	1. Item die cust van vrieslant 11,14		3,1
	2. Item die Eyder ende Heyligelant 11,3		3,3
	3. Item Rijpen leyt van Heylighelant... 11,4		3,4
	IV. HEYLIGHELANT.		
	1. Item Heyligelant ende der Schelling.		4,1
	2. Item die zuydt hauen.		4,2
	3. Item Heylighelant suldi niet nader		4,3, 4
	4. Item Heyligelant ende die Elue 11,5		4,5
	5. Item Heyligelant ende Twerck 11,6		4,7
	6. Item als ghi seylen wilt op die Elue. 11,6		4,8
(3)	7. Item van Heyligelant nader Elue 11,7,8		4,9
	8. Item Wangherooge sult ghi kennen.		
	9. Item Spijkerooghe sult ghi kennen.		
	10. Item Langerooge sult ghi kennen.		
	11. Item Baltrom sult ghi kennen		
	12. Item Borsken is een laghe eylant.		
	13. Item Just sult ghi kennen		
	14. Item Borckom sult ghi kennen		
	15. Item om Borckom te kennen		
(4)	16. Item van die noortwest hoeck		
	17. Item die ooster Eemse. 11,16		5,1
	18. Item in die wester Eemse 11,16		5,2
	19. Item om Rotmaroge te kennen 11,16		5,2
(5)	20. Item Rotmaroghe is lanck		

64 DIE CAERTE VANDER ZEE (1541). IV—XI.

Pag.		Seeb.	1532
	21. Item Boesche		
	22. Item als ghi in die Lauwersche.....	11,17	
	23. Item Schiermonike oge te kennen...		
	24. Item op Amelant staet		
	25. Item Amelant is lanck drie mijlen..		
	26. Item tusschen Schiermonike oge....		
	27. Item opter Schelling staen		
(6)	28. Item int Ranser diep		7,2
	29. Item om Vlielant te kennen		
	30. Item Vlielant ende dat Rif		7,14
	31. Item tusschen Vlielant ende Tessel .		
	32. Item Tessel is lanck anderhalf mijle.		
	33. Item wten Marsdiep		
	34. Item van dat Marsdiep		
	35. Item tmarsdiep ende Engelants eynd		
	36. Item om Hollant te kennen		
	37. Item Petten		
	38. Item Ketelduyn		
	39. Item Hollant strecket	11,32	7,15
	40. Item Marsdiep ende die hoofden ...		7,16
(7)	41. Item int Marsdiep		
V. DIE MAESE.			
	1. Item die Mase		8,1
	2. Item oost vorn	11,33	8,3
VI. DAT VEERGHAT.			
	1. Item als ghi in dat Veergat		
VII. DIE WIELINGHE WTTE ZEYLEN.			
	1. Item die Wielinge wt te seylen		9,1
(8)	2. ende om die Wielinck te vaten van.		9,2
(9)	3. Item voor die Wielinge		9,3
VIII. DIE WIELINGHE INTE ZEYLEN.			
	1. Item int eerste sinte Katherinen	11,39	
	2. Item als die toorn tot Lijsweghen ..		
(10)	IX. ZEELANDT.		
	1. Item al Zeelants zijde	11,34	11,1
X. VLAENDERS ZIJDE.			
	1. Item al Vlaenders side	11,35	12,1
	2. Ende tegen al die cust van Vlaenderen		12,2
XI. DAT SWIJN.			
	1. Item wildi dat Swijn in laueren	11,36	13,1
	2. ende als ghi wilt seylen in Heysdiep	11,37	12,2
(11)	3. Ende Enchuysen Busen ende dat Swin		13,3

Pag.

Seeb. 1532

XII. DAT CLOCKEDIEP.

1. Als ghi wilt seylen in dat Clockediep 11,38,39 14,1

XIII. DIE LOPINGEVANDEN STROOM
VAN DIE SEYMS LANGHES DIE
CUST VAN BARTANGEN ENDE
VRANCRIJCK.

	1. Item van die Seyms	2,1	18,1
	2. Item bi Heyssant	2,2	
	3. Item van Fontenay	2,3	18,2
	4. Van sinte Mattheus	2,4	18,3
	5. Van die Fore	2,5	18,4
	6. Van Lilebaes	2,6	18,5
	7. Item tot sint Ylgis	2,7	18,6
(12)	8. Van Garnzee	2,9	18,8
	9. Ende te Bertebart	2,10	18,9
	10. Vanden Kiskas	2,11	18,10
	11. Van die cape die haghe	2,12	
	12. Item van Beruliet	2,13	
	13. Van Bieruliet tot Seynhoofde	2,14	18,11
	14. Van Bieruliet tot Struyszaert	2,15	18,12
	15. Van Struyszaert		
	16. Van Diepen	2,16	18,13
	17. Van Keyhan	2,17	18,13
	18. Van Stapels	2,18	18,14
(13)	19. Van Buenen	2,19	18,15
	20. Vanden Nesse	2,20	
	21. Van Wolters lant	2,21	18,16
	22. Van Greuelingen	2,23	18,17
	23. Van Oostende	2,26	18,20
	24. Die wil setten binnen sinte Margrieten	5,36	
	25. Die wil setten van die Bolle	5,37	
	26. Die wil setten onder Tent	{ 5,39 14,35	35,6
	27. Item midden vanden Hoofde [cfr. 30, 5]	{ 2,22 4,18	35,5
	28. Die wil setten onder die Nesse	5,35	34,5
	29. Item voor al die cust van Vlaenderen		

XIV. DIT ZIJN SOMMIGE HAUENEN
VAN PUTOUWEN ENDE BRITA-
NIEN.

- (14) 1. Die dat poorthuys inzeylen wil .....
2. Die in die Kyliazee seylen wil .....
3. Item op dese mercken .....
4. Die biden bosch rijden wil .....
5. Die onder Heys rijden wil .....
6. Die van Heys tot Peculiers .....
- (15) 7. Item Peculiers ende Heys .....

Pag.		Seeb.	1532
	8. Die van Peculiers te Baywaerts.....	7, 1, 34	
	9. Die anden zuytoost side van Boelijn	13, 27	17, 6
	10. Ende van die Peculiers.....	7, 34	

XV. DIE BAYE.

	1. Item als ghi wilt in die Baye.....	13, 28, 29	20, 21
	2. Item die Baye.....	13, 34	20, 23
	3. Die rijden wil onder Boelijn.....	9, 39, 40	23, 11
(16)	4. Die wil setten op dat oost eynde van		
	5. Die van Boelyn wil seylen.....	9, 45	
	6. Item die hoec van sinte Ghindast..	9, 47, 48	
	7. Tusschen Gloylant ende dat eylant.	9, 49	
(17)	8. Die wil seylen in Kanppen.....	9, 50	
	9. Die wil seylen wt Cant.....	9, 51	
	10. Die voor dat Raes van Font. [cfr. 15, 12]		
	11. Die int Raes van Fontenay seilen..	9, 61	
	12. Die int Raes van Fontenay [cfr. 15, 10]		
	13. Item west zuytwest.....		
	14. Item als ghi lauereren.....		
(18)	15. Item die dwars mercken.....		
	16. Item die Fockeniers.....	13, 19	20, 15
	17. Die Beghine.....		
	18. Die Henne.....	13, 17, 18	{15, 11 20, 14
	19. Item sinte Matheus.....	13, 21, 22	17, 1
	20. Item op die Trade.....		
	21. Die bi westen die Venetiers.....		
(19)	22. Item een weynich bi zuyden Koncket		
	23. Die in Blanchhauen rijden wil.....		
	24. Die wil van Blanchhauen noortwaerts		
	25. Die Kemesesse.....		
	26. Item als Heelmanheel.....		
	27. Als ghi lauereren moet.....	13, 14, 15	20, 12
	28. Item noort noortwest van Abbenwrac		
(20)	29. Die in Abbenwrack seilen wil.....	7, 6	19, 2
	30. Die wil setten in Bepalibaes.....		
	31. Die wil seilen tot Westpalen.....	7, 8	
	32. Die wil seilen in sinte Ghindast....	7, 9	
	33. In dese vaerwege sal hi vinden....		
(21)	34. Die wil seilen in Garnzee.....	7, 10	19, 4
	35. Die wil setten voor Sierenborch....	7, 11	19, 5
	36. Item buten dat westeinde.....		
	37. Die wil setten voor die Hockis....	7, 12	19, 6
	38. Die wil setten bi die Kiskas.....	7, 13	19, 7
(22)	39. Item die banck.....	7, 13	19, 7
	40. Die wil setten voor Diepen.....	7, 14	19, 8
	41. Die wil zeylen in die fossen.....	7, 15	
	42. Die wil setten onder die Nesse.....	7, 16	19, 9

Pag.		Seeb.	1532
	XVI. DIT IS DIE GRONDE ENDE DIEPTE VAN BERTANGEN.		
	1. Item een schip	10,1	21,1
	2. Ende die wil zeylen	10,2	21,2
	3. Ende in die enteringe		
	4. Item zijt ghi zuytwest vander Sane	10,3	21,3
(23)	5. Een schip dat is inden zee	10,4,5	21,4
	6. Die is van sinte Helenen	10,6	21,5
	7. Indie zee van Olloen	10,7,8	21,6
	8. Die wil seilen in Rotsiele	10,9,10	21,8,9
	9. Item buten Heys	10,11	21,7
	10. Item die is zuytwest buten Boelijn	10,13-15	21,10
(24)	11. Item zuytwest vanden westhoec		
	12. Buten Boelijn	10,16	
	13. Van Boelijn totter Seyms	10,17	21,11
	14. Die scheiden wil van Boelijn	10,18	21,12
	15. Een schip dat is buten Pleymmercken	10,19,20	21,13,14
	16. Vander Seyms anderhalf mile	10,21	21,15
	17. Een schip dat is zuytwaerts	10,22	22,1
	18. Van die Seyms tot Heyssant	10,23	22,2
(25)	19. Item seuen milen buten Heyssant	10,24	
	20. Inden vaerwech van Heyssant	10,26	22,3
	XVII. HOE DIE GRONT GHEDAEN IS.		
	1. Item wie diept teghens Gloylant	10,27	22,10
	2. Die diept tegens Pleymmercken	10,28	22,9
	3. Die diept tegens Fontenay	10,29	22,8
	4. Die diept tusschen Heyssant	10,30	22,7
	5. Die diept tegens Heyssant	10,32	22,5
	6. Ende en is hi niet seker	10,34	22,6
	7. Ende is hi tusschen Heyssant ende	10,35	22,4
(26)	8. Een schip dat scheydet van Cызarge	10,36	
	9. Item sidi tusschen Heyssant	10,37	22,11
	10. Item sidi ontrent Engelants eynde	10,38	
	11. Item sidi indie selfde zee	10,39	
	12. Item vindi die selfde diepte	10,40	
	13. Item te Bartebart		
(27)	XVIII. BERTANIEN.		
	1. Item sidi aenden cust van Leyone	10,41	
	2. Item op een mijle an Abbewrack	10,42	
	3. Item sidi buiten sint Ylgis		
	4. Item wildi gaen vanden Kiskas		
	5. Item wilt ghi laueren . . . Abbewrac		
	6. Item wilt ghi laueren . . . Lilebaes		
	7. Item op die Draghenes		
	XIX. DIE COERTS VANDER KILIAEDS.		
	1. Die coerts vander Kyliaeds		

68 DIE CAERTE VANDER ZEE (1541). XIX—XXI.

Pag.		Seeb.	1532
(28)	2. Boelijn leyt van Heys	9,36	23,9
	3. Die coerts van Boelijn.....	9,44	23,15
	4. Fontenay leyt.....	13,24	{ 17,3 20,17
	5. Westpalen leyt.....	9,66	20,3
	6. Sint Ylgis leyt.....	9,67	20,4
	7. Garnzee leyt.....	13,9	15,5
	8. Die Kiskas leyt van Westpalen.....		
	9. Die Kiskas leyt van die Fore.....		
	10. Beruliet leyt.....	9,73	20,6
	11. Seynhoofde leit.....	9,75	20,7
	12. Item die rudsen		
	13. Wolters lant leit.....		
	14. Van Wolters lant.....		
(29)	15. Die cust van Vlaenderen		
	16. Goutstaert leyt.....	13,43	31,6,13
	17. Poortlant leyt.....		32,11
	18. Beuesier leyt.....		

XX. DIE STRECKINGE VAN DIE CUST
VAN PORTINGALE ENDE VAN
SPANGIEN.

	1. Item die hoec van Farum		
	2. Die cape te Vincent	9,10	
	3. Die cape te Pitsiers		
	4. Die cape van Roxent		24,31
	5. Die Berlinx		24,31
	6. Die cape te Finisterre.....		24,26
	7. Die enteringe van Bayonen.....		24,31
	8. Die eylanden van Bayonen.....		
	9. Die enteringe van Morys		
(30)	10. Die cape te Coriane		
	11. Cyzarge leyt.....	9,18	24,13
	12. Die cape prior leyt.....	9,19	24,14
	13. Die hauen van Frole	9,21	24,15
	14. Ortegier leyt.....	9,20	24,18
	15. Ortegier ende Brayeres	9,22	24,19
	16. Dat eylant van Cypriaen		
	17. Die enteringe van Rijbadeus.....		
	18. Die rudsen van Gossam		

XXI. MASSISACHO.

	1. Massisacho leyt.....		
	2. Dye hoec van Figuer		
	3. Die hoecst van Bayoen		
	4. Arkasoen leyt.....		
(31)	5. Die sane van Bordeus		
	6. Dat poorthuys leyt.....		

Pag.		Seeb.	1532
	XXII. DIT ZIJN COERTSEN DWARS OUER DIE ZEE.		
	1. Item die cape te clare		25,1
	2. Die toren van Wateruoort		25,2
	3. Die cape Veyo in Yerlant		25,3
	4. Sellay leyt van Cyzargen		25,4
	5. Heyssant leyt van Cyzarge		25,5
	6. Die cape te Coriane ende Lyszaert .		25,6
	7. Die Seyms ende die hauen		25,7
	8. Die Pleymercken leyt		25,8
	9. Musehol leyt		25,9
(32)	10. Fontenay leyt		25,10
	11. Groye leyt		25,11
	12. Boelijn leyt		25,12
	13. Item vijf mijlen		
	14. Item sint Ylgis		
	15. Ende als ghi zijt		
(33)	16. Als ghi van Goutstaert		
	17. Als ghi zijt van Heyssant n. te w...		
(34)	18. Als ghi sijt van Heyssant n. w. te n.		
	19. Als ghi sijt van Heyssant n. w. te w.		
	20. Als ghi zijt van Heyssant w. te n...		
	21. Ende als ghi sijt westwärts van H..		
(35)	22. Als ghi zijt van Heyssant z. te w...		
	XXIII. DIT SIJN DIE GETIJDEN VAN PORTINGALE SPANGEN ENDE VRANCKRIJCK.		
	1. Item tot Calismalis	1,1	
	2. Tot sinte Lucas	1,2	
	3. Item al die cust van Spangen	1,3, 4	24, 2, 3
	4. Item in de riuier van Bordeus	1, 2, 3	{ 23, 20 24, 3
	5. Item in dat raes van Fontenay	{ 1, 5 13, 23	17, 2 20, 17 15, 9
(36)	6. Tot sinte Matheus	1, 6	
	7. Item an die Fore	1, 7	
	8. Item tot Abbenwrack	1, 8	
	9. Item anden Bepalibaes	1, 10	
	10. Item twe mijlen buten Heyssant	1, 11	
	11. Inden rechten vaerwech		
	12. Item seuen mijlen buten Lilebaes ..	1, 12	
	13. Item voor Merwanen	1, 13	
	14. Tot sint Ylgis	1, 14	
	15. Item voor dat eylant van Brijack ...	1, 15	
	16. Ende van Brijack	1, 15	
	17. Ende buten inden vaerwech	1, 15	
	18. Item van Roketuwes	1, 16	
(37)	19. Item van Garnzee	1, 17	

70 DIE CAERTE VANDER ZEE (1541). XXIII—XVI.

Pag.		Seeb.	1532
	20. Item tusschen Kiskas	1,19	
	21. Item van Beruliet	1,21	
	22. Item van die Hockis	1,23	
	23. Item die Seyne		
	24. Van Struyszaert tot Keyhan	1,25	
	25. Item tot Keyhan	1,26	
	26. In Buenen ende tot Calis	1,27	
XXIV. WOLTERSLANDE.			
	1. Van Wolterslande	1,28	
	2. Ende van daer tot Blanckenburch ..	1,28	
	3. Int Swijn	1,28	
(38)	XXV. DIT ZIJN DIE HAUENEN LANGHES DIE CUSTEN VAN SPANGHEN ENDE VAN PORTINGALE.		
	1. Item die wil seylen in Rijbedeus ...	8,1	24,1
	2. Van Rijbedeus	8,2	24,4
	3. Item van Viuiers		24,5
	4. Vanden oost side van Ortegier		24,6
	5. Van Ortegier		24,7
(39)	XXVI. DIE CAPE PRIOR.		
	1. Alsmen is noort noortoost		24,8
	2. Item dat vlack eynde		24,9
	3. Als ghi zijt van die cape Prior		24,10
	4. Als ghi wilt seylen		24,11
(40)	5. Die wil seylen in die Croongen ...	8,3	24,12
(41)	6. Item Cызarge		24,16
	7. Die wil seylen in Monsy	8,5	24,17
	8. Die in Monsy seylen wil	8,6	24,20
	9. Item daer leyt een legge	8,7	24,21
	10. Ende die wil seylen in Monsy	8,7, 8	24,22
(42)	11. Die wil onder Finisterre leggen		24,23
	12. Item een half mile bezuyden		24,24
	13. Van Finisterre zuitoost		24,25
	14. Die wil seylen in Morys	8,9	24,27
(43)	15. Die wil seylen in Pontuedere	8,10	24,28
	16. Die wil van bi noorden in seylen ..		24,29
	17. De wter zee comt		24,30
(44)	18. Die wil seylen in Bayone	8,12	24,33
	19. Item daer leggen	8,13	24,34
	20. Item .xiiij, mijlen bi zuyden		24,35
	21. Item die riuier van Poortspoort		24,36
	22. Item acht mijlen		24,37
	23. Item die hauen van Feer		24,38
(45)	24. Item .vij. milen		24,39, 40
	25. Die setten wil onder die Berlinx ...	8,14	24,41
	26. Suyt zuytoost van die Berlinx		24,42

DIE CAERTE VANDER ZEE (1541). XXVI—XXIX. 71

Pag.		Seeb.	1532
	27. Van Kaskalis oostwert	8,15	24,43
	28. Sinte Katerinen kerc		24,44
(46)	29. Die wil seylen in dat grote diep....	8,16,17	24,45
	30. Die voor die vischmarct		24,46
	31. Item een steen werp bi zuyden	8,17,18	24,47
	32. Die wil seylen tot sint Vues	8,19	24,48
(47)	33. Die wil setten onder die cape	8,20	24,49
	34. Die wil seylen tot sinte Lucas	8,21	24,50
	35. Item bi westen sinte Lucas	8,22	24,51
	36. Die wil setten tot Calismalis	8,23,24	24,52
XXVII. DIE SIJN DIE GHETIJDEN			
(48)	LANGES DIE CUST VAN		
	YERLANT ENDE ENGHE-		
	LANT.		
	1. Item in Yerlant	3,1	
	2. In die Golzee van Gallis	3,2	
	3. Int lant van Loday	3,3,4	
	4. In Sellay	3,6	27,1
	5. In Musehol	3,7,8	28,2
	6. Tegens Vaelmuyden		
	7. Tegens Pleymuyden		
	8. In Vawijc in Pleymuyden	3,9	{ 29,2 30,1 31,1
	9. Van Dortmuyden	3,10	
	10. Tegens Poortlant	3,11	32,3
XXVIII. POORTLANT.			
(49)	1. Int raes van Poortlant	3,12	32,4
	2. Aen die naelde van Wicht	3,13	33,1
	3. Item die vloet stroom		
	4. Tot Kalkersoorde	3,14	33,2
	5. Van Wicht tot Beuesier	3,15	33,16
	6. In die camer Winckel zee	3,17	34,1
	7. In die rede vander Nesse	3,18	34,2
	8. Vander Nesse tot Rommenie	3,19	34,3
	9. Inden vaerwech ende int middel ...	13,2	{ 15,1 35,2
	10. Item tot Doueren	3,20	35,1
XXIX. DIE LOPINGHE VANDER STROO-			
MEN VAN YERLANDT ENDE			
ENGHELANDT.			
(50)	1. Item vander cape van Dorsey	4,5	
	2. Van Dorsey	4,6	
	3. Van die cape te Clare	4,7	
	4. Van die cape van Yerlant	4,1	
	5. Van Loday	4,3	

72 DIE CAERTE VANDER ZEE (1541). XXIX—XXXI.

Pag.		Seeb.	1532
	6. Van miluoorde.....	4,4	
	7. In die middel vanden Golzee.....	4,4	
	8. In die Caniele van Brustou.....	4,2	
	9. Van Sellay tot Lyszaert.....	4,8	27,3
	10. Van Sellay tot Engelants eynde ..	4,9	
	11. Van die cape tot Engelants eynde ..	4,10	
	12. Van Lyzaert tot Goutstaert.....	4,11	
	13. Item midden inden Caniele.....		
(51)	14. Van Goutstaert tot Poortlant.....	4,12	31,2
	15. Tegens Dortmuden.....		

XXX. POORTLANT.

	1. Item binnen tot Poortlant.....	4,13	31,3
	2. Van Poortlant tot Wicht.....	4,14	32,6
	3. Van Wicht tot Beuesier.....	4,15	33,11
	4. Vander Nesse tot Doueren.....	4,17	
	5. In die hoofden [cfr. 13,27].....	{ 2,22 4,18	35,5
	6. Van sinte Margrieten.....	4,19	
	7. Van die cape te clare.....		

XXXI. DIT SIJN DIE HAUENEN LANGES DEN WESTCUST VAN ENGHELANT.

	1. Item van Beuesier [cfr. 33,2,14].....		33,26
	2. Van die Nesse westwaert.....	5,34	34,4
(52)	3. Item die rijden wil onder Beuesier ..	5,32	33,17
	4. Die dat oost eynde van Wicht.....	5,30	33,6
	5. In dat oost eynde van Wicht.....		
	6. Die dat west eynde van Wicht.....	5,27	33,3
(53)	7. Ende die wil setten onder den singel	5,28,29	33,4,5
	8. Die wil setten buten sint Andries lant	5,26	32,12
	9. Die wil setten bi Poortlant.....	5,25	32,8
	10. Item ses milen bi westen Poortlant ..	5,1	
	11. Die wil setten biden hoeck.....	5,24	31,9
	12. Die wil seylen in Dortmuyden.....	5,23	31,10
(54)	13. Die wil setten onder Goutstaert ..	5,22	31,4
	14. Bi westen Goutstaert.....	5,19	30,2
	15. Die wil seylen int ooster Conueers ..	5,20	30,3
	16. Bi west Pleymuyden.....	5,5	30,4
(55)	17. Die wil setten onder Rammeshoof .	5,21	
	18. Item vier mijlen westwaert.....	5,7	29,7
	19. Item ij. mijlen bi westen Louwen...	5,6	29,7
	20. Item Vawijc.....	5,6,10	29,4
	21. Die in Vawijck seylen wil.....	5,6,10	
(56)	22. Item daer leyt een dorp.....		
	23. Item die hauen stretch.....		
(57)	24. Item die buten setten wil.....	5,10	29,5
	25. Die hauen van Vawijck.....	5,8	

DIE CAERTE VANDER ZEE (1541). XXXI—XXXIII. 73

Pag-		Seeb.	1532
	26. Die wil zeylen in Vaelmuyden	5,9	28,3
	27. Die wil seylen in Hiluorden	5,16	
	28. Die wil setten in die rede	5,15	27,7
	29. Die wil seylen in die hauen	5,14	27,2

(58) XXXII. DIE DIEPTE LANGHES ENGHE-
LANT.

	1. Item die cust van Vlaenderen		35,4
	2. Tusschen Doueren ende Wolters lant		35,4
	3. Ende een half mile		34,7
	4. Tusschen Winckelzee ende pickerdien		34,7
	5. Item onder Ouderzeel		34,7
	6. Item in die Caniele		33,18
	7. Tusschen Beuesier ende Seynhoofde		33,12
	8. Tusschen Wicht ende Beuesier		33,12
	9. Ende drie milen buten Wicht		
	10. Item van Beruliet		
(59)	11. Biden eylande Reneueer		32,10
	12. Tusschen Poortlant ende Kiskas		31,7
	13. Item een kenning		
	14. In die zee Goutstaert		31,8
	15. Item zuytwaert van dat hoge lant		28,4
	16. Item .v. of ses milen		30,5
	17. Item .x. of .xi. milen		
	18. Tusschen Dortmuyden ende sint Ylgis		
(60)	19. Tusschen Lijzaert ende Goutstaert		6,9
	20. Tusschen Vawije ende Westpalen		
	21. Tusschen den eylande van Loday		
	22. Item .x. mijlen zuytoost		
	23. Van Miluorden		
	24. Tegens tsant van Miluorden		
	25. Vanden eylande van Salteys		
	26. Item diepet ghi		
	27. Item zuytwaert van Dorsey		

XXXIII. DIE STRECKINGHE VAN
ENGHELANT.

	1. Item die hoeck van dye Nesse	6,54	33,8
(61)	2. Beuesier leyt van die hoec [cfr. 31,1]		33,26
	3. Wolfershorn leyt van Beuesier		33,25
	4. Item die cust		
	5. Poortlant leyt van Wicht	6,50	
	6. Die hauen van Dortmuyden		
	7. Goutstaert leyt van Poortlant	6,48	32,1
	8. Pleymuyden leyt van Goutstaert	6,44	
	9. Dodeman leyt van Pleymuyden	6,43	
	10. Lizaert leyt van Goutstaert		
	11. Engelants eynde leyt van Lizaert	6,38	

74 DIE CAERTE VANDER ZEE (1541). XXXIII—XXXV.

Pag.		Seeb.	1532
	12. Sellay leyt van Lizaert west.....	6,37	27,4
	13. Sellay leyt van Engelants eynde....	6,35	
	14. Item het is vanden hoec van Doueren		33,26
	15. Het is van Beuesier tot Wolfershorn		33,25
	16. Van Wolfers horn tot Poortlant.....		32,2
	17. Van Poortlant tot Goutstaert.....	6,48	
	18. Van Goutstaert tot Lizaert.....		
	19. Van Lizaert tot Sellay.....	6,37	27,4
	20. Van Lizaert tot Engelants eynde....	6,38	
	21. Van Engelants eynde tot Sellay....	6,35	
	22. Vijf mijlen zijn hier gerekent.....		26,12

XXXIV. DIE STRECKINGE ONTRENT
ENGELANTS EYNDE ENDE
VAN YERLANDT.

	1. Item dat eylant van Loday.....	6,21	
	2. Wateruoort leyt van Sellay.....	6,19	
(62)	3. Die hauen van Wateruoort.....	6,20	
	4. Die hauen van kerck.....	6,18	
	5. Die cape te Clare.....	6,11,12	
	6. Die eylande van Salteys.....	6,14	
	7. Dat eylant van Dorsey.....	6,10	
	8. Dat eylant van Blaskey.....		
	9. Die cape Strouuen.....		
	10. Nota bene. Vijf mijlen.....		

XXXV. DITSIJN DIE COERTSEN ENDE
STRECKINGHEN ENDE TIJ-
DEN LANGES DIE NOORTCUST
VAN ENGELANT.

	1. Item int eerst van tende van Engelant		
	2. Van Dernues tot Oerfernes.....		
	3. Item van Oerfernes tot Leytstaf.....		
	4. Item van Leytstaf tot Germuyen....		
(63)	5. Item van Germuyen tot Winterduyn		
	6. Van Winterduyn tot die Schilt.....		
	7. Item van die Schilt na die Hommer		
	8. Item van die Schilt na Vlamburger.		
	9. Item van die Hommer na Thoof....		
	10. Item van Thoof tot Vijlo.....		
	11. Item van Vijlo tot Schaerdenborch..		
	12. Item van Schaerdenborch tot Wytbij		
	13. Tusschen Scaerdenborch ende Wytbi		
	14. Item van Wytbij tot die Tees.....		
	15. Item die Tees leyt bi Hertepoel....		
	16. Item van Hertepoel na Tynmuyen..		
	17. Item van Roebenhoeds bay.....		

- (64) XXXVI. HIER BEGHINT HOE MEN
IN NOORWEGHEN SEYLEN
SAL.
1. Item waert sake dat een man.....	36, 1
2. Item waert sake dat ghi dat wester gat	36, 2
3. Item waert sake dat ghi in Scheresont	36, 3
4. Item wilt ghi in Hessenessen.....	36, 4
(65) 5. Ende waer dat sake dat ghi Maerdo	36, 5
6. Item waert sake dat ghi in Caluesont	36, 6

XXXVII. DIT IS TE SEYLEN IN DAT
WESTERGAT.

1. Item dat wester gat van Vleckero...	
2. Item een mijl bi westen Hesnis ...	
(66) 3. Item een half mijl bi oosten Hamersont	
4. Item een half mijl bi oosten kercfuert	
5. Item als die drommels noortwest ...	
6. Een mijl bi oosten Maerdo.....	
7. Item een mijl bi oosten Ossefurt ...	
8. Als die Drommels ontrent west.....	
(67) 9. Item die wester Santfuert.....	
10. Item een weynich biw. dat Jofferlant	
11. Tusschen dat Joffer lant ende	
12. Die wil seylen in Langesont.....	
13. Van Verdero na dat Soenwater	
14. Van Verdero noortoost ten noorden.	
(68) 15. Item van Verdero noortoost	
16. Item een groot stuc buyten die Susters	
17. Item Masterlant leyt van Schagen ..	
18. Item .vi. mijlen bi oosten Maesterlant	
19. Item twe milen bi oosten Winne ...	
(69) 20. Item van Schaghen tot Waertsberghen	
21. Item van Lesou tot Waertsbergen...	
22. Item tusschen Schagen ende Lesou.	
23. Item buyten Schagen en is gheen..	
24. Tusschen Lesou ende Anout.....	
25. Item neuen Waertsbergen	
26. Item van Falkenburch	
27. Item tusschen Anout ende Col	
28. Tusschen Anout ende Zeelant	
(70) 29. Item noortoost ten noorden	
30. Van Anout tot Waersberghen noortoost	
31. Item als Anout is van v zuyt zuytwest	
32. Tusschen Anout ende Lesou.....	
33. Onder dat noort eynde van Anout..	
34. Die wil seylen in Waersbergen.....	
35. Lesou stret zuyt ende noort.....	
(71) 36. Item noort ten oosten van Nijdinc..	
37. Item zuydt zuytwest van der nues..	

Pag.	Seeb.	1532
XXXVIII. VANDEN SWINE OOST- WAERT.		
	1. Item Walgeren ende Schutenes.....	12,2 37,1
	2. Item Walgeren ende der Nose.....	12,1 37,2
	3. Item der Nose ende Bornrif.....	{ 7,13 37,3
	4. Der Nose ende dat Fart.....	37,4
	5. Item der Nose ende Holms.....	37,5
(72)	6. Goetsche sandt leyt van Walgeren..	37,6
	7. Hollant strecket noort noortoost....	37,7
	8. Item waert sake dat een man.....	37,8
	9. Van die Haken tot Bornrif.....	37,9
	10. Wangerooghe leyt van Bornrif.....	37,10
	11. Heylige lant leyt van Wangherooghe.	37,11
	12. Item die banck is .xxij. mijlen breet.	12,4 37,13
	13. Item dat Rif strect van Jutlant.....	37,14
	14. Bouen Bergen leyt van Heylighelant.	37,15
	15. Van bouen Berghen tot die Holme..	37,16
(73)	16. Bouenbergen is een vlacke langan..	
	17. Dat Rif strect.....	
	18. Van die Holme tot Robeknuyt.....	37,17
	19. Van Robbeknuyt totten Hertshals...	37,18
	20. Van Hertshals tot Schagen.....	37,19
	21. Item Schagen is een leech duylich.	37,20
	22. Item Schager rif.....	37,21
	23. Van dat west eynde van Lesou.....	37,22
	24. Lesou is een leech slecht lant.....	37,23
	25. Col is een hooch lant.....	37,24
	26. Der nues leyt van schagen.....	37,25
	27. Verdero leyt van Schagen.....	37,26
	28. Item Maestrant leyt van Schagen...	12,3 37,27
(74)	29. Nyding leyt van Maestrant.....	37,28
	30. Waertsbergen leyt van Nyding.....	37,29
	31. Col leyt van Waertsbergen.....	37,30
	32. Breetoe is een hoge berch.....	37,31
	33. Waertsberghen staet oft een wtclip..	37,32
	34. Iten die noortwaert van Calis.....	12,5 37,33
	35. Van Schagen tot Lesou.....	12,7 37,34
	36. Als ghi van Schagen af scheyt.....	37,35
	37. Van Lesou tot Aenout.....	12,8 37,36
	38. Van Aenout binnen Colle.....	12,9 37,37
	39. Aenout ende Colle leggen.....	12,9 37,38
	40. Item die Swynebode.....	12,11 37,39
(75)	41. Lappesant leyt een stuc.....	12,12 37,40
	42. Col ende Elsincvre.....	37,41
	43. Van Lappesande tot Elsincburch....	37,42
	44. Van Elsincvre tot dat Reefhol.....	37,43
	45. Van Draker tot Valsterbode.....	12,14,15 37,44

DIE CAERTE VANDER ZEE (1541). XXXIX—XLII. 77

Pag.		Seeb.	1532
	XXXIX. DAT COERTS NA DANTSICK.		
	1. Item van Valsterbode reue	12, 16	38, 1
	2. Item langes Borneholm	12, 17	38, 2
	3. Van Borneholm tot Reuecolle	12, 18	38, 3
	4. Van Reuecolle tot Rijssehoofde	12, 19	38, 4
	5. van Rijssehoofde tot Aexsters nesse	12, 20	38, 5
	6. Van Aexsters nes tot Vuernoorde	12, 21	38, 5
	7. Van Vuernoorde tot Heel	12, 22	38, 6
	8. Item van Heele voor die Wissel	12, 23	38, 8
	XL. DIT IS NA RIJGHE TE SEYLEN.		
	1. Item Resehoofde tot Domenes	12, 24	39, 1
	2. Item van Ruyne totten meylande		39, 3
	3. Van Kina tot Sorcholm		39, 4
(76)	4. Van Sorcholm tot Perno		39, 5
	5. Van Bortholm na Rijge		
	6. Van Suderoort tot Kaerls oe	12, 44	39, 8
	7. Die Oostergaerde leyt		39, 10
	8. Van Bortholm tot Gotlant	12, 25	39, 11
	9. Van Homburch tot Derwinda	12, 26	39, 12
	10. Tusschen Luseroort ende Domenes	12, 28	39, 13
	11. Dat coerts tusscen Domenes ende	12, 29	39, 14
	12. ende Rune moechdi om seilen		39, 15
	13. van Derwinda tot Domenes		39, 16
	XLI. VAN REUEL TOT GOTLANT.		
	1. Inden eersten van Reuel tot Roech	12, 30	40, 1
	2. ende .vi. bet tot odisholme	12, 31	40, 2
	3. ende .vi. tot Sibenesse	12, 32	40, 3
	4. ende .v. tot dageroort	12, 33	40, 4
	5. ende .xviiij. weken zees tot Gotsche	12, 34	40, 5
	6. van daer .vij. weken zees tot Wisbi	12, 35	40, 6
	7. ende van daer .vij. weken zees tot	12, 36	40, 7
	8. van Sudernodden .vi. weken zees totten	12, 37	40, 8
	9. ende .xiiiij. weken zees tot bornholme	12, 37	40, 9
	10. Ende neemt die coerts vanden Nergen	12, 38	40, 10
	11. ende van der zuytwest ten zuydenwaert	12, 39, 40	40, 11
(77)	12. ende van kaerls oe zuytwest tot	12, 40	40, 12
	13. ende van daer zuytwest na Bortholme	12, 40	40, 13
	14. ende gotschen sande moechdi rumen	12, 41	40, 14
	15. om kaerls oe dat wterste vanden lande	12, 41	40, 15
	16. Item als ghi wilt seilen int Santwick		40, 16
	XLII. BI NOORDEN GOTLANT OM NA REUEL.		
	1. Item van Bortholme na den clippen	12, 42	41, 1
	2. Item van kaerls oe tot Wisbi	12, 45	41, 2
	3. Item wisbi tot gotsen sande	12, 46	41, 3
	4. Item gotschen sande tot dageroort	12, 47	41, 4

78 DIE CAERTE VANDER ZEE (1541). XLII—XLIII.

Pag.	Seeb.	1532
	5. Item bezuyden Gotlant toe.....	
	6. Item van dageroort tot sibernesse... 12,48	41,5
	7. ende van Sibernesse tot Odisholme . 12,48	41,6
	8. van Odisholme tot Roge..... 12,49	41,7
	9. Item Roge tot Nargen 12,49	41,8
	10. Item van Nargen tot Reuele 12,50	41,9

XLIII. DIT IS DIE-COERTS DOOR DIE
BELT.

(78)	1. Item van die trauen tot fermeren ...	42,1
	2. Item Stabuy is lanck	42,2
	3. Item van Stabuy tot langelant	42,3
	4. Item Langesant is lanc	42,4
	5. Item van langesant tot sproe	42,5
	6. Item van Sproe tot Ryns.....	42,6
	7. Item van Ryns tot Rijssonesse	(42,7)
	8. Item van Rijssonisse tot syroe	(42,8)
	9. Item van Syroe tot steenshoofft	(42,9)
	10. Item van Steenshoofft tot Sebuy ...	(42,10)
(79)	11. Item van Sebuy tot schagen	(42,11)

LIJST VAN PLAATSNAMEN

IN DE LEESKAARTBOEKEN VAN

1532, 1540 EN 1541.

- Aarstersnesse v. Aexstersnes.
- Abbefuert [*Helleford?* Op de kaart van Joris Carolus (1634) is A. een stad, die het naast overeenkomt met Kragerø]. 1541: 37, 11.
- Abewrack, Abbewrack, Abbenwreck [*Aber-Wrach*]. 1532: 19, 2; 20, 3. — 1541: 15, 28, 29; 16, 19; 18, 2, 5; 23, 8.
- Abtstoren, Abstoorn [in *Middelburg*]. 1532: 9, 1, 2. — 1541: 7, 1, 2.
- S. Aelbert, Albert. 1532: 37, 8. — 1541: 38, 8.
- Aenholt, Aenout v. Anholt.
- Aersters v. Aexstersnes.
- Aertholm [*Ertholmene*]. 1532: 39, 6.
- Aexstersnes, Aarstersnesse, Aersters [*Heisternes*]. 1532: 38, 5, 6. — 1541: 39, 5, 6.
- Alderney*. Aldernay, 1541: 13, 11; 32, 11. Alrena, 1532: 15, 3, 4. Renui, 1532: 32, 7, 10, 13. Reneueer, 1541: 32, 11, 12. Rennewar, 1541: 13, 11. Ronnewij, 1532: 20, 6.
- Allone v. Olloen.
- Almerdorp [= *der Does*, Noordholland]. 1540: 27, 28.
- Alrena v. *Alderney*.
- Amelant. 1541: 4, 23—26.
- Ameren [*Amrum*]. 1541: 1, 1.
- Amstelredam [*Amsterdam*]. 1540: 1, 3, 43.
- S. Andries kercke. 1532: 1, 1.
- S. Andries lant [*Purbeck*]. 1532: 32, 12. — 1541: 31, 8.
- Anholt, Aenholt, Aenout, Anout [*Anholt*]. 1532: 37, 23, 36—38, 44. — 1541: 37, 24, 27, 28, 30—33; 38, 24, 37—39, 45.
- S. Anthonis kercke. 1532: 24, 12. — 1541: 26, 5.
- Arenburch [*Aardenburg*]. 1532: 9, 1, 2. — 1541: 7, 1, 2.
- Arinbastiers v. Armborstiers.
- Arkanien v. Orkanie.
- Arkasoen [*Arcachon*]. 1541: 21, 4, 5.
- Armborstiers, Arinbastiers [*Abbaye de Noirmoutiers*, cfr. Seebuch pag. XXII, Note⁴]). 1532: 23, 6. — 1541: 14, 6, 8.
- Arom [*Arum*]. 1540: 15.

- Baerdse van Allone, Baerdzee van Olloen [*Barches d'Olonne*]. 1532: 21, 8; 23, 4, 7. — 1541: 16, 8.
 Baers [*Bjørnø*]. 1541: 37, 12.
 Baertsche, Bartsche side [*Bretagne*]. 1532: 22, 11. — 1541: 17, 9.
 Baione v. Bayone.
 Baltrom. 1541: 4, 11.
 Banck [*Doggersbank*]. 1532: 37, 13. — 1541: 38, 12.
 Barchuliet v. *Barfleur*.
 Bardeus v. Bordeus.
Barfleur. Barchuliet, 1532: 20, 6; 31, 14; 32, 5; 33, 13. Berchuliet, 1532: 33, 22. Berchvliet, 1532: 18, 10—12. Beruliet, 1541: 13, 10, 12; 15, 36; 19, 10, 11; 23, 21; 32, 10. Bieruliet, 1541: 13, 13, 14.
 Baring. 1532: 24, 6. Cfr. Karing.
 Barlinx v. Berlinx.
 Bartangen, Bartanien v. *Bretagne*.
 Bartebart v. Bertebart.
 Bartram v. Bertram.
 Bartsche side v. Baertsche side.
 Bast. 1532: 26, 1.
Batz [*Ile de B.*] Bespalibaes, 1541: 15, 30; 23, 9. Lilebaes, 1541: 13, 5, 6; 17, 9; 18, 6; 23, 9, 10. Lilibaes, 1532: 22, 11. Liliban, 1532: 18, 4. Lilliban, 1532: 18, 5. Westpalen, 1532: 15, 5—7; 20, 3, 4; 33, 7. — 1541: 13, 5; 15, 31; 18, 1; 19, 5—8; 23, 9; 32, 20.
 Baye [*Baie de Bourgneuf*]. 1532: 20, 21, 23; 23, 5. — 1541: 14, 8, 9; 15; 15, 1, 2.
 Bayonen, Bayoen [*Bayonne*]. 1532: 20, 22. — 1541: 21, 3, 4.
 Bayone, Bayonen, Baione, Baionen, Bayoen [*Bayona of Cies* (eiland)]. 1532: 24, 29—31, 33, 35. — 1541: 20, 7, 8; 26, 16—18, 20.
 Bayone, Baione [*Bayona* (stad)]. 1532: 24, 33. — 1541: 26, 18.
 Beghine. 1541: 15, 17.
Belle-Ile. Bollin, Bollijn, Bollyn, 1532: 17, 6; 20, 20; 21, 9—12; 23, 9—12, 14, 15; 25, 12. Boelijn, Boelyn, Bolijn, 1541: 14, 9; 15, 3—5; 16, 8, 10—14; 19, 2, 3; 22, 12.
 Belt [*Store Bælt*]. 1532: 42. — 1541: 37, 28, 32; 43.
 Berchuliet, Berchvliet v. *Barfleur*.
 Berlinx, Barlinx [*Berlengas*]. 1532: 24, 26, 31, 41, 42. — 1541: 20, 5—7; 26, 25, 26.
 Bertangen, Bertanien v. *Bretagne*.
 Bertebart, Bartebart [door verkeerde lezing ontstaan uit »bort an bort« (boord aan boord), cfr. Seeb. 2, 10; 10, 40. Zie »Tijdschrift v. boek- en bibliotheekwezen« 1908 p. 258]. 1541: 13, 9; 17, 13; 18, 1.
 Bertoy. 1541: 23, 25.
 Bertram, Bartram [*Anse de Bertheaume*]. 1532: 15, 11; 20, 14. 1541: 15, 18.
 Beruliet v. *Barfleur*.

- Berwick. 1532: 26, 2.
 Bepalibaes v. *Batz*.
 Beuesier [*Beachy Head*]. 1532: 33, 10, 11, 16—18, 20, 22, 23, 25, 26;
 34, 4, 6, 7. — 1541: 19, 18; 28, 5; 30, 3; 31, 1—3; 32, 6—8; 33, 2,
 3, 14, 15.
 Bieruliet v. *Barfleur*.
 Bischopsboden [*Bispen*]. 1532: 36, 1. — 1541: 36, 1.
 Blanckemongis, Blancmongijs, Blancmungis [*Moines
 noirs*]. 1532: 15, 11; 20, 2. — 1541: 15, 18, 21.
 Blanckenborch, Blanckenburch [*Blankenberge*]. 1532:
 14, 1. — 1541: 8, 1; 12, 1; 24, 2.
 Blanckene [*Blakeney*]. 1532: 26, 7.
 Blanckert [*Raz Blanchart*]. 1541: 13, 11.
 Blancxhauen [*Baie de Blancsablou*]. 1541: 15, 23, 24; 22, 16.
 Blaskey [*Blaskets-Islands*]. 1541: 34, 8, 9.
 Blededones [*Ons*]. 1532: 24, 28. — 1541: 26, 15.
 Bocbalige. 1532: 7, 19.
 Bockberch. 1541: 15, 15.
 Boelijn, Boelyn v. *Belle-Ile*.
 Boelswaert [*Bolsward*]. 1540: 13, 17, 18, 24.
 Boesche [*Boschplaat*, tusschen Schiermonikoog en Rottum].
 1540: 23. — 1541: 4, 21.
 Bolijn, Bollijn, Bollin, Bollyn v. *Belle-Ile*.
 Bolle. 1541: 13, 25.
 Booskayen, Bosschayen [*Biscaya*]. 1532: 24, 29. — 1541: 20, 15.
 Borchom, Borckom, Borckum. 1532: 5, 1. — 1541: 4, 14—18.
 Bordeaux, Bardeus [*Bordeaux*]. 1532: 21; 21, 1—3; 23; 23,
 1, 2, 20; 24, 2, 3. — 1541: 16, 1, 2, 4; 21, 5, 6; 23, 4.
 Boornerijf v. Bornrif.
Bornholm. Bornholme, Borneholm, Bortholm. 1532: 38,
 1—3; 39, 6, 11; 40, 9, 13; 41, 1. — 1541: 39, 1—3; 40, 5, 8; 41, 9, 13;
 42, 1.
 Bornrif, Boornerijf. 1532: 3, 1; 7, 13; 37, 3, 9, 10. — 1541: 3, 1;
 38, 3, 9, 10.
 Borsken. 1541: 4, 12.
 Bosschayen v. Booschayen.
 Botre [*Punta Bucra*]. 1532: 24, 20. — 1541: 26, 8.
 Bouenberghen [*Bovbjerg*]. 1532: 2; 2, 1; 37, 15, 16. — 1541:
 2; 2, 1; 38, 14—17.
Boulogne. Bouen, 1532: 18, 14, 15; 20, 9. Buenen, 1541: 13, 18, 19;
 23, 26.
 S. Brandarius [op Westerschelling, eiland Terschelling].
 1541: 4, 27.
 Brayeres. 1541: 20, 15.
 Breetoe [*Brattö* binnen Marstrand; Waghenaer: Britto].
 1532: 37, 31. — 1541: 38, 32.
 Breetsondt, Bresont [*Iroise*]. 1532: 16; 16, 1; 18, 1; 20, 16. —
 1541: 13, 1.
 Bresant. 1540: 13.

- Bretagne*. Bartangen, Bartanien, Bertangen, Bertanien, Britanien. 1532: 15; 18; 19; 20; 20,22; 23,21. — 1541: 13; 14; 16; 18; 23,3.
- Briel. 1532: 8,2.
- Brijach, Brijack [*Bréhat*]. 1532: 18,7. — 1541: 23,15,16.
- Broers. 1541: 24,1.
- Brunsbüttel. 1532: 4,9. — 1541: 4,7.
- Brustou [*Bristol*]. 1541: 27,3; 29,8.
- Brustwater. 1541: 15,17.
- Brye [*Berry-Head*]. 1541: 31,10.
- Buinen v. *Boulogne*.
- Burchsant. 1540: 35.
- Busen. 1532: 13,3. — 1541: 11,3.
- Butson cfr. Gossam.
- Buttersant. 1532: 4,9. — 1541: 4,7.
- Butterton. 1532: 4,9. — 1541: 4,7.
- Caesehoec. 1532: 7,6. — 1540: 19,20,24,25.
- Calf v. Kalf.
- Calis [*Calais*]. 1532: 37,33. — 1541: 23,26; 28,34.
- Calismalis [*Cadiz*]. 1532: 24,52. — 1541: 23,1; 26,36.
- Caluesont [*Store Kalfsund* buiten *Göteborg*]. 1532: 36,6. — 1541: 36,6.
- Camer [*Camber*]. 1532: 34; 34,1,4,7-9. — 1541: 28,6; 31,2.
- Canal. Caneel, Canneel. 1532: 22,4,5; 31,8; 32,3,10; 33,12,18; 34,7; 35,4. Caniele, 1541; 16,19; 17,6,7; 27,6,7,10; 29,13,14; 32,2,5-8,10,12,18,20.
- Cans [*Caen*]. 1532: 19,7. Cfr. Seebuch pag. XXII noot¹⁰).
- Cant [*Concarneau*]. 1541: 15,9.
- Carianen v. Coriane.
- Catwater, Ooster Conueers. 1541: 31,15. Oosters Couers, 1532: 30,3. Cfr. Seebuch pag. XIX, § 20.
- Christiaen v. Cristam.
- Ciemse v. Seyms.
- Cingule v. Singel.
- Cisarge, Ciserge v. Cызarge.
- Ciuilgen, Ciuyngen v. Siuilgen.
- Claesduinen, Claesduynen, Cleysdunen [*Rade de Camaret*]. 1532: 20,2,14,15. — 1541: 15,16. (Hoeck van Cl. = *Pointe du Toulanguet*).
- Clare [*Clear*]. 1532: 25,1. — 1541: 22,1; 29,2,3; 30,7; 32,25,26; 34,5,7.
- Cleysdunen v. Claesduinen.
- Clippen [*Utklipporna* aan de zuidoostpunt van *Blekinge*]. 1532: 40,8; 41,1. — 1541: 41,8; 42,1.
- Clockediep [*Knockediep*]. 1532: 14; 14,1. — 1541: 12; 12,1.
- Clocken, Knoecke [*Knocke*]. 1532: 14,1. — 1541: 8,1,2; 14,1.
- Cognagel, Coggenage, Coggenagel, Kochnagel [*Kobbernaglen*]. 1532: 36,4. — 1541: 36,4; 37,4.

- Col, Colle [*Kullen*]. 1532: 37, 24, 30, 37, 38, 41. — 1541: 37, 27, 29; 38, 25, 31, 38—40, 42.
- Collengiers, Colligiers [*La Parquete*]. 1532: 15, 11; 16, 1; 20, 14, 16. — 1541: 15, 13—16.
- Colletten [noordkust van Baie de Bourgneuf, tusschen Pte de St. Gildas en Pornic, cfr. Seebuch pag. XXXIII noot¹¹]. 1532: 20, 21. — 1541: 15, 1.
- Colligiers v. Collengiers.
- O. Conueers v. Catwater.
- Cordan, Kardaen [*Cordouan*]. 1532: 21, 3. — 1541: 16, 4.
- Coriane [*Torinnana*], 1532: 24, 22; 25, 1, 6. — 1541: 20, 10, 11; 22, 1, 2, 6; 26, 8—10. Carianen, 1532: 24, 20. Coriaen, 1532: 24, 21; 25, 1, 6.
- Coudekerck [*Koudekerke*]. 1532: 9, 1. — 1541: 7, 1.
- Coudum [*Koudum*]. 1540: 7, 13, 24.
- O. Couers v. Catwater.
- Creyle. 1532: 7, 9, 10. — 1540: 10, 11, 24, 26, 35.
- Cristam, Christiaen [*Draystone* of *Drake's-Island*; cfr. Seebuch pag. XIX, § 19]. 1532: 30, 2. — 1541: 31, 14.
- Croenge, Croenghe, Cronigen, Croongen [*Corunna*]. 1532: 24, 12, 13, 16; 25, 3. — 1541: 22, 3; 26, 5, 6.
- Croepelsant. 1532: 7, 10, 11, 22, 23. — 1540: 6, 10.
- Cronigen, Croongen v. Croenge.
- Cupers, Cuypers. 1532: 24, 45, 46. — 1541: 26, 29, 30.
- Cyems, Cyemse v. Seyms.
- Cypriaen [*S. Ciprian*]. 1541: 20, 16, 17.
- Cyzarge, Cysarge, Cysergen, Cyargen, Cisargen, Ciserge, Sesargien, Sisargien, Sisarge [*Sisargas*]. 1532: 24, 13—16; 25, 4, 5. — 1541: 17, 8; 20, 11—13; 22, 4, 5; 26, 6.
- Dageroort, Dagheroert, Dagheroort [*Dagerort*]. 1532: 40, 4, 10; 41, 4, 5. — 1541: 41, 4, 10; 42, 4—6.
- Dansick, Dantsick [*Danzig*]. 1532: 38. — 1541: 39.
- Dardom [= Dorsey?]. 1541: 29, 1.
- Derdoes [*Opperdoes*]. 1540: 12, 24.
- Derdoes, Terdues [*Terdoest*]. 1532: 10, 1. — 1541: 8, 1, 2.
- Derdune, Dune, Duyn [*Düna*]. 1532: 39, 2, 14. — 1541: 41, 11.
- Dernues [*the Naze*]. 1541: 35, 1, 2.
- Derwinda v. Winda.
- Diepen [*Dieppe*]. 1532: 18, 13; 19, 8; 31, 12; 34, 9. — 1541: 13, 15, 16; 15, 39.
- Dignesse, Nesse, Nisse, Nijssse [*Dungeness*]. 1532: 33, 26; 34, 2—6; 35, 8. — 1541: 13, 28; 28, 7, 8; 30, 4; 31, 1, 2; 33, 1, 2. — Cfr. Romenij.
- Dignisse sant. 1532: 1, 1.
- Dircsant. 1532: 6, 1.
- Distel [*Tistlarne*]. 1532: 36, 6. — 1541: 36, 6.
- Dodeman, Doodemanshoofd [*Dodman Point*]. 1532: 29, 1, 8, 10. — 1541: 31, 25; 33, 9.
- Doeuereen v. Doueren.

- Domburch [*Domburg*]. 1541: 6,1.
 Domenes, Domenesse [*Domesnæs*]. 1532: 39, 1, 2, 13, 14, 16. —
 1541: 40, 1, 10, 11, 13.
 Dorsey [*Dursey*]. 1541: 32, 27; 34, 7, 8. Cape van Dorsey
 [*Crow-Head*]. 1541: 29, 1, 2.
 Dortmuden, Dortmuiden, Dortmuyden [*Dartmouth*]. 1532:
 31; 31, 1, 5, 8—11, 14. — 1541: 27, 7—9; 29, 15; 31, 12; 32, 15, 18;
 33, 6.
 Douebalch. 1540: 18.
 Doueren, Doeueren [*Dover*]. 1532: 35; 35, 1, 4, 7, 8. — 1541:
 28, 10; 30, 4; 32, 2; 33, 1, 14.
 Dracker, Draker [*Dragør*]. 1532: 37, 44. — 1541: 38, 45.
 Draghenes [*les Triagoz*]. 1541: 18, 7.
 Driestal. 1540: 13.
 Drommelinge, Drommels [*Tromlingerne*]. 1532; 36, 4. —
 1541: 36, 4; 37, 4, 5, 8.
 Dune, Duyn v. Derdune.
 Duynes v. Duyns.
 Duynkercken [*Dunkerque, Duinkerken*]. 1532: 18, 17, 18. —
 1541: 13, 22; 23, 26.
 Duyns, Duyns [*the Downs*]. 1532: 35, 1. — 1541: 28, 10.
 Eemse v. Emse.
 Egmont. 1541: 4, 36.
 S. Elenen [*Pointe de l'Echelle, Belle-Ile*]. 1532: 23, 10.
 S. Elenen v. Helenen.
 Elsange [*Helleskiltangen?*]. 1541: 37, 14.
 Elsincborch, Elsincburch [*Helsingborg*]. 1532: 37, 39, 42. —
 1541: 38, 40, 43.
 Elsincvre [*Helsingør*]. 1532: 37, 40, 41, 43. — 1541: 38, 41, 42, 44.
 Elue [*Elbe*]. 1532: 2, 1; 4, 5, 8, 9. — 1541: 2, 1; 4, 4, 6, 7; 38, 16.
 Emse [*Ems*]. 1532: 5, 1, 2. — 1541: 4, 16—19.
 Enchuysen. 1532: 13, 3. — 1540: 39. — 1541: 11, 3.
 Enghelant, Engellant [*Engeland*]. 1532: 26; 26, 12; 27. — 1541:
 13, 26; 27; 29; 32; 32, 10; 33; 34; 35; 35, 1.
 Enghelants eynde [*Lands-End*]. 1541: 4, 35; 17, 10; 29, 10, 11;
 32, 20; 33, 11, 13, 20, 21; 34; 34, 3.
 Ens [eiland Schokland]. 1540: 41.
 Erendere. 1541: 15, 30.
 Excester [*Exeter*]. 1541: 29, 15.
 Eyder. 1532: 3, 3. — 1541: 2, 1; 3, 2.
 Eyerlandt [noordelijk deel van Texel]. 1541: 4, 31.
 Falkenburch [*Falkenberg*]. 1541: 37, 26.
 Fanou [*Fanø*]. 1541: 1, 1.
 Fares [*Cabo de Vares*]. 1532: 24, 19.
 Faresont [*Färösund* tusschen *Gotland* en *Fårö*]. 1532: 39, 9.
 Fart [*Firth of Forth*]. 1532: 37, 4. — 1541: 38, 4.
 Farum [*Farø*]. 1541: 20, 1, 2. Hoec van Farum ☉ *Cabo de
 Santa Maria*.
 Feer [*Aveiro*]. 1532: 24, 37—40. — 1541: 26, 22—24.

- Femeren, Fermeren [*Femern*]. 1532: 42,1. — 1541: 43,1.
 Figuer [*Cabo de Higuier*]. 1541: 21,2,3.
 Finisterre, Vinstersterre. 1532: 24,21-26. — 1541: 20,6,8-10; 26,9-13.
 Fockeniers [*le Tas de Pois* buiten Pte du Toulinguet]. 1532: 20,15. — 1541: 15,16.
 Fontenay, Fontenaie, Fontena [*Pte du Raz*]. 1532: 17,1-3; 18,2; 20,17,22; 22,1,8; 23,18,19,21; 25,10. — 1541: 13,3; 16,17; 17,3; 19,4; 22,10; 23,3. Raes van Fontenay [*Passage du Raz*]. 1532: 17,1,2; 20,16,17,24; 22. — 1541: 15,10-12,19; 23,5.
 Fore, Foor, Fuere [*Passage du Four*]. 1532: 15,7,8; 18,3,4; 19,1; 20,1,11,12; 29,1; 31,6,13. — 1541: 15,7,8; 18,5; 19,9,16; 22,14; 23,7,9.
 Francker [*Franeker*]. 1540: 19,24.
 Frole, Stole, Store [*Ferrol*]. 1532: 24,10,11,15. — 1541: 20,13; 26,3,4.
 Furdt [Waghenaer: De Voert, De Voort van Trom ∴ *Tromø-sund*]. 1541: 37,7.
 Gallis [*Wales*]. 1541: 27,2; 29,6,7.
 Galwam [Seebuch: Galbaen, Gylbage ∴ *Grève de Goulven*]. 1541: 18,6.
 Garnzee [*Guernsey*]. 1532: 15,3,5; 18,8; 19,4; 20,5; 29,10; 31,15; 32,10. — 1541: 13,8; 15,34; 18,4; 19,7; 23,18,19.
 Garremuden, Germuyen, Germuyden, Gerremuyden, Gherremuden [*Yarmouth*]. 1532: 26,11; 37,5. — 1541: 35,4,5; 38,5.
 Garscongen [*Gascogne*]. 1532: 20,22. — 1541: 23,3.
 Geerlande [*Guérande*]. 1532: 23,10.
 Germuyden, Gherremuden v. Garremuden.
 S. Ghindast [*Point de la Jument*]. 1541: 15,5,6. Cfr. Seebuch pag. XXVI²⁹).
 S. Ghindast [*St. Gildas*]. 1541: 15,32. Cfr. Seebuch pag. XXII § 9.
 S. Gillien, Gilligen, Gillisen, Ilgis [*San Juliano*]. 1532: 24,32,43-45, 47. — 1541: 26,27-29,31.
 Gloye v. Gloylant. Cfr. Seebuch 9,51; 1541, 15,9.
 Gloylant, Gloeylant [*Doëlan en Iles de Glénan*; cfr. Seebuch pag. XXV¹⁴)]. 1532: 17,4,5; 20,18; 21,12; 22,10; 23,13, 14,16. — 1541: 15,5-9; 16,14; 17,1. — Gloye. 1532: 20,19.
 Goetsche Sant. 1532: 37,6,7. — 1541: 38,6,7.
 Goetsche Sant. 1532: 40,5; v. Gotsche Sande.
 Goltstaert, Goltstert v. Goutstaert.
 Golzee van Gallis [Seebuch (3,2; 4,4): *Golffe, Golphe, Gholve van Galis ∴ Golf van Wales*]. 1541: 27,2; 29,6,7.
 Gossam, Gossom, Butson [*Cabo de Busto of Cabo de Pennas*, cfr. Seebuch pag. XXIV^{6c})]. 1532: 24,19. — 1541: 20,15,18; 21,1.
 Gotlant [*Gotland*]. 1532: 39,10,11. — 1541: 40,7,8; 41; 42; 42,5.

- Gotsche Sande, Goetschen Sande, Gotsen Sande [*Gotska Sandö*]. 1532: 40, 5, 14; 41, 3, 4. — 1541: 41, 5, 14; 42, 3, 4.
- Goutstaert, Goustaert, Goustert, Golstaert, Golstart, Goltstaert, Goltstart, Goltster, Goltstert [*Start-Point*]. 1532: 19, 3; 27, 9; 28, 4; 30, 5, 6; 31, 2, 4—6, 9, 10, 12, 13, 15; 32, 1. — 1541: 19, 16; 22, 16; 29, 12—14; 31, 13, 14; 32, 13, 14, 16, 17, 19; 33, 7, 8, 10, 17, 18.
- Graswijck [*Græsvik bij Frederiksstad*]. 1541: 37, 15.
- Grauholm, Graueweholm, Grawholm [*Graaholm*]. 1532: 36, 4. — 1541: 36, 4; 37, 4.
- Greuelingen, Greuelinghe [*Gravelines, Grevelingen*]. 1532: 18, 16, 17. — 1541: 13, 21, 22; 19, 4; 23, 26.
- Groote Bruck [*Grootebroek*]. 1540: 6.
- Groy, Groye, Groeyge, Groij [*Ile de Groix*]. 1532: 17, 5; 20, 18, 20; 23, 12, 13; 25, 11. — 1541: 15, 5; 22, 11.
- Gruwe [*Plein-Mont Point op Guernesey*]. 1532: 19, 4. — 1541: 15, 34.
- Haechs, Hage [Seebuch: Hagels σ : *Les Platresses*]. 1532: 20, 12. — 1541: 15, 25—27.
- Haghe [*Cap de la Hague*; cfr. Seebuch pag. XV°]. 1541: 13, 11.
- Haken. 1532: 37, 7, 9. — 1541: 38, 7, 9.
- Halen [*Hadeln*]. 1532: 4, 9. — 1541: 4, 7.
- Holland. Hollant. 1541: 37, 26.
- Hamel, Hamele [*Hamble*]. 1532: 33, 2. — 1541: 28, 4.
- Hamersont [*Homborsund*]. 1541: 37, 2, 3.
- Hamten, Hamton [*Southampton*]. 1532: 33, 5. — 1541: 28, 4; 31, 7.
- Harlinghen. 1540: 15, 17—19, 24, 42.
- Harlinger Inschoet. 1532: 7, 6.
- Harthals, Hartshals v. Hertshals.
- Heel, Heele, Hel [*Hela*]. 1532: 38, 7, 8. — 1541: 39, 7, 8.
- Heelmanheel. 1541: 15, 25, 26.
- Heeruliet sc. Beuesier. 1532: 33, 12.
- Heffe. 1532: 3, 8.
- Heigherdiep. 1532: 37, 12.
- Heilichlant, Heiligelande v. Heylighelant.
- Heilighen v. Heyligen.
- Heisant v. Heysant.
- S. Helenen, Elenen [*St. Helens, Wight*]. 1532: 33, 1, 6, 8, 9, 15. — 1541: 28, 2; 31, 4.
- S. Helenen sc. Olloen. 1541: 16, 6.
- Helms [*Hirsholmene*]. 1541: 43, 11.
- Hem. 1540: 6.
- Henne [*le Coq*]. 1532: 15, 11; 20, 14. — 1541: 15, 18.
- Heremitaenge, Heremitange [op *Berlenga-eiland*]. 1532: 24, 41. — 1541: 26, 25.
- Heremitaenge, Heremijte [bij *Bayona-eiland*]. 1532: 24, 30. — 1541: 26, 17.

- Hertepoel [*Hartlepool*]. 1541: 35,15,16.
 Hertshals, Hartshals, Harthals [*Hirtshals*]. 1532: 37, 18, 19.
 — 1541: 38,19,20.
 Hessensse, Hesniss [*Hesnæs* bij *Grimstad*]. 1532: 36,4. —
 1541: 36,4; 37,1,4.
 Heuer, Heuere [*Hever*]. 1532: 1,1; 3,5,6. — 1541: 2,1.
 Heueringer kercke [in *Oster- of Westerhever, Eiderstedt*].
 1532: 3,8.
 Heyligelant, Heylighelant, Heilichlant, Heiligelant [*Hel-
 goland*]. 1532: 3,2-6; 4; 4,1-7,9; 37,11,12,15. — 1541: 3,2,3;
 4,1-5,7; 38,11,14.
 Heyligen, Heilighen. 1532: 9,1,2. — 1541: 7,1,2; 8,2.
 Heylige Steede [Amsterdam]. 1540: 3.
 Heys [*Ile d'Yeu*]. 1532: 21,7-9; 23,1,3,5,7-9. — 1541: 14,5-7;
 16,8,9; 19,1,2.
 Heys [*Heyst*]. 1532: 13,2; 14,1. — 1541: 8,1; 11,2; 12,1.
 Heysant, Heisant, Heyssant [*Ouessant*]. 1532: 20,3,7,8;
 22,2-6,11; 23,18,19; 25,5; 27,5; 29,9; 32,11. — 1541: 13,1,2;
 15,25; 16,18-20; 17,4-9; 18,1; 19,5,17; 22,5,17-22; 23,10,11.
 Heysdiep. 1532: 13,2. — 1541: 11,2.
 Hiluorden [*Helford*]. 1541: 31,27.
 Hindelopen. 1540: 14.
 Hobbensant. 1532: 7,4,5. — 1540: 20,22-24.
 Hoburch, Homburch [*Hoborg*, zuidhoek van *Gotland*].
 1532: 39,12. — 1541: 40,9.
 Hockis, Hugis [*la Hougue*]. 1532: 19,6. — 1541: 13,12; 15,37;
 23,22.
 Hoern [*Hoorn*, eiland *Texel*]. 1540: 35.
 Hofstede. 1540: 5,6,24.
 Hollant. 1532: 7,15; 37,7,8. — 1541: 4,36,39; 38,7,8.
 Hollant v. *Halland*.
 Holmen [*Steepholm*]. 1541: 27,3.
 Holme, Holms [*Hanstholm*]. 1532: 37,16,17,33. — 1541:
 38,15-18,34.
 Holms [*Utholm, Eiderstedt*]. 1532: 1; 1,1.
 Homburch v. Hoburch.
 Hommer [*Humber*]. 1532: 26,5,6. — 1541: 35,7,9.
 Hoofden. 1532: 7,16; 15,1; 34,3,8; 35,2,3,5. — 1541: 4,40; 13,27;
 28,8,9; 30,5.
 Hordelen [*Point de Hourdel*]. 1541: 15,41.
 Hugis v. Hockis.
 Huselsteyn v. Ydensteyn.
 Huysduynen. 1532: 7,18. — 1540: 34.
 Huysen [*Husum*]. 1532: 3,7.
 S. Ilgis (1532: 24,32) v. S. Gillisen.
 S. Illis v. *Sept-Isles*.
 Indic, Indinc v. Niding.
 Jastix [*Brixham*]. 1541: 31,10.
 Jofferlant [*Jomfruland*]. 1541: 37,9-12.

- Just [Juist] 1541: 4, 13, 17.
 Jutlant, Yutlande [Jylland]. 1532: 37, 14. — 1541: 1; 37, 23; 38, 13; 43, 10.
 Kaerlsoe, Kaertsoe, Kaelsoe, Kasroe [Store Karlsö]. 1532: 39, 8; 40, 6, 11, 12, 15; 41, 2. — 1541: 40, 6; 41, 11, 12, 15; 42, 2.
 Kalkesorde, Kalkersoorde [Calshot-Point]. 1532: 33, 2, 5, 9. — 1541: 28, 4; 31, 4, 7.
 Kalf, Calf [Kalven, berg bij Mandal]. 1532: 36, 3. — 1541: 36, 3.
 Kalf [Rauø Kalv]. 1541: 37, 13.
 Kanppen [Anse de Bénodet]. 1541: 15, 6, 8.
 Kardaen v. Cordan.
 Karing, Baring. 1532: 24, 6. — 1541: 25, 4.
 Kaskalis [Cascaes]. 1532: 24, 42, 43. — 1541: 26, 26, 27.
 S. Katherinen opten Briel. 1532: 8, 2.
 S. Katherinen ter Clocken. 1532: 14, 1. — 1541: 12, 1.
 S. Katherinen bij Brügge [cfr. Seeb. 1, 26; 2, 26]. 1532: 18, 20. — 1541: 8, 1, 2; 13, 23; 24, 2.
 S. Katherinen van Heys. 1532: 23, 4.
 S. Katherinen bij S. Gillisen. 1532: 24, 44. — 1541: 26, 28.
 S. Katherinen baye. 1532: 24, 43, 45. — 1541: 26, 27, 29.
 Kaus. 1541: 19, 12.
 Kaybanck. 1532: 10; 10, 1.
 Kayer. 1541: 28, 4.
 Kemenesse, Kennisse [Cheminées]. 1532: 15, 11. — 1541: 15, 18, 25; 22, 22.
 Kerck [Cork]. 1541: 34, 4.
 Kerckfuert [Vigkilen bij Grimstad?]. 1541: 37, 3, 4.
 Ketelduyn. [zie »Het Boek« 1913 p. 122—23]. 1541: 4, 38.
 Keyhan, Kiehauwe [Cayeux]. 1532: 19, 7. — 1541: 13, 16, 17; 15, 41; 23, 24, 25.
 Keysant [Cadsand?]. 1532: 9, 1. — 1541: 7, 1.
 Keyser [Teunec of Stevenet-rock]. 1532: 17, 1. — 1541: 15, 11.
 Kiehauwe v. Keyhan.
 Kijl [Kilsfjord bij Kragerø]. 1541: 37, 10.
 Kiliazee, Kyliazee, Kiliaedsc, Kiliaese, Kiliaeds, Kyliaedsc, Kiliaes [Pertuis Breton]. 1532: 21, 8; 23, 3. — 1541: 14, 2; 16, 8; 19; 19, 1.
 Kille. 1541: 43, 10.
 Kina, Kinay, Knyen [Kynø]. 1532: 39, 3, 4. — 1541: 40, 2, 3.
 Kiskas [les Casquets]. 1532: 15, 4; 18, 8—10; 20, 6, 8; 32, 10. — 1541: 13, 8—10; 15, 38; 18, 4; 19, 8—10, 18; 23, 19, 20; 32, 11, 12.
 Knoecke v. Clocken.
 Kochnagel v. Cognagel.
 Koe [Koen, berg bij Mandal]. 1532: 36, 3. — 1541: 36, 3.
 Koerlande [Kurland]. 1532: 39, 13. — 1541: 40, 10.
 Koncket, Konket [le Conquet]. 1532: 15, 10, 11; 19, 1; 20, 12, 13, 24. — 1541: 15, 14, 21, 22, 27.
 Kooch [Koog op't eiland Texel]. 1540: 34, 35.
 Kousback [Kungsbacka]. 1541: 37, 19.

- Lakeley [*Flade-Gjerum Bakker* tusschen *Frederikshavn* en *Sæby*]. 1532: 37,20. — 1541: 38,21.
- S. Lambert. 1532: 9,1,2. — 1541: 7,1,2.
- Lanctlene [Seebuch: Lantklove ∩: *Lyserort*]. 1532: 39,12. — Cfr. Luseroot.
- Langelant, Langhelant, Langhesant [*Langeland*]. 1532: 42,3-5. — 1541: 43,3-5.
- Langerooge. 1541: 4,10.
- Langhersant. 1532: 7,5,6. — 1540: 20,21,24.
- Langesont [*Langesund*]. 1541: 37,11,12.
- Lappesant, Lapsande [*Lappegrunden*]. 1532: 37,37,40,42. — 1541: 38,41,43.
- Lauwersche [*Lauwers*, riviertje op de grens van Friesland en Groningen]. 1541: 4,21,22.
- Leione, Leyone [de kust van *St. Pol de Léon*]. 1541: 15,31; 18,1.
- Leggher. 1540: 43.
- Lesou, Leson [*Læsø*]. 1532: 37,22,23,34-36. — 1541: 37,21,22, 24,32,35; 38,23,24,35-37; 43,10.
- Lesweghe, Lijswegen [*Lissewege*]. 1532: 10,1. — 1541: 8,1,2.
- Leytstaf [*Lowestoff*]. 1541: 35,3,4.
- Lieflant, Lijflant [*Liefland*]. 1532: 39,3. — 1541: 40,2.
- Lijn [*Lyme-Regis*]. 1532: 31,3.
- Lijsaert v. Lizaert.
- Lilebaes, Lilibaes, Lilliban v. Batz.
- Lisseboen, Lissiboen [*Lissabon*]. 1532: 24,43,45. — 1541: 23,2; 26,27,29.
- Lizaert, Lisaert, Lijzaert, Lijsaert, Lysaert, Lyszaert [*Lizard*]. 1532: 25,6; 27,3-6,8,9; 28,1,4; 30,5. — 1541: 17,10; 22,6; 29,9,11,12; 30,7; 32,19; 33,10-12,18-20.
- Londay [*Lundy Island*]. 1541: 27,3; 29,4,5; 32,21; 34,1.
- Longe, Longhe [*Lyngør*]. 1532: 36,5. — 1541: 36,5; 37,8.
- Louwe, Wolf [*Looe-Island*]. 1532: 29,7. — 1541: 31,18,19.
- S. Lucas [*S. Lucar de Barrameda*]. 1532: 24,46,50,51. — 1541: 23,2; 26,34,35.
- Luseroot, Luscoort [*Lyserort*]. 1532: 39,13. — 1541: 40,10. — Cfr. Lanctlene.
- Lynwijn [*Looe-Harbour*]. 1532: 29,7.
- Maenou [*Manø*]. 1541: 1,1.
- Maerdo, Maerden [*Mærdø* bij *Arendal*]. 1532: 36,4,5. — 1541: 36,4,5; 37,5,6.
- Maestrant, Masterlant, Maesterlant [*Marstrand*]. 1532: 37,27,28. — 1541: 37,17,18; 38,28,29.
- Malesant. 1532: 6,1.
- Malesond [*Maløsund*]. 1541: 37,19,36.
- Malesap, Malesop [*Catchopo*]. 1532: 24,43,45,47. — 1541: 26,27,29,31.
- S. Malex, Malox [*St. Malo*]. 1532: 18,7. — 1541: 23,16-18.
- Mantilsalqua v. Massisacho.

- S. Margrieten [*St. Margaret at Cliffe*]. 1541: 13,24,25; 30,6.
 S. Marie. 1541: 14,1.
 Mariwaen, Merwanen [*la Méloine*]. 1532: 18,5. — 1541: 13,6; 23,13.
 Marsdiep, Meersdiep. 1532: 7,16,17. — 1541: 4,33—35,40,41.
 S. Martens, Martijn [*Ortigueira aan Ria de Sta. Marta?*]. 1532: 24,6. — 1541: 25,4.
 Mase [*Maas*]. 1532: 8; 8,1,3. — 1541: 5,1,2.
 Massisacho, Massisagho, Mantilsalqua [*Cabo Machichaco*]. 1532: 24,19. — 1541: 20,15; 21; 21,1,2.
 S. Matheus, Mathijs [*St. Mathieu*]. 1532: 15,8,9,11; 17,1; 18,2,3; 19,1; 20,1,11,12,16,17,24. — 1541: 13,3,4; 15,14,19,20,27; 23,6.
 Medem [riviertje in het land Hadeln, stroomt noordwaarts langs Otterndorf in de Elbemonding]. 1532: 4,9. — 1541: 4,7.
 Medenblick [*Medemblik*, zie ook Memelic]. 1540: 35.
 Mels en Sparm, Sparul. 1532: 36,3. — 1541: 36,3. Mels en Sparm of Sparul zijn twee klippen in de nabijheid van Lindesnæs. Deze twee namen komen in verschillende vormen in de zeekaarten voor tot zeer ver in de 18. eeuw (Mels, Melis, Melyn, Meloe, Melø etc.; Sparm, Sparul, Sparui, Sparrels, Spartels, Sparnels etc.). Zij worden gewoonlijk aangegeven zuidoostelijk of oostelijk van Lindesnæs en schijnen het naast overeen te komen met Gæslingerne, Utvaare, Tvisteinen, Ryvingen enz. Vergel. »Tidsskrift for Søværnen« 1913 p. 315.
 Memelic [*Medemblik*]. 1532: 7,23. — 1540: 8,9,11,12,28,32.
 Mercu [*Markø*]. 1532: 36,2. — 1541: 36,2.
 Meremin [op Valentijns toren te Vere]. 1541: 6,1.
 Merwanen v. Mariwaen.
 Messeniers. 1532: 16,1; 20,16.
 Middelburch. 1532: 9,1. — 1541: 6,1; 7,1.
 Middelgront. 1532: 7,7,8. — 1540: 14,15,24,42.
 Middeldom [*Midlum*]. 1540: 15.
 Miluoorden [*Milford*]. 1541: 27,2; 29,5,6; 32,23,24.
 Mirns. 1540: 11,12,14.
 Molckweren [*Molkwerum*]. 1540: 14.
 Monikedam [*Monnikendam*]. 1540: 2.
 Monnikenlegge. 1541: 14,8,10.
 Monsi, Monsy [*Mugia*]. 1532: 24,17,20,21. — 1541: 26,7,8,10.
 Monteluer [*Monte Loiro*]. 1532: 24,25,27. — 1541: 26,13,14.
 Moris, Morys [*Muros*]. 1532: 24,25,27. — 1541: 20,9; 26,13,14.
 Mosterton. 1532: 4,9. — 1541: 4,7.
 Mottoen [*Mouton*]. 1541: 15,6,7,9.
 Munstersont [*Öckerö Sund* tusschen *Öckerö* en *Mönster*]. 1541: 37,36.
 Musehol, Muschoel, Musole, Mousole, Muysole [*Mouse-Hole*]. 1532: 25,9; 27,6—8. — 1541: 22,9; 27,5; 31,28.

- Muyden. 1540: 2.
 Muymersant. 1540: 2.
 Naelde [*the Needles*]. 1532: 32, 12; 33, 1, 3, 5. — 1541: 28, 2; 31, 6, 8.
 Nargen, Naergen, Nergen, Nerghen, Neergen [*Nargø*]. 1532: 40, 10; 41, 8, 9. — 1541: 41, 10; 42, 9, 10.
 Nes [*Brunlanes*]. 1541: 37, 12.
 Nes [in de Zuiderzee]. 1540: 32—35.
 Nesse, Oldernesse, Oldernisse, Oudernisse [*Gris-Nez*]. 1532: 18, 15; 19, 9; 20, 9, 10; 35, 7. — 1541: 13, 19, 20; 15, 42.
 Nesse, Nijssse, Nisse [*Dungeness*] v. Dignesse.
 Nesse [*Lindesnæs*] v. Nose.
 Niding, Nijdinc, Nyding, Indinc, Indic [*Niddingen*]. 1532: 37, 28, 31. — 1541: 37, 19, 36; 38, 29, 30, 32.
 Nieucasteel [*Newcastle*]. 1541: 35, 17.
 Nose, Noese, Noose, Nues, Nesse [*Lindesnæs*]. 1532: 7, 13; 36, 1; 37, 2—5, 14, 25. — 1541: 36, 1; 37, 37; 38, 2—5, 13, 26.
 Noorthouende [*Norderhöft, Eiderstedt*]. 1532: 3, 7, 8.
 Noorwegen, Noorweghen [*Norge*]. 1541: 36; 37, 22, 28.
 Numinck [*Nyminde* v. *Holmsland*]. 1541: 1, 1.
 Nyepoort [*Nieupoort*]. 1541: 23, 26.
 Ocsel v. Oesel.
 Odisholme, Oedisholme, Oedessholme [*Odensholm*]. 1532: 40, 2, 10; 41, 6, 7. — 1541: 41, 2, 10; 42, 7, 8.
 Oerfernes [*Orfordness*]. 1541: 35, 2, 3.
 Oesel, Ocsel [*Ösel*]. 1532: 39, 13. — 1541: 40, 10.
 Oeuer [*Den Oever*, dorp op het eiland Wieringen]. 1540: 26, 33, 35.
 Oldenbroec, Oldenbroeck [*Altenbruch*]. 1532: 4, 9. — 1541: 4, 7.
 Oldernesse, Oldernisse [*Gris-Nez*] v. Nesse.
 Olloen, Allone [*Sables d'Olonne*]. 1532: 21, 5, 6, 8; 23, 4, 7. — 1541: 16, [6], 7, 8.
 Onderselle, Oudezee, Ouderzeel [*Audrecelles*]. 1532: 19, 9. — 1541: 15, 42; 32, 5.
 Oostcappel, Oostcappelen [*Oostkapelle*, op het eiland Walcheren]. 1541: 6, 1.
 Oostergard, Oostergaerde [*Östergarnsholmen*]. 1532: 39, 9, 10. — 1541: 40, 7.
 Oostergat bi der Nesse [*Grønsefjord*]. 1532: 36, 1. — 1541: 36, 1.
 Oostergat van Vleckerø [*Kristiansand Fjord*]. 1541: 37, 1.
 Ooster Rijsen [*Øster Risør*]. 1541: 37, 9.
 Oosteynde, Oostende [*Ostende*]. 1532: 14, 1; 18, 19, 20; 35, 9. — 1541: 12, 1; 13, 23.
 Oostvorn [*Oostvoorne*, dorp op't eiland Voorne]. 1541: 5, 2.
 Orkanie, Arkanien [*Rochebonne*]. 1532: 21, 6. — 1541: 16, 7.
 Ortegier, Ortegael, Ortegael [*Cabo Ortegael*]. 1532: 24, 5—7, 18, 19; 25, 9, 10, 12. — 1541: 20, 14—16; 22, 9, 10, 12; 25, 3—5.
 Ossfurt, Ossenfurt [*Oksefjord*]. 1541: 37, 6, 7.

- Oude Kerchof [eiland Urk]. 1540: 4.
 Oudernisse [*Gris-Nez*] v. Nesse.
 Oudezee, Ouderzeel v. Onderselle.
 Ouerganc. 1532: 7, 3, 4.
 Ouernoort, Ouernoorde v. Vuernoorde.
 Outbuy. 1541: 37, 34.
 Paesalis, Pasalis [*Cabo Silleiro*]. 1532: 24, 33, 34. — 1541: 26, 18, 19.
 Panderga, Paenderga [*Parrega*]. 1540: 12, 13, 24.
 Parnan v. Perno.
 Passesoën, Pogemesoën. 1532: 23, 11. — 1541: 15, 3.
 Paternoster [*Paternoster*]. 1541: 37, 17.
 S. Patrix kercke. 1532: 31, 10. — 1541: 31, 12.
 S. Pauwels, Paules [*Le Palais*]. 1532: 23, 11. — 1541: 15, 3.
 S. Paules in Leione [*St. Pol de Léon*]. 1541: 15, 31.
 Pecceliers, Peckeliers, Peculiers [*Ile du Pilier*]. 1532: 17, 6; 23, 4, 5. — 1541: 14, 6—10.
 Peeters Sande. 1532: 7, 1.
 Penningen [*Pingjum*]. 1540: 15.
 Pensige, Pijstage [*Figueira*]. 1532: 24, 40. — 1541: 26, 24.
 Perno, Parnan [*Pernow*]. 1532: 39, 5. — 1541: 40, 4.
 Petten. 1541: 4, 37.
 Pickerdien [*Picardie*]. 1532: 34, 7. — 1541: 32, 4.
 Pietermeyer [*Pierre-Moine*]. 1541: 14, 8, 10.
 Pijstage v. Pensige.
 Pilwieren [*Pelworm*]. 1532: 1, 1.
 Pinge [*Ile de Béniguet*]. 1532: 19, 1.
 Pissiers, Pitsiers [*Cabo Espichel*]. 1532: 24, 31, 32, 48. — 1541: 20, 3, 4; 26, 32.
 Pleimuden, Pleymuden, Pleymuyden [*Plymouth*]. 1532: 29, 7; 30; 30, 1, 2, 4, 6. — 1541: 27, 7, 8; 29, 13; 31, 14, 16; 32, 18; 33, 8, 9.
 Pleymercken [*Pointe de Penmarch*]. 1532: 17, 3, 4; 20, 17, 19; 21, 13; 22, 9; 23, 15—18; 25, 8. — 1541: 15, 9; 16, 15; 17, 2; 19, 3, 4; 22, 8.
 Pogemesoën v. Passesoën.
 Pole [*Poole*]. 1532: 32, 11.
 Pols. 1532: 9, 1. — 1541: 7, 1; 8, 2.
 Pontefredre, Ponteuedere [*Pontevedra*]. 1532: 24, 28. — 1541: 26, 15.
 Poortegael, Portingale [*Portugal*]. 1532: 24. — 1541: 20; 23; 25.
 Porthuys v. Porthuys.
 Poortlant, Portlant [*Portland*]. 1532: 31, 2, 3, 9, 11; 32; 32, 1—11, 13. — 1541: 19, 17; 23, 20; 27, 7, 9, 10; 28; 28, 1; 29, 14; 30; 30, 1, 2; 31, 9, 10; 32, 12; 33, 5—7, 16, 17.
 Poortsmuyden, Poorsmuyden, Poortsmuden, Portsmuden [*Portsmouth*]. 1532: 33, 2, 9. — 1541: 28, 4; 31, 4.
 Poortspoort, Poorspoort [*Oporto*]. 1532: 24, 35—37. — 26, 20—22.

- Porthuys, Poorthuys [*Pertuis d'Antioche*]. 1532: 21, 2; 23, 2.
— 1541: 14, 1; 16, 2, 3; 21, 6.
- Poytuwen, Poytouden, Putouwen [*Poitou*]. 1532: 20, 22; 21; 21, 4, 6; 23; 23, 21. — 1541: 14; 16, 5; 23, 3.
- Prendi, Prindi [*Prigny?* cfr. Seeb. pag. XXXIII¹²]. 1532: 20, 21. — 1541: 15, 1.
- Prior, Prioor [*Cabo Prior*]. 1532: 24, 8—10, 12, 14, 16, 18. — 1541: 20, 12, 14; 26; 26, 1, 3, 5, 6.
- Prokers [*Puercas en Cochinos*]. 1532: 24, 52. — 1541: 26, 36.
- Putouwen v. Poytuwen.
- Ramezjin, Romesijn, Romozijn [*Ramsey-Island*]. 1541: 27, 2; 29, 6; 34, 6.
- Rammeshoofd, Ramshoofd [*Rame-Head*]. 1532: 30, 4. — 1541: 31, 16—18.
- Ranserdiep, Ransserdiep. 1532: 7; 7, 1, 2. — 1540: 43. — 1541: 4, 28.
- Reefhoel, Reefhol [*Revshalen*, grond buiten de haven van *København*]. 1532: 37, 43. — 1541: 38, 44.
- Rem [*Rømø*]. 1541: 1, 1.
- Reneueer, Rennewar, Renui v. *Alderney*.
- Rennevielle [*Håvre de Regnéville*]. 1541: 23, 18.
- Resehoofde v. Reyssehoofde.
- Reuecolle [*Revekul*]. 1532: 38, 3, 4. — 1541: 39, 3, 4.
- Reuel, Reuele [*Reval*]. 1532: 40; 40, 1, 9. — 1541: 41; 41, 1; 42; 42, 10.
- Reue v. Rif.
- Reyssehoofde, Rijssehoofde, Ressehoofde, Resehoofde [*Rixhöft*]. 1532: 38, 4, 5; 39, 1. — 1541: 39, 4, 5; 40, 1.
- Ribadeus, Rijbadeus, Rijbedeus, Rybadeus, Rybedeus [*Rivadeo*]. 1532: 24, 1, 4; 25, 7. — 1541: 20, 17, 18; 22, 7; 25, 1, 2.
- Rif, Rief, Reue [*Jutsche Rif*]. 1532: 7, 14; 37, 14, 33. — 1541: 4, 30; 38, 13, 17, 34.
- Rige (Rij) [*Rye*]. (1532: 34, 1). — 1541: 28, 6.
- Rijbadeus v. Ribadeus.
- Rijens, Ryns [*Romsø*]. 1532: 42, 6. — 1541: 43, 6, 7.
- Rijge, Rijghe [*Riga*]. 1541: 40; 40, 5.
- Rijpen [*Ribe*]. 1532: 3, 4. — 1541: 3, 3.
- Rijssonesse, Rijssonisse [*Refsnæs*]. 1541: 43, 7, 8.
- Robbeknuyt, Robeknuyt, Robbekuck, Robbekuk [*Rubjerg Knude*]. 1532: 37, 17, 18. — 1541: 38, 18, 19.
- Rockenes, Roekenisse, Roketuues, Roketuwes [*Roches Douvres*]. 1532: 20, 5; 31, 7. — 1541: 23, 18; 32, 14.
- Rocxent v. Roxent.
- Roebenhoedsbay [*Robin Hood's Bay*]. 1541: 35, 13, 17.
- Roech v. Roge.
- Roiesel, Roesiele, Rotsiele [*Rochelle*]. 1532: 20, 22; 21, 2; 23, 2. — 1541: 14, 1; 16, 2, 8.
- Roetse [*Bull Sand?*]. 1532: 26, 4, 5.
- Roetsen v. Roxent.

- Roge, Roghe, Roech [*Roogø*]. 1532: 40, 1; 41, 7, 8. — 1541: 41, 1; 42, 8, 9.
- Roghe [*Rauø*]. 1541: 37, 13, 14.
- Roketuues, Roketuwes v. Rockenes.
- Romenij, Rommenie [*Romney*]. 1532: 34, 3. — 1541: 28, 8 — Nesse, Nijse tot R. = *Dungeness*, v. Dignesse.
- Romesijn, Romozijn v. Ramezijn.
- Ronnewij v. *Alderney*.
- Rontrumme oghe, Rotmaroghe, Rottum. 1532: 5, 2. — 1541: 4, 18—20.
- Rostier, Rostiers [*Belem*]. 1532: 24, 43, 44. — 1541: 26, 27, 28.
- Rotmaroghe v. Rontrumme oghe.
- Rotsiele v. Roesiel.
- Rottum v. Rontrumme oghe.
- Roxent, Rocxent, Roxcent, Roetsen [*Cabo da Roca*]. 1532: 24, 31, 42. — 1541: 20, 4, 5; 26, 26.
- Rune, Ruyne [*Runø*]. 1532: 39, 3, 15. — 1541: 40, 2, 12.
- Rybadeus v. Ribadeus.
- Ryns v. Rijens.
- Sac, Sack. 1532: 31, 3. — 1541: 30, 1.
- Sadulrudzee. 1532: 20, 12.
- Salteys [*Saltee Islands*]. 1541: 29, 3; 32, 22, 23, 25; 34, 5, 6.
- Sane van Bordeus [*la Gironde*]. 1532: 23, 20; 24, 2, 3. — 1541: 16, 1, 2, 4; 21, 5, 6.
- Santfuerdt [*Sandnesfjord*]. 1541: 37, 9.
- Santwijck, Santwick [*Sandvig, Bornholm*]. 1532: 39, 6, 7; 40, 16. — 1541: 41, 16.
- Scaerns, Scharels [*Scharl*]. 1540: 12.
- Scaghen, Schagen, Schaghen [*Skagen*]. 1532: 37, 19—21, 25—27, 33—35. — 1541: 37, 17, 18, 20, 22, 23; 38, 20—22, 26—28, 34—36; 43, 11.
- Schaerdenborch [*Scarborough*]. 1541: 35, 11—13.
- Schelling, Terschelling. 1532: 4, 1, 6; 7, 1—3. — 1541: 4, 1, 27.
- Scheresont [*Skjernøund bij Mandal*]. 1532: 36, 3. — 1541: 36, 3.
- Scheteldouck. 1540: 2.
- Schierijncks Hals. 1540: 25.
- Schiermonikeoghe. 1541: 4, 21—23, 26.
- Schild [*noordkust van Norfolk bij Cromer*, cfr. Seebuch 14, 12—15]. 1532: 26, 8, 9. — 1541: 35, 6—8.
- Schild. 1532: 36, 2. — 1541: 36, 2.
- Schiphil [*Skibergskilen*, tusschen *Frederikshald* en *Frederiksstad*]. 1541: 37, 16.
- Schoerhoeck, Schoorhoec [*Scharhörn*]. 1532: 4, 9. — 1541: 4, 7.
- Scholbalch. 1532: 6; 6, 1. — 1541: 4, 26.
- Schutenes, Schuttenes [*Skudenæs*]. 1532: 37, 1. — 1541: 38, 1.
- Schuttesant. 1532: 7, 6, 7. — 1540: 16, 19, 24, 25.
- Sebuy [*Sæby*]. 1541: 43, 10, 11.

- Sedero v. Syroe.
 Sege, Zeehe [Cee]. 1532: 24,24. — 1541: 26,12.
 Seinhoofde, Sienhoofde v. Seynhoofde.
 Selant v. Zeelant.
 Sellay, Selle, Sorlinge, Sorlinghe Sellay [*Scilly Isles*]. 1532:
 22,3; 25,4; 27; 27,1—4,6,9. — 1541: 16,20; 22,4; 27,2,4;
 29,9,10; 31,29; 32,21; 33,12,13,19,21; 34,1,2,4.
 Sept-Isles. Sint Tillis, Sint Illis, Sintilghes, Sint Ylgis. 1532:
 18,6; 19,3; 20,4; 31,8. — 1541: 13,7; 15,32; 18,3,4,7; 19,6;
 22,14; 23,14; 32,18.
 Sesargien v. Cызarge.
 Seuen Cleue. 1532: 33,19,21.
 Seueris [*Cedeira*]. 1532: 24,7. — 1541: 25,5.
 Seuoerde v. Sudernodden.
 Seyms, Cyems, Cyemse, Ciemse [*Ile de Sein*]. 1532: 18,1;
 21,11,13—15; 22,2,4,6,7; 23,17—19; 25,7. — 1541: 13; 13,1;
 16,13,15,16,18; 17,4,6—8; 22,7.
 Seyne [*Seine*]. 1541: 23,22,23.
 Seynhooft, Seynhoofde, Seynhouede, Seynehouede, Sein-
 hoofde, Sienhoofden [*Cap de la Hève*]. 1532: 18,11;
 19,7; 20,7; 33,18,21. — 1541: 13,13; 15,38,39; 19,11,12; 23,21;
 32,7.
 Sibenisse, Sibernisse, Sibenesse, Sibernesse [*Simpernæs*].
 1532: 40,3; 41,5,6. — 1541: 41,3; 42,6,7.
 Siene. 1532: 15,2.
 Sierenborch, Sierenburch, Syerenburch [*Cherbourg*]. 1532:
 19,5; 33,14. — 1541: 15,35.
 Sil [*Silt*]. 1541: 1,1.
 Singel, Cingule. 1532: 33,4. — 1541: 15,41; 23,26; 31,2,7.
 Sintilghes, Sint Illis, Sint Tillis v. *Sept-Isles*.
 Sintilgis [*St. Gilles sur Vie*]. 1532: 23,8.
 Sisargien v. Cызarge.
 Siuilgen, Ciuilgen, Ciuylgen [*Sevilla*]. 1532: 24,50. —
 1541: 20,1; 26,34.
 Slecto [*Sletter Øerne*]. 1541: 37,13.
 Sluys. 1532: 14,1. — 1541: 8,1,2; 12,1.
 Smalediep [*Schmaltief*]. 1532: 3,2.
 Soenwater [*Kristianiafjord*]. 1541: 37,13.
 Sogehoorn, Soghehorn. 1532: 7,21,22. — 1540: 29—31,35.
 Somme. 1532: 33,23.
 Sond, Sont [*Øresund*]. 1532: 37,39,40. — 38,40,41.
 Sorchholm, Sorcholm [*Sorkholm*]. 1532: 39,4,5. — 1541: 40,3,4.
 Sorlinge, Sorlinghe v. Sellay.
 Spaengien, Spangien, Spangen [*Spanje*]. 1532: 20,22; 24;
 24,2. — 1541: 20; 23; 23,3; 25.
 Spanierdiep. 1532: 7,18.
 Sparm, Sparul. 1532: 36,3. — 1541: 36,3. — Cfr. Mels.
 Spernens [*Spurn*]. 1532: 26,5.
 Spijkerooghe. 1541: 4,9.

- Sproe [*Sprogø*]. 1532: 42,5,6. — 1541: 43,5,6.
 Stabay [*Staberhuk*]. 1532: 42,1-3. — 1541: 43,1-3.
 Staeck. 1532: 7,8,9,21.
 Stapels, Stepels [*Étables*]. 1532: 18,13,14. — 1541: 13,17,18.
 Staueren. 1540: 12-14,24.
 Steuenshooft [*Stavnshoved*, liever *Fornæs*]. 1541: 43,9,10.
 Stoer, Stoor [*Stör*]. 1532: 4,9. — 1541: 4,7.
 Stole, Store v. Frole.
 Strouuen. 1541: 34,9.
 Strusaert, Struysaert, Struyszaert [*Etretat*]. 1532: 18,12;
 33,20. — 1541: 13,14,15; 23,24.
 Sudernodden, Suidernodden, Suydernodden, Suderoort,
 Seueroeerde [*Ölands södra udde*]. 1532: 39,7,8; 40,7,8,12.
 — 1541: 40,6; 41,7,8,12.
 Susters [*Søstrene*]. 1541: 37,14-16.
 Swanencléue [*White Cliff Bay (Wight)?* of misvorming
 van Seuen Cleue?]. 1532: 33,13.
 Swederoer [*Hallands Väderö*]. 1541: 37,29.
 Swene, Swine, Swijn [*Swin*]. 1532: 13; 13,1,3; 37. — 1541:
 4,33; 11; 11,1,3; 24,3; 38.
 Swijneboede, Swynebode [*Svinbådarne*]. 1532: 37,39. —
 1541: 38,40.
 Syerenburch v. Sierenborch.
 Syroe, Sederoe [*Sejrø*]. 1541: 37,28; 43,8,9.
 Tees, Teest [*Tees Bay*]. 1532: 26,4. — 1541: 35,14,15.
 Teliac, Teliat [*Cabo Mondego*]. 1532: 24,39,40. — 1541: 26,24.
 Tent, Tende [*Thanet*]. 1532: 35,1,6,9. — 1541: 13,26; 28,10;
 30,6,7; 35,1.
 Terdues v. Derdoes.
 Terschelling v. Schelling.
 Tessel [*Texel*]. 1532: 7,17,18. — 1540: 26,36. — 1541: 4,31,32.
 Thooft v. Vlamburgerhooft.
 Tijcoort v. Tyoort.
 Tornewale [*Cornwall*]. 1541: 17,12.
 Torrebay, Torrisbaye [*Tor Bay*]. 1532: 31,9. — 1541: 31,11.
 Trade [*Goulet de Brest*]. 1532: 17; 20,4,11,12,24. — 1541:
 15,20.
 Trauen [*Travemünde*]. 1532: 42,1. — 1541: 43,1.
 Trendel [*Læsø Trindel*]. 1532: 37,22. — 1541: 38,23.
 Twerck, Twert [*Neuwerck*]. 1532: 4,7. — 1541: 4,5.
 Twisck. 1540: 12,24,27,28.
 Tynmuyden, Tynmuijen [*Tynemouth*]. 1532: 26,3. — 1541:
 35,16,17.
 Tyoort, Tijcoort [*IJ-oord*]. 1532: 7,12. — 1540: 3,24.
 Vaelmuden, Vaelmuyden [*Falmouth*]. 1532: 28; 28,1-3;
 29,3. — 1541: 27,5,6; 29,13; 31,26.
 Valentijns Toren [*te Vere*]. 1541: 6,1.
 Valsterbode [*Falsterbo*]. 1532: 37,44; 38,1. — 1541: 38,45;
 39,1.

- Vawic, Vawick, Vawijc, Vawijck [*Fowey*]. 1532: 29; 29,2-4,7-9. — 1541: 27,6,8; 29,13; 31,19-25; 32,20.
 Veer [*Veere*]. 1541: 6,1.
 Veerghat. 1541: 6; 6,1.
 Ventiers, Ventiers [*les Vinotières*]. 1532: 15,10; 20,13. — 1541: 15,21.
 Verdero, Wederoe [*Færder*]. 1532: 37,26. — 1541: 37,13-15; 38,27.
 Veyo, Veys [*Old Head of Kinsale*]. 1532: 25,3. — 1541: 22,3; 34,5.
 S. Vfes, Vues [*Setubal*]. 1532: 24,48. — 1541: 26,32.
 Vijlo [*Filey Bay*]. 1541: 35,10,11.
 Vilein, Vilen [*Cabo Villano*]. 1532: 24,17. — 1541: 26,7.
 S. Vincent [*Cabo de Sao Vicente*]. 1532: 24,49. — 1541: 20,2,3; 26,33.
 Vinstersterre v. Finisterre.
 Virlay, Virleye [*Fairleigh*]. 1532: 34,1,4; 35,3. — 1541: 31,2.
 Viuiers, Viuiers, Viuires [*Vivero*]. 1532: 24,4,5; 25,8,11. — 1541: 22,8,11; 25,2,3.
 Vlaenderen. 1532: 9,1; 12; 12,1,2. — 1541: 7,1; 10,1,2; 13,29; 19,15; 23,26; 32,1.
 Vlamburgerhoofd, Thooft [*Flamborough Head*]. 1541: 35,8-10.
 Vlaminxnesse [= Seebuch 9,62: Vlamenes?]. 1541: 15,21.
 Vleckerø [*Flekkerø*]. 1541: 37,1.
 Vlie. 1540: 37,38,42,43. — 1541: 4,34.
 Vliebalch. 1540: 25.
 Vlielant. 1532: 7,3,14. — 1540: 22. — 1541: 4,29-31.
 Vliet [*Saltfleet*?]. 1532: 26,6.
 Voetsant. 1540: 22.
 Vogelsant, Voghelsant [voor de Elbemonding]. 1532: 4,9. — 1541: 4,7.
 Voghelsant [in de Zuiderzee]. 1540: 34.
 Voorwold [*Ferwoude*]. 1540: 13,24.
 Vorne. 1541: 4,22.
 Vrancrijck, Vranckrijck. 1532: 21; 23. — 1541: 13; 23.
 Vrck. 1532: 7,11,12. — 1540: 1,4,5,24,41.
 Vrieske Plaet. 1540: 11,12,24.
 Vrieslant. 1532: 3; 3,1. — 1541: 3; 3,1.
 Vrouwen kercke. 1532: 24,17,20,23. — 1541: 26,7,8,11.
 Vuernoorde, Ouernoorde, Ouernoort [*Ferderort*]. 1532: 38,6,7. — 1541: 39,6,7.
 S. Vues v. S. Vfes.
 Walcheren, Walgeren, Walgheren: 1532: 37,1,2,6. — 1541: 6,1; 7,3; 38,1,2,6.
 Wael [*Waal op't eiland Texel*]. 1540: 34.
 Waersberghen, Waertsberghen, Weertsberghen, Wreetberghen [*Varberg*]. 1532: 37,29,30,32. — 1541: 37,20,21,25,30,34; 38,30,31,33.
 Warns. 1540: 12.

- Wangheroghe, Wangherooghe, Wangerooge. 1532: 37, 10, 11.
— 1541: 4, 8; 38, 10, 11.
- Wateruoerd, Wateruoort [*Waterford*]. 1532: 25, 2. — 1541:
22, 2; 34, 2, 3, 5.
- Wedenbrugge v. Wegenbrugge.
- Wederoe [*Færder*] v. Verdero.
- Wedderoe [*Vejrø*]. 1541: 43, 8.
- Weertsberghen v. Waersberghen.
- Weesp. 1540: 2.
- Wegenbrugge, Wegebrugge, Wedebrugge [*Selsey Bill?*].
1532: 33, 8, 15, 24. — 1541: 31, 4.
- Weindunen v. Weyndunen.
- Wellinge v. Wielinge.
- Westcappelen [*Westcapelle* op't eiland Walcheren]. 1532:
14, 1. — 1541: 6, 1; 12, 1.
- Westergat bi der Nose [*Rævøund*]. 1532: 36, 2. — 1541:
36, 2.
- Westergat van Vleckero [*Flækkerø Vestregab*]. 1541:
37; 37, 1.
- Westerlander kerck [op't eiland Wieringen]. 1540: 27.
- Westmunster. 1532: 9, 1. — 1541: 7, 1.
- Westpalen v. Batz.
- Weyndunen, Weindunen [*Wenduyne*], 1532: 9, 1: 18, 18, 19;
— 1541: 7, 1; 8, 1.
- Wicht [*Isle of Wight*]. 1532: 32, 3, 6, 9; 33; 33, 1, 3, 6, 7, 10—12, 14, 16.
— 1541: 27, 10; 28, 2, 3, 5; 30, 2, 3; 31, 4—6; 32, 8, 9; 33, 4, 5.
- Wielinge, Wielinck, Wellinge. 1532: 9; 9, 1—3; 13, 2. — 1541:
7, 1—3; 8; 11, 2.
- Wieringe. 1532: 7, 19, 20. — 1540: 26, 35.
- Wijnaldum [*Winaldum*]. 1540: 15, 17, 18, 24, 42.
- Wijne, Winne [*Vinga*]. 1532: 36, 6. — 1541: 36, 6; 37, 18, 19.
- Winckelberch. 1541: 15, 15.
- Winckelzee [*Winchelsea*]. 1532: 34, 1. — 1541: 28, 6; 32, 4.
- Winda, Derwinda [*Windau*]. 1532: 39, 12, 16. — 1541: 40, 9, 13.
- Winterduyn, Wintertum [*Winterton*]. 1532: 26, 10. — 1541:
35, 5, 6.
- Wisbi, Wysbu [*Visby*]. 1532: 40, 6; 41, 2, 3. — 1541: 41, 6;
42, 2, 3.
- Wissel, Wisselt [*Weichsel*]. 1532: 38, 8. — 1541: 39, 8.
- Wolf v. Louwe.
- Wolffhueck. 1532: 7, 6. — 1540: 20, 24, 25.
- Wolfershorn, Wolfoerde, Wolford, Wolfsoore [*Dunnose*].
1532: 32, 2; 33, 1, 24, 25. — 1541: 28, 2; 33, 3, 4, 15, 16.
- Wons, Woens [*Wons*] 1540: 17, 18, 24.
- Worcom. 1540: 13, 14, 24.
- Wolterslant, Wouterslande [*de kust tusschen Calais en
Gravelines*]. 1532: 18, 16; 20, 10; 35, 4. — 1541: 13, 20, 21;
19, 13, 14; 24; 24, 1; 32, 2.
- Wreetberghen v. Waersberghen.

- Wtholm [*Utholm, Eiderstedt*]. 1541: 1,1.
Wtkerck. 1541: 8,1.
Wysbu v. Wisbi.
Wytbij [*Whitby*]. 1541: 35,12-14.
Ydensteyn, Huselsteyn [*Eddystone*]. 1532: 30,4. — 1541:
31,16; 32,18.
Yerlant [*Ireland*]. 1532: 25,3. — 1541: 22,3; 27; 27,1; 29;
29,4; 34.
S. Ylgis v. *Sept-Isles*.
Yutlande v. Jutlant.
Zeehe v. Sege.
Zeelant, Selant [*Zeeland*]. 1532: 11; 11,1. — 1541: 9; 9,1;
13,29.
Zeelant [*Sjælland*]. 1541: 37,28.
Zuidergat. 1540: 40.
Zuiderzee. 1540: 38.
-

SPECIALE ZEEVAART- ONDERWERPEN.

AFSTANDSMATEN:

Kenninge. 1532: 3,3-5; 4,6,7; 7,14; 15,3,5,7,8; 17,1; 20,4,
[9: lantkenning], 11,17,18,20; 21,6; 24,5,17;
26,12; 27,4; 30,6; 31,5,7,11; 32,9; 33,10.
1541: 3,2,3; 4,1,30,33,34; 14,7; 16,7,9; 22,13-15;
23,9; 25,3; 32,13,14; 33,22; 34,10; 35,1,2,7-9.

Weken zees. 1532: 36,5; 39,9; 40,1-9; 41,1-9; 42,1-6.
1541: 36,5; 41,1-9; 42,1-4,6-10; 43,1-11.

VAARTSNELHEID: 1541: 40,5.

DIEPGANG: 1532: 10,1; 34,4. — 1541: 14,3; 15,41.

AFBAKENING:

Baken: 1532: 4,9; — 1541: 4,7; 26,23.

Capen: 1532: 7,1,18; 32,8. — 1541: 4,19.

Hant: 1541: 36,5; 37,8.

Staken: 1541: 31,21,22.

Stanghen: 1532: 36,4. — 1541: 36,4; 37,4.

Stocken: 1532: 4,4.

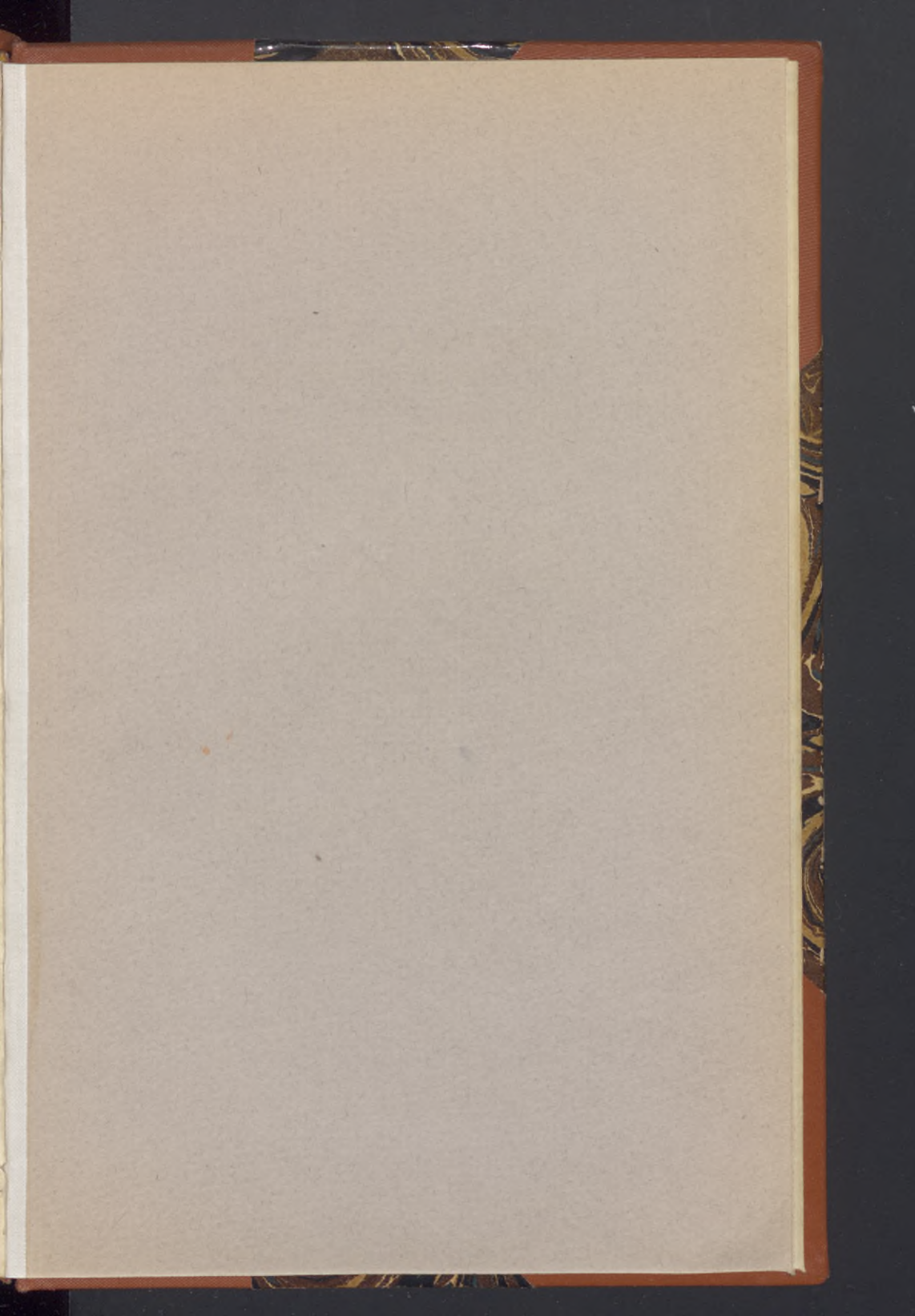
Tonnen: 1532: 4,9; 36,5. — 1541: 4,7; 6,1; 36,5; 37,8; 42,10.

Vierbakenen: 1541: 11,2.

Vierboden: 1541: 5,2; 15,41.

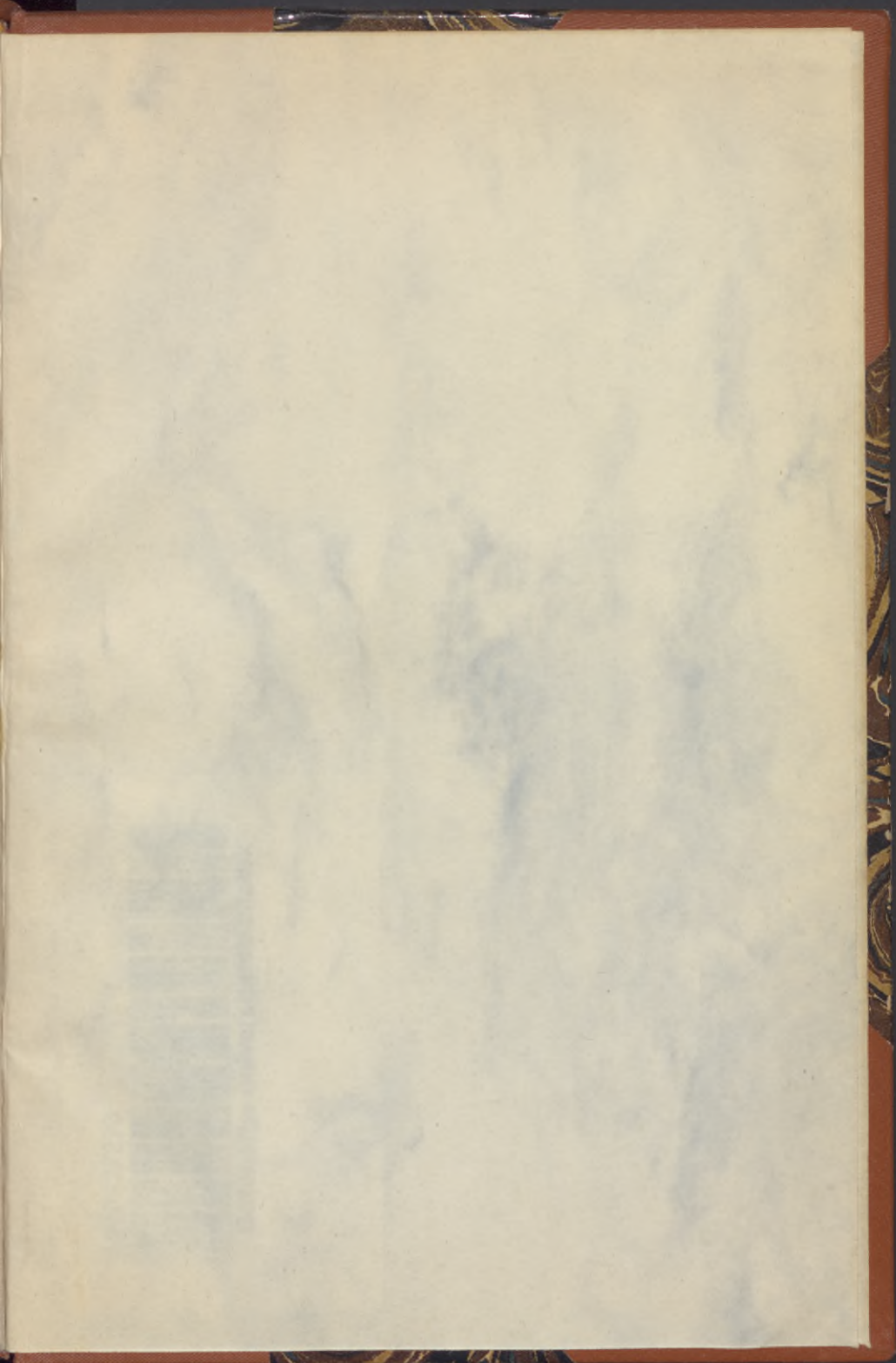
Waerden: 1532: 36,2,5,6. — 1541: 36,2,5,6; 37,3,8,17,19,36.

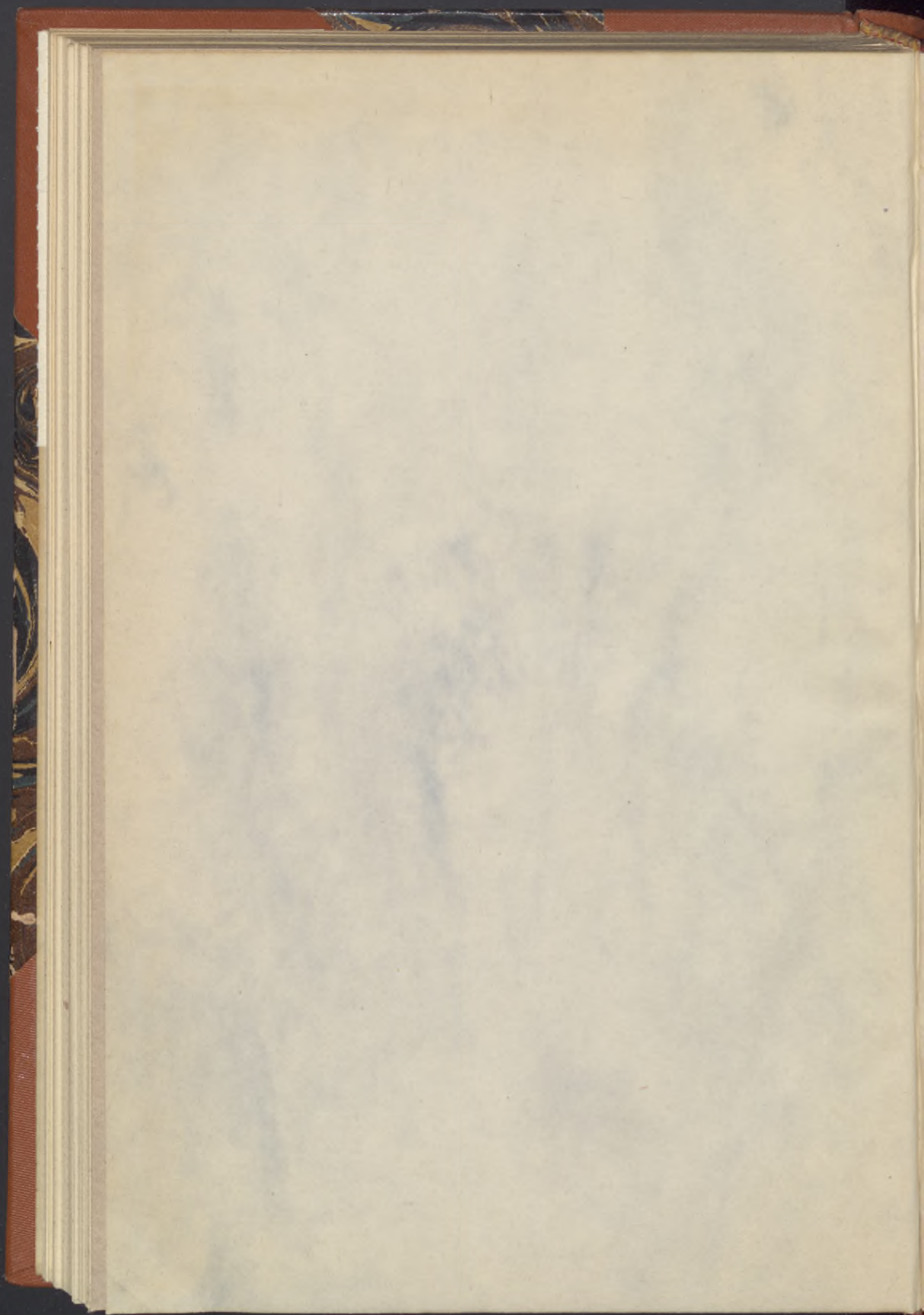

6000237273

Göteborgs universitetsbibliotek

